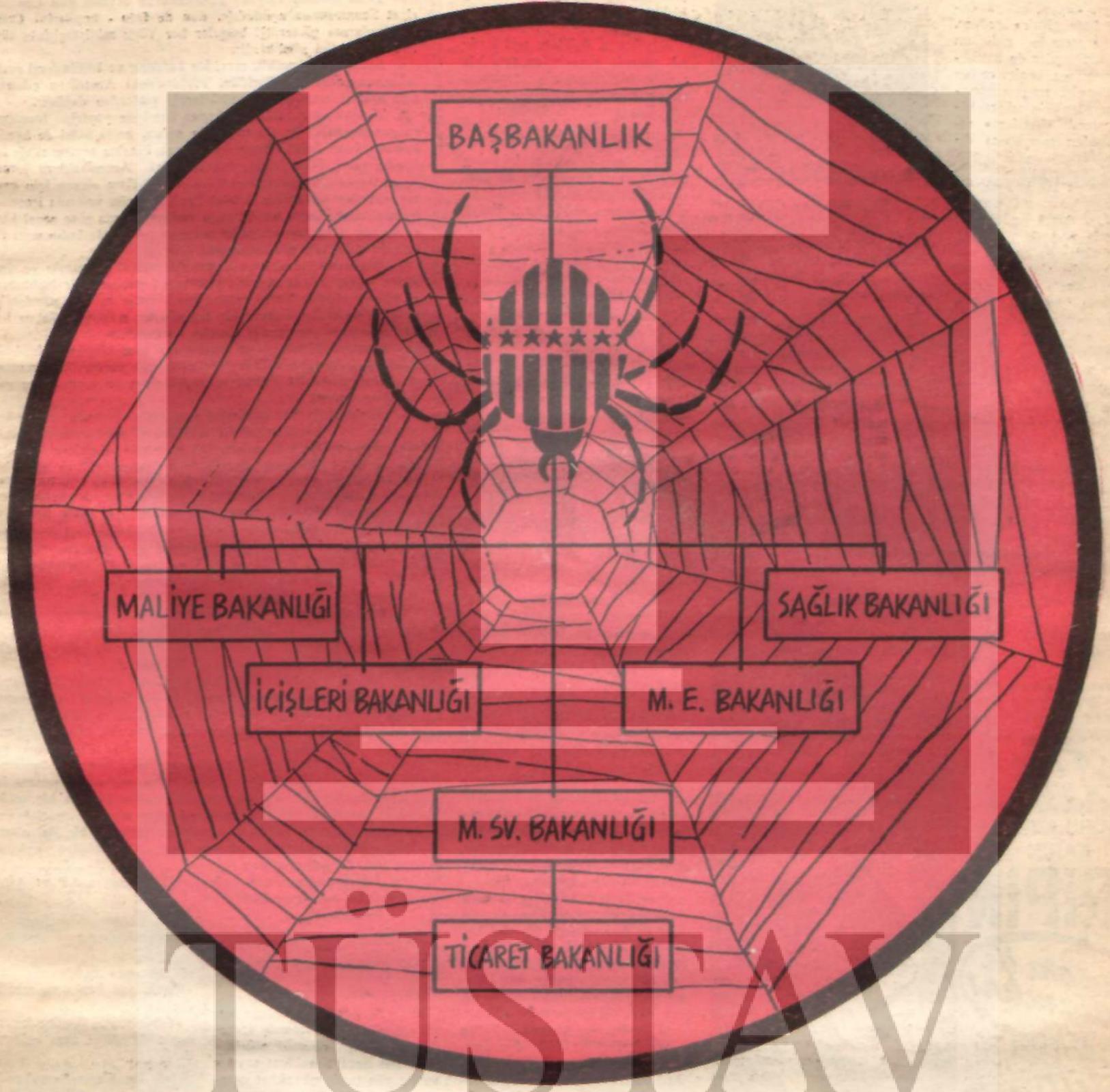

YÖN

HAFTALIK GAZETE

DEVLET TEŞKİLÂTİMİZDAKİ AMERİKÂN AJANLARI

OKUYUCUDAN YÖNE

Bir sürgün hikâyesi

İki yıldır Elbistan ilçesinin müftülük vazifesini ifa etmekteyim. Bu müddet içinde «her alanda saltanatların; devam ettiren» vurguncular, bizi de kendi emellerine âlet etmeye çok çalıştılar. Fakat bir türlü muvaffak olamadılar. Bu başarı-sızlığın «aşâğılık duygusu» içinde çırpındılar. Yine olmadı. «Öyleyse biz sana gösteririz» dediler, koyun postuna bürünmüş dış görünüşü kalaylılar...

«Ey ahali duyun, müftü Osman Gök komünisttir» dediler. Bu söze, karşısında olduğum Nurcu ve tarikatçılar da katıldılar. Af buyurunuz, benim ve benim gibi insanlık sınırını aşmamakta ısrar edenlerin adları, kâğıtlara yazılarak «helâlara» asıldı. «Kızları tanyalım» diye...

Bizde yine de bir üzüntü, bir manevî çöküş belirmedi. Bu duruma daha da kızdı beyinsizler. Bu sefer fiili saldırılara geçildi. Kötü kötü lâflar ettiler, bu saldırılarına karşılık akıl ve mantık mahsulü cevaplar aldılar benden.

Dilekçelerle, başta Başbakan olmak üzere bütün ilgililere bendeniz hakkında şikâyetler yağdırdılar. İçişleri Bakanlığı kanaî ile hakkımda rapor istendi. İlgililerce çok müsbet raporlar tanzim edilerek gönderildi. Bu duruma ziyade kızan, gözünün önünü göremiyen âcizler nihayet İstanbulda yayınlanan Yeni İstiklâl adlı gazetesinin 20 Nisan 1966 tarihli nüshasında «Süper Sosyalist Elbistan Müftüsünün Marifetleri» başlığını taşıyan tamamı saçma ve saçma olduğu kadar gülünç bir yazı yayınlattılar. Yazı, Başbakan, ve Diyanet İşleri Başkanına açık mektup olarak yayınlanmıştı. Bu mektubu dikkate alan ilgililer, derhal harekete geçerek beni izlemeye, gözlemeye ve tek keli-

Müftü Osman Gök

me ile «mahvetmeye» giriştiler. Gizli Emniyetçiler, açık Emniyetçiler etrafında kelekler gibi döndüler.

Tabii beni izledikçe, vatanımı ve milletimi ne derece sevdiğimi öğrenmeleri bakımından, bu duruma çok sevindim. Bu yoldan da aleyhime arzuladıkları deliller toplanmayınca, yukarıda zikrettiğim gazete yazısını bir «ihbar» telâki eden Diyanet Reisliği, bir müfettiş göndererek hak kimda tahkikat açtı. Gelen müfettiş, bir kitapçı kimliğine bürünmüştü. Elbistanda bana ve başka pek çok kişiye kendisini «kitapçı» olarak tanıttı. Müfettişin tahkikat için geldiğini yalnız Nurcular biliyordu. Zaten etrafında da onlar çöreklenmişlerdi. Neticede, bu müfettiş de arzulanan ne ise, onu bulamadı. Elbistan halkının yüzde 80'inin lehinde olduğunu şahitlerle an-

layınca, ihtimal o zâtımuhterem de pek üzölmüştür. Zira kendisine verilen talimatı yerine getirmesi icab ediyordu. (Getiremedi). Netice, müfettiş Elbistan-ıan ayrıldıktan bir kaç gün sonra şöyle bir yazı aldım:

T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı/Özlük İşleri Müdürlüğü/Konu 116/Tarih: 23 Mayıs 1966, Sayı 28083

Maraş Valiliğine
Münhal bulunan Hatfak kazası müftülüğüne, Vilâyetinize bağlı Elbistan kazası müftüsü Osman Gök'ün almakta olduğu 350 lira maaşla ve kadrosu ile birlikte naklen tayini yapılmıştır.

Keyfiyetin ilgililere tebliği ile adı geçen görevinden ayrıldığı tarihin bildirilmesinin teminini rica ederim.

Diyanet İşleri Başkanı
İmza

İşte durum bu. Güya beni Kars'ın en köşesine sürüyorlar... Kendi akıllarınca cezalandırıyorlar... Nurcu ve vurguncuların zaferi bu... Fakat bilmelidirler ki, ben bu durumlarına sadece güliyorum. Çünkü insan vatan toprakları içinde sürgün olur mu hiç?

Osman Gök
(Müftü)

Belâlı bir iş: Kompozisyon!

Ben Ankara Körlük Okulu ve Yetiştirme Yurdu son sınıf öğrencisi Noyan Erbilgin'in babasıyım. Oğlumun başına gelen olayın, YÖN okurlarınca da bilinmesini istiyorum.

Oğlumun fikirleri ve her hareketi okul idaresince kötü karşılanmaktadır. Bu olaylardan birkaçını sıralıyorum:

1 — Okulda yapılan İş Kanunu konulu münazarayı izlemek için gelen Ulus gazetesi mensuplarıyla oğlumun yaptığı konuşmalara mim konmuştur.

2 — Okulun kuruluş bayramına yazar Çetin Altan'ı da davet ettiği için sorguya çekilmiştir.

3 — Türkçe dersinde Türkiye Petrolleri konusundaki kompozisyon görevinde «Petrolümüzü milletleştireceğiz» demesi, mimlenmiştir.

4 — Millî Eğitim Bakanının lâmimî gereğince ayda bir defa verilen sivil savunma konferanslarında «işçi teşekküllerinin komünist yuvaları olduklarına» dair konuşmalar yapılmasına itiraz etmesi de keza mimlenmiştir.

5 — 27 Mayıs konulu bir kompozisyon görevi verilmiş ve oğlum da her öğrenci gibi bu konudaki düşüncelerini yazmıştır. Sınıfta bütün öğrencilerin görevleri okutulduğu halde, sıra oğlumunkine gelince, baş taraftan biraz okunduktan sonra «Yeter, yeter... Sonuna okuma... Zaten belli» denilmiştir. Mütâakip derste, oğlum, «Hocam, haksızlık oldu. Benim kompozisyonum sonuna kadar okunmadı. Hem de mürtedci fikirleri savunan bir kompozisyonu jüriye çıkarttınız» diye itirazı üzerine, hoca, «saygısız, akılsız, eşek» diye bağırması ve bunun üzerine oğlum ayağa kalkarak «Hocam, teessüf ederim size» demiştir. Bu söz üzerine hoca, oğluma «Eşek... Asıl ben sana teessüf ederim. Çıdışarı» diyerek onu sınıftan kov-

BASINDAN

Yeni İstanbul

TUNÇKANAT'IN İFŞAATI VE MİLLÎ GURUR

Gökhan Evliyaoğlu

Tabii Senatör Haydar Tunçkanat'ın evvelki gün Cumhuriyet Senatosunda açıkladığı, dün de foto - kopilerini Basın mensuplarına gösterdiği belgeler her Türk milliyetçisinin tüylerini ürpertici niteliktedir.

Sorumlu bir politik mevkide bulunan ve henüz ismi açıklanmamış olan bir Türk'ün, Türkiye'deki Amerikan çıkarlarına hizmet etmesi, aklın alabileceği şeylerden değildir.

Tunçkanat'ın, eldeki belgeler üzerinde yaptığı inceleme ve yorum, belki de ele geçen ip uçları, hattâ belki de henüz açıklanmayan fakat bilinen bir gerçek üzerine ortaya attığı ihtimale göre, Türkiye'nin problemlerini Amerikalılara jurnal eden, Amerikan nüfuzunun Türkiye'de hâkim olması için gayret sarfeden hainin bir Adalet Partili olduğu yolunda işaretler taşımaktadır. Hattâ bu AP'nin verilen izahata göre genel idare kurulu üyesi olması, daha sorumlu bir yerde bulunması da ihtimâl dahilinde görülmektedir.

Bütün bu iddialar ne kadar doğrudur? Bilemeyiz ve şimdiden birşey söyleyemeyiz. Ancak, iyi yetişmiş bir istihbaratçı olarak bilinen Tunçkanat'ın bu konuda çok az yandabileceği ve bu kadar önemli bir konuda bu müthiş iddiaları kolayca ortaya atmayacağı hesaba katılmalıdır.

Olayın doğruluğu ve jurnalcının kim olduğu anlaşıldığı takdirde, Türkiye'nin kaderi üzerinde söz söylemek durumunda bulunan Adalet Partisi sorumlularının ne yapacakları merak konusudur.

Türkiye'nin menfaatlerini her şeyin üstünde tutmaları gereken AP li milliyetçilerin artık bu işi sürüncemede bırakmamaları, ayağa kalkmaları, (I) numaralı adamlarından olayın ve ilgili şahısların gerçekleri hakkında yüksek sesle hesap sormaları gerekir: Nedir bu olup bitenler ve kim veya kimlerdir bunlar?

Petrol, madenler, üsler, ikili anlaşmalar, hesapsız harcanan paralar konularında, iktidara geldiğinden beri hattâ Demirel'in Genel Başkan oluşundanberi ağır ithamlar karşısında kalan Adalet Partisinin şeref ve haysiyeti, bundan böyle AP'li milliyetçilerden sorulacaktır. Burada susmak büyük bir vicdan suçu olacaktır.

Milletinin şeref ve gururuna sahip olan AP'lier parmaklarını kaldırmalı ve hesap istemelidirler. Ayrıca, Türkiye — Amerika ilişkilerini de son derecede rencide edici bu kabil olayların devam edip etmeyeceği bilinmelidir.

AP'nin kuruluş yıllarında ve Genel İdare Kurulunda önemli görevler aldığımız sırada, hemen hergün vicdanımızı satın almağa, değişik yollardan partiye nüfuz etmeğe, yönetimi etkilemeğe çalışan yabancı ajanlarla çok karşılaştığımız ve atılan çengellerden, milli izzetli nefsimizi, vicdanımızı, guttur ve haysiyetimizi, milliyetçilik şerefimizi korumak hususunda ne kadar dikkatli davrandığımızı ve acaba başımızın üstünde dolayış duran bu çengellere takılabilecek bir satılık adam aramızda var mı, kendi çıkarları uğruna; parlak özel vaadlere bağlanıp partisini, memleketi aleyhine bir âlet olarak kullanabilecek bir hain çıkarmı, diye düşündüğüm uykusuz gecelerimizi hatırlıyorum.

Tunçkanat'ın ifsaati doğru mu? Doğruysa AP ve AP li milliyetçiler ne yapacaklar? Bekliyoruz...

ŞİDDETLİ BAŞ AĞRILARINA KARŞI GRİPİN

Basarı ile kullanılır!

GRİPİN

GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

HAFTALIK GAZETE

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soyral — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

ADRES :

Yazı İşleri: Sümer Sokak No: 16/B, Yenikapı — ANKARA
Telefon: 176989 — İstanbul Bürosu (Satış Hân ve Abone İşleri): Mollafenari Sokak No 32, Cağaloğlu — İstanbul
Telefon: 229570 — Posta Kutusu: 512 İSTANBUL

ARONE :

Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L. Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L. Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L. — Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 150 T.L.'dir.

T L A N :

25.— T.L.'dir Sürekli Beher ştünde santimi çıkacak ilân ve reklâm ilânlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır ilân ve reklâm ilânlarının yayımlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

Amerikan casusluk örgütü yetkililerinin imzalarını da taşıyan «ihanet belgesi» karşısında iktidar çevrelerinin ve bazı millî teşekküllerin başında bulunan kişilerin meseleyi örtbas etme telâhi ve bir kısım basının suç ortaklığı korkunçtur. Ama olayları yakından izleyen milliyetçiler için, bu «gaflet ve dalâlet» örnekleri, pek fazla şaşırtıcı değildir. Öte yandan, ABD'nin kendine yakın saydığı partiyi, emin ellerde iktidara getirmek ve orada tutmak azmi de, çeşitli belirtilerle, çoktan beri açığa çıkmış bulunmaktadır.

Atatürk Türkiyesinde bu plânlar ve ihanet ortaklıkları elbette korkunçtur. Fakat daha korkunç olan, Sayın Tunçkanat'ın açıkladığı belgedeki ihanet plânının, Türkiyede başarı ile uygulanabilmesidir.

Plân, Amerikan emellerinin karşısına dikilen belli başlı engel olarak «Atatürk'ün millî politikası» nı görmektedir. İhanet plânına göre, Atatürk'ün millî politikasının en tehlikeli sayılan ön plânda üç dayanağı vardır. Bunların başında, kendisinden «çetin ceviz» diye söz edilen Millî Kurtuluş Savaşımızın ikinci adamı Sayın İnönü gelmektedir. İhanet ortaklığı, açıklanan belgede İnönü'den korkusunu şu sözlerle dile getirmektedir: «Çetin ceviz, beklendiği üzere yaptığı gibi, Atatürk'ün millî politikası, ikili anlaşmalar, üsler vesaire gibi can sıkıcı soruları tekrar tekrar ortaya atmaya çalışarak, hükümete karşı entrika ve tecavüzlerini arttırmaktadır.»

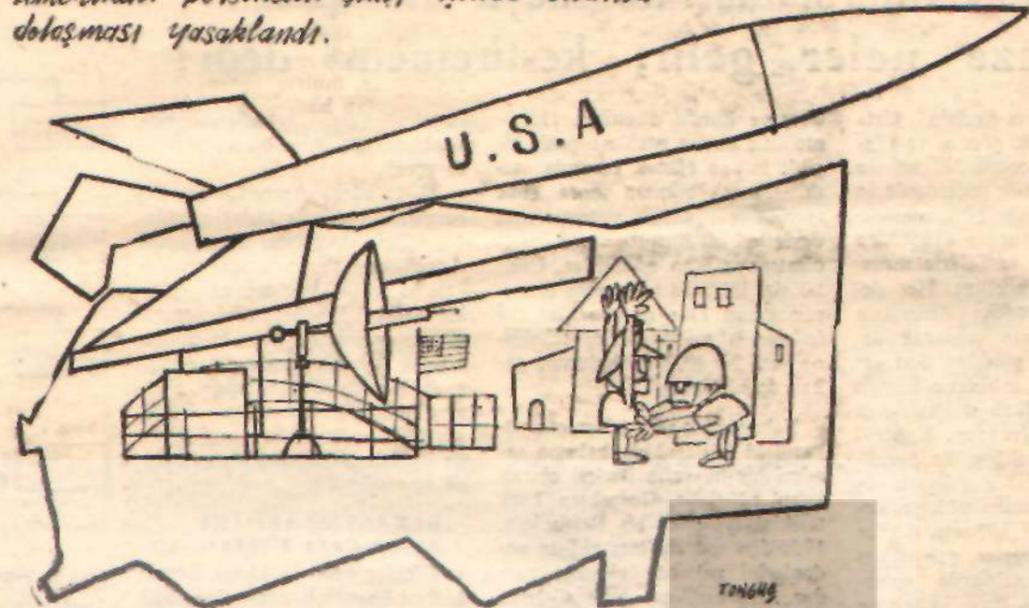
İhanet ortaklığının ikinci korkusu, YÖN'ün ısrarla savunuculuğunu yaptığı, çok geniş ve azimli bir milliyetçi muhalefetin teşekkülüdür. Bu geniş milliyetçi cephe, köklü reformlardan yana antiemperyalist bir program etrafında kurulabilecektir. Vatan satıcıları, açıklanan belgede bu korkularını, «muhalefetin tedricî şekilde parçalanması ve bütün arzulanmayan sonuçlarıyla birlikte, sol ve sağ eğilimlerin benzeri bir birlik yaratılması» formülü ile belirtmekte ve böyle bir milliyetçi birliğin teşekkülünü mutlaka engellemeyi amaç edinmektedirler.

İhanet ortaklığının üçüncü korkusu, milliyetçi subaylar ve memurlardır. Plânda, vatansever subay ve memurların günahları şöyle belirtilmektedir: «Hâlihazır subayların büyük çoğunluğunun reform psikozunun nüfuzu altında İnönü'nün körükörüne hayranları ve Adalet Partisine körükörüne düşman oluşları, rejim için potansiyel bir tehlike arzeder. Aynı zamanda bütün devlet cihazı, maalesef muhalefete bağlı kimselerin elindedir». Plânda, ayrıca CHP'nin âletleri olan bazı hasım kuruluşlardan söz edilmektedir. Bu «hasım kuruluşlar», TIP ile öğretilen ve gençlik örgütleri olsa gerektir. (Atatürk milliyetçiliğini yok etmek amacıyla, en başta gelen önemli engelleri ortadan kaldırmak isteyen ihanet ortaklığının plânında, proleterya ve sendikaların yer alması, üzerinde dikkatle durulacak bir noktadır.)

DEVLETİ ELE GEÇİRME ÇABASI

Türkiyedeki Amerikan hegemon yasaına ön plânda karşı durabilecek güçleri, böylece tesbit eden ihanet ortaklığı, bu güçleri zararsız hâle getirme çabası içindedir. Onlara göre, «Orta Komutanlığı», ihanet ortaklığının, «memleketteki gerçek müessesesi kabale başlamıştır».

Amerikalı personelin şehit için silahla doluşması yasaklandı.

Milliyetçi memurlar ve subaylar ise, sistemli olarak elenmektedir: «Rejime sâdik olmayan devlet memurları ve subaylardan en tehlikelileri tasfiye olunmak üzere, tesbit edilmektedirler.»

Vatan satıcıları, vatansever memur ve subayların tasfiyesinde, beklediklerinden daha zayıf bir tepki ile karşılaştıklarını da itiraf etmektedirler. Onlara göre, muhalefet gereken tepkiyi gösterebilmiş değildir: «Şimdiye kadar yapılmış olan değişikliklere karşı gösterilen reaksiyon, muhalefetin zayıflığının bir tezahürü olarak değerlendirilmektedir.» Ortaklık, bundan cesaret alarak, geniş anlamıyla devlet örgütündeki vatanseverlerin temizlenmesinde herhalde daha cür'etkâr davranma yolundadır. Yabancı bir petrol şirketine casusluk yaparken kişiler, TPAO'nun en önemli mevkilerinde, artık görev alabilmektedirler!

AID'nin Türkiyede üç yıl süreyle devlet örgütümüzün içinde çalışmış uzmanı Mr. Podol, hazırladığı uyarıcı raporda, on yıla kadar Türk devlet idaresinin bütün üst kademelerinin, Amerikalıların arzularına göre beyin yıkanmış kişilerin eline geçeceğini müjdelemekte ve bu yolda şimdiden önemli başarılar sağlandığını söyleyerek övünmektedir: «On yıldan fazla zamandır Türkiyede faaliyette bulunan Amerikan yardım programı, bir zamandan beri meyvalarını vermeye başlamıştır. Önemli mevkilerinde, Amerikan eğitimi görmüş bir Türkün bulunmadığı bir bakanlık, ya da bir iktisadi devlet teşebbüsü hemen hemen kalmamıştır... Bu kimselerin kısa zamanda genel müdürlük veya müsteşarlık mevkilerine geçmeleri beklenir. AID, bütün gayretlerini bu yola tevcih etmelidir.»

Görüldüğü gibi, devlet örgütünü ele geçirme oyunu, bu ölçüde açık ve plânlı oynanmaktadır. Milliyetçi genç subaylar, hâkimler, Savcılar, kaymakamlar, mühendisler, iktisatçılar, doktorlar ve öğretmenlerle her yıl beslenen Atatürkçü geleneğe sâhip devlet örgütünün, Amerikan beşinci kolu haline asla gelmeyeceğine inancımız tam olmakla beraber, ihanet ortaklığının sistemli faaliyeti, devlet örgütünde, hiç şüphe yok, önemli tahribata yol açmaktadır. Bu politikanın başka bir yönü, Amerikan kuklası bütün askeri diktatörlüklerde görüldüğü

üzere, orduyu halktan tamamen kopuk, nimetlere garkedilmiş, yüksek ücretli ve millete karşı bir kast hâline getirme çabalarıdır..

CHP'NİN SAGA KAYIŞI

Bu sistemli ihanet politikası, oynamak istenen oyunların iyice farkına varmış milliyetçilerin azimli ve elele mücadelesiyle, her türlü zorluğa rağmen, boşa çıkarılabildi. Böylece, Amerikalıların arzularını değil de, korktukları biçimde ciddi bir muhalefet cephesi doğabilirdi. Amerikanın rüyasındaki muhalefet, TIP'ın tecrit edildiği ve Seçim Kanunu değişikliği ile etkisiz kıldığı bir ortamda, Amerikan çıkarlarını savunmada AP. ye hayli yaklaşarak sağa kaymış bir CHP'dir. Demirel - Gülek ikilisi, Washington için idealdir. Korktukları muhalefet ise, «Çetin ceviz» in tabii önderliğinde toplanmış bir milliyetçiler cephesinin teşekkülüydü. Ne var ki, CHP'deki son gelişmeler, ihanet ortaklığını sevindirdi yönde olmuştur. CHP. üst kademeleri, partinin genç ve kararlı milliyetçi kanadı tarafından verilen, ABD nin politik hayatımıza müdahaleleri konusunda bir önergenin görüşülmesini, emperyalizm ile bir uzlaşmanın mümkün olacağına inandıkları ya da ondan aşırı ölçüde çekindikleri için, engellemişlerdir. Öte yandan bir kısım mütegalibenin de imzasını taşıyan ve CHP nin İnönü'den sonraki bazı ağır topları tarafından tesvik edilen 76 imzalı bir önerge CHP. nin sağa kayış belgesi olmuştur. Partinin ağır toplarıyla desteklenen 76'ların «kazan kaldırma» hareketi karşısında, Sayın İnönü, herhalde biraz da aşırı ihtiyatlı mizacının etkisiyle ve partide görüş ayrılıklarının bölünmelere yol açacak ölçüde genişlemesi tehlikesini önlemek en düşüsyte, sağa kayışa râzi olmuş intibasını vermiştir. Tartışmalar sonunda yayımlanan Grup Bildirisi, CHP'ye şeref getirmekten uzaktır. Mazlum milletlerin özgürlüklerini yok etme yolunda Amerikan emperyalizminin Hitler'le yarıştığı ve Duverger gibi siyasal bilimcilerin Üçüncü Dünyaya faşizm ihracatçısı ABD'nin kendisinin de faşizme düşmesinden ciddiyetle endişe ettikleri bir dönemde, «Hür dünya» ya bağlılıktan söz eden bu bildiri,

çok tehlikeli bir gidiş içinde bulunan koskoca iktidardan belki de daha fazla, ufak muhalefet partisi TIP'e hücum ederek ihanet ortaklığının Türkiye üzerindeki planlarını kolaylaştırmaktadır. Şüphesiz İnönü, başında bulunduğu sürece, CHP, yerli - yabancı çıkar ortaklığını hayli rahatsız eden ciddi bir engel teşkil edecektir. Fakat bugünkü gidişle, CHP ancak mevcut durumun fena halde ve hızla kötüleşmesini engelleyen pasif bir direnme mihrağı olarak kalacaktır. Durumun vahametinin gerektirdiği aktif bir direnmeye, CHP bugünkü hâliyle hazır değildir. İhanet ortaklığının estirdiği sun'i antikomünist fırtına ve ince çalışmalar, CHP içindeki tutucu kanadın taarruzunu kolaylaştırarak ve liderleri ürktüterek, arzulanmayan sonucu, hiç değilse şimdilik, vermiştir. İhanet plânlayıcıları, başlayan TIP-CHP kavgasını, rahat koltuklarında pipolarını tütürerek, zevkle seyrediyor olmalıdır.

Hiç şüphe yok, Sayın Tunçkanat'ın Türk kamu oyuna duyurduğu ihanet plânı, hâlen başarıyla yürümektedir. İhanetin bu geçici başarısı, gerçek milliyetçileri, daha uyanık, daha soğukkanlı ve daha kararlı olmaya sevk etmelidir.

Ortaklığın en çok hangi güçlerden korktuğu ve hangi güçler ile ilk plânda uğraştığı, son belge ile, artık açık seçik ortaya çıkmıştır. Kabul etmek gerekir ki, ihanet şebekesi, Türkiyenin gerçeğini, kendi çıkarları açısından, hayli doğru değerlendirmektedir. Bu belge sosyalistleri de artık uyarmalı ve onları Avrupa topluluklarındaki sosyal güçlerin durumları ve davranışları gözönünde tutularak hazırlanmış tahlillerin yanıltıcı taassubundan kurtulmaya yöneltmelidir. Sosyalistlik, bir takım kişilerin pağanlığını yapmak değildir. Sosyalistlik, her şeyden önce, sosyalist metodu somut şartlara uygulamayı öğrenmek ve toplumdaki sosyal güçlerin durumunu, her an doğru tahlil etmeye alışmak demektir. Bunun içindir ki, ihanet şebekesinin en büyük engel gördüğü güçlerin uyarılması, bilinçlendirilmesi ve sa birla bir araya getirilmesine çalışması, gerçek milliyetçilerin en başta gelen millî görevi olmalıdır.

Doğan Avcıoğlu

DEVLET TEŞKİLATIMIZDAKİ AMERİKANA AJANLARI

İnönü, «Amerikalıları koğmaya kalkışırsak başımıza neler gelir, kestiremem» dedi!

Londra Üniversitesinin Orta Doğu kürsüsünde görevli ve Türkiye ile ilgili konularda uzman bir İngiliz profesör geçenlerde İngiltere'de yaşadığı Türk meslektaşına şöyle diyordu: «1950'den bu yana çeşitli vesilelerle memleketinizi ziyaret ettim. Her defasında, Türkiye'deki Amerikalı personel sayısının şaşılacak derecede arttığını gördüm. Son gelişimde ise, Bakanlıkların hemen hepsinde Amerikalı müşavirlerin bulunduğunu öğrendim. Kokteyl partilerde rastladığım ve kendilerini Bakanlıklarda müşavir olarak tanıtan Amerikalıların konuşma biçimleri bilhassa dikkatimi çekti. Bu beyler, çalıştıkları dairelere ait meselelerde sizlerden daha yetkili, daha iddialı ve daha heyecanlı görünüyorlar. Onların heyecanının sebebinin anlamak oldukça kolay! Fakat asıl izahı güç olan sizin böyle bir durumu yaratmaya hangi sebeplerle izin verdiğinizdir.»

Muhatabının susması karşısında, profesör, şaka yoluyla şu işlevli sözlerle konuşmasına devam etti: «Majestelerinin Hükümeti, sizin tutumunuzu gereği gibi değerlendirmekte ihmalkâr davranıyor. İngiliz sömürgecilerinin tasfiyesi işi, henüz bitmiş değil. Bugüne kadar bağımsızlığını kazanan ülkeler, İngiliz uzmanlarının da memleketi terketmesini iste-

diyor ve bunda diretiler. Hükümetimiz de bu isteklere geniş ölçüde boyun eğmek zorunda kaldı. Ancak bundan sonra Türk tecrübesini örnek vererek yeni devletleri bu hususta fazla inatçı olmamaya ikna edebilirler. Çünkü siz, iki ülke idaresinin entegrasyonunu kolaylaştırmakla, milletlerarası münasebetler tekniğine yeni bir katkıda bulunma çabası içindedesiniz.»

Yabancı bir ilim adamının yukarıdaki sözleri, bir bakıma samimi bir hayretin ifadesi olarak kabul edilebilir. Gerçekten Türk tarihini iyi bilen bir Batılı için, 1950'den sonraki ters gidişin nedenlerini anlamak oldukça zordur. Öte yandan, aynı sözlerin altında bir rekabet ve kıskançlık hissinin yattığını görmemek de mümkün değil. 1985'de 60 milyona yakın nüfusa sahip olacağı tahmin edilen bir ülkenin tamamıyla Amerikanın etkisi altında kalmasının diğer kapitalist Batı ülkelerinde endişe uyandırdığı da bir gerçek. Durumun «Hasta Adam» üzerindeki kavgalara benzer yönleri pek çok. Aşlında, Majestelerinin Hükümetinin, profesörün belirttiği üzere, Türkiye'deki gelişmeleri değerlendirmede fazla kayıtsız kaldığı da söylenemez. Bilhassa AP'nin tek başına iktidara gelmesinden sonra İngiltere Hükümetinin

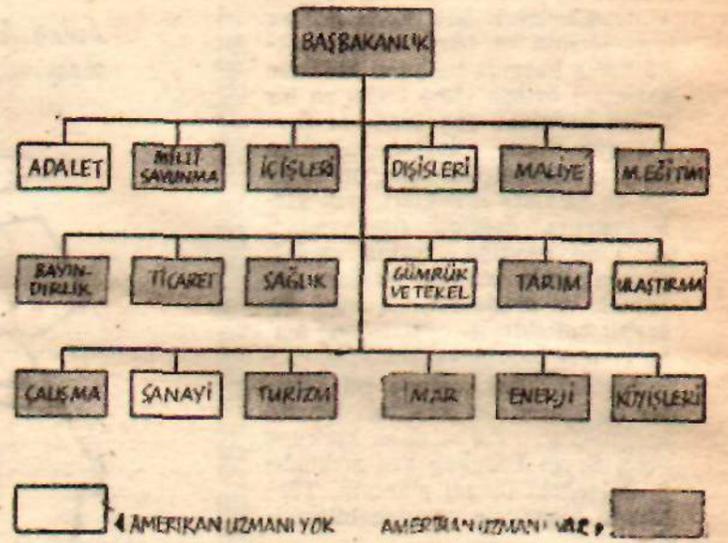
de teknik yardım tekliflerinin birdenbire artmasının bir anlamı olsa gerek.

Türkiye'deki Amerikalılar, dış çevrelerde olduğu kadar memleket içinde de günün konusudur. Ancak, meselenin gerçek mahiyeti hakkında kamu oyunun fikir sahibi olduğu söylenemez. Kamu oyunu bu konuda aydınlatmak, gerekli araştırmalar yapmak Türk milliyetçilerinin görevi olmalıdır. Bu sebeple YÖN, şimdilik sadece merkezi idare ile ilgili bazı bilgileri kamu oyununa sunmaktadır.

BAKANLIKLARDAKİ AMERİKALI UZMANLAR

Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü tarafından 1963 yılında yayınlanan Türkiye Cumhuriyeti Devlet Teşkilatı Rehberine göre, Devlet Teşkilatı şöyle bir kuruluş düzenine sahiptir. (Bakınız: Bu sayfadaki şema).

Bu şemaya göre, Türk Devlet Teşkilatında bir Başbakanlık ve 18 Bakanlık vardır. Bu birimler, devletin temel çatısını teşkil eder. Şemadaki işaretlerden de anlaşılacağı gibi, 19 ana birimden sadece 5 tanesinde teorik olarak Amerikalı müşavirler yoktur. Aşlında bu Bakanlıklardan dördünün görev alanlarında da Amerikalılar dolaylı ve etkili bir faaliyet göstermektedirler. Çünkü sayısı 50'yi aşan ikili anlay-

Bakanlıklardaki Amerikalı uzmanlar

malar, CENTO ve NATO gibi kuruluşlara üye olmamız ve yurdumuzdaki Amerikan üslerinin mevcudiyeti karşısında, Dışişleri Bakanlığında bir müşavirin varlığının fazla bir önemi yoktur. Gümrük ve Tekel Bakanlığında ise, bir yıl öncesine kadar müşavirler çalışmaktaydı. Fakat bunların sözleşmeleri sona erdiğinde AID Teşkilatı yeni elemanlar temin etmek lüzumunu duymadı ve bu tutumunu iyi niyetlerinin bir tezahürü gibi göstermeye çalıştı. Dedikleri şuydu: «Biz Türk idaresine yardım için müşavirler istihdam ediyoruz. Bu amacın gerçekleşmesinde şüpheye düştüğümüz an, ilgililerin işine son veriyoruz. Nitekim Gümrük ve Tekel Bakanlığında görevimize bu sebeple son verdik». İşin esasını bilenler için bu sözler, büyük bir yutturmacadan başka bir şey değildir. Çünkü Ankaradaki 30., Adanadaki 10., İstanbuldaki 29., Karamürseldeki 8. müfrezeler ile İzmirdeki karargâhta geniş gümrük istibat büroları vardır. Bunlar vasıtasıyla, Amerikalılar, adı geçen bu Bakanlığın içine nüfuz etmek imkânına sahip olmuştur. Bu durumda Bakanlık merkezinde müşavir bulunduranın pratik bir faydası olmadığı ortadadır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile Sanayi Bakanlığının merkez teşkilatları ise ciltz birer tesellî dairelerinden farksızdır. Sanayi ve enerji politikası ile ilgili kararlar, bu Bakanlıkların genel müdürlüklerinde alınmaktadır. Böyle olunca, Bakanlık yerine genel müdürlüklerde köprübaşı tutmak daha akıllıca bir hareket olur. Amerikalılar da İkt. Bakanlığa ilgi göstermiyerek, üretici genel müdürlüklerde müşavirlik etmeyi uygun bulmaktadırlar. Bu duruma göre, yalnızca Adalet Bakanlığında Amerikalıların gözle görünür bir faaliyet göstermedikleri söylenebilir.

ÖTEKİ KADEMELERDEKİ AJANLAR

İdarenin, Bakanlıklar altındaki kademelerinde sektörler itibarıyla

riyle Amerikan müşavirlerinin dağılımı şöyledir:

ORTAK HİZMETLER: Devlet Planlama Teşkilatı, Devlet Personel Dairesi, Devlet İstatistik Enstitüsü.

İÇ GÜVENLİK VE ASAYİŞ: Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı.

MALİ POLİTİKA: Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, İktisadi Devlet Teşekküllerini Yeniden Düzenleme Komisyonu.

EĞİTİM VE İNSAN GÜCÜ: Atatürk Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Karadeniz özel müşaviri vardır), Teknik Öğretim Müsteşarlığı (Müsteşarın özel müşaviri vardır), Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Eğitim Araçları Genel Müdürlüğü, Orta Öğretim Genel Müdürlüğü.

BAYINDIRLIK VE ULAŞTIRMA: Demiryolları ve Limanlar İnşaat Reisliği, Karayolları Genel Müdürlüğü, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü.

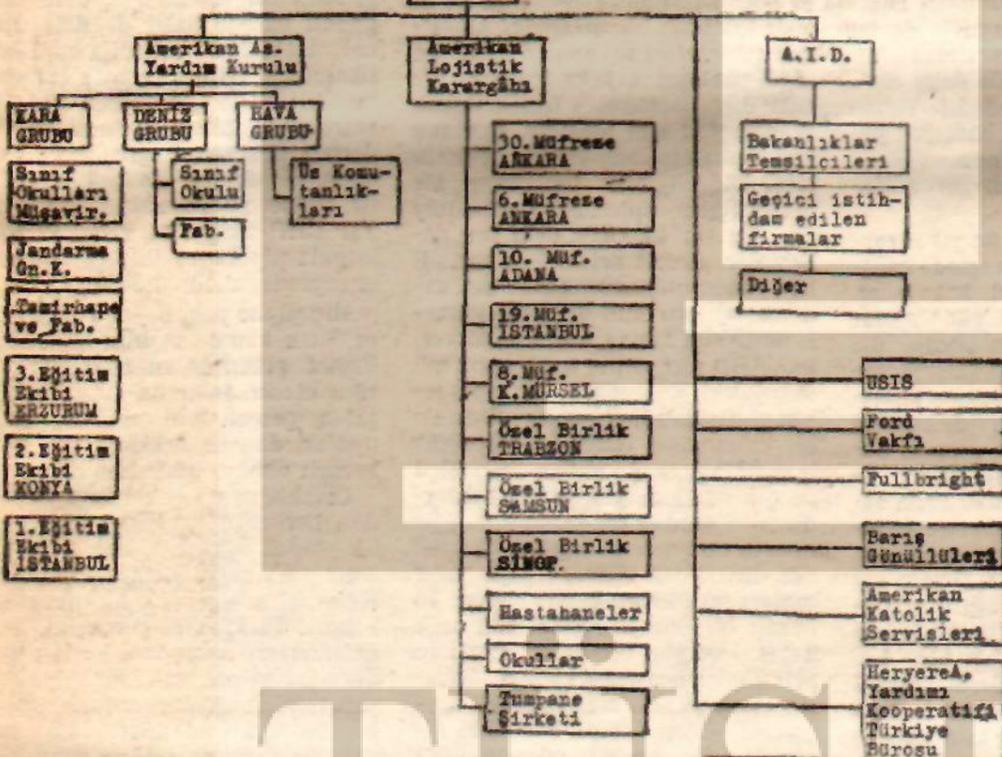
SAĞLIK VE SOSYAL GÜVENLİK: Nüfus Planlaması Genel Müdürlüğü, Çalışma Genel Müdürlüğü.

SANAYİ VE TİCARET: İhracat Geliştirme Etilid Merkezi, Maden Yardım Komisyonu, Maden Tetkik Arama Enstitüsü, Sümerbank, Etibank, Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu, T.C. Ziraat Bankası, Tarımsal Araştırma Dairesi, Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği.

Amerikalıların tesir alanına almak istedikleri ülkelere yaklaşma metodları çeşitlidir. Türkiye için uyguladıkları araçlar, genellikle ikili anlaşmalar, teknik yardım ve proje yardımı olarak göstermektedir. Bunlardan ilki, diğer ikisinin temel dayanağını teşkil eder. Amerikalılara ait önemli rülmektedir. Bunlardan ilki diğer laşmalara dayanarak kurulmuş, özel imtiyazlar bunlarla sağlanmıştır. Teknik yardım ve projeler ise, ülkeye girdikten sonra faaliyet alanlarını genişletmekte kullanılmaktadır.

Bir devletin yabancı bir ülkenin idaresine bu kadar köklü bir şekilde girmesini kolaylaştırıcı bazı sebepler olması gerekir. İdari bünyemizdeki bazı özellikler, Amerikalılara Türkiye'de büyük ölçüde yardım etmiştir. Evvelâ, iyi niyetli, fakat dar ufuklu memurlar, kendilerine yapılan yardımların gerçek mahiyetini takdir edememişlerdir. İkinci olarak, özellikle 1950-1960 döneminde partizan ve «evet efendimci» bazı idareciler ikbal ve terfilerinde Amerikan desteği aradıklarından, karşılığında onla-

AMERİKANA SEFARETİ

LAFKAL : Telefon Rehberi, tabelâlar ve T.C. Devlet Teşkilatı Rehberi.

POSITION TITLE	GRADE/NUMBER	INCUMBENT'S NAME	GRADE/LOCATION	ANNUAL SALARY \$/ ALLOWANCE	POST DIFFERENTIAL AND	TRAVEL & SHIPMENT OF EFFECTS	OTHER RELATED COSTS	FY 68 EST.
Agriculture Advisor	FSR-2 442	Vacant	FSR-2 Ankara	21,085	900	---	200	22,185
Agriculture Advisor	FSR-3 491	John Webb	FSR-3 Denizli	17,164	---	---	430	17,594
Agronomy Adv. (Ext.)	FSR-3 704 (SPAR)	Vacant	FSR-3 Denizli	16,377	900	---	200	17,477
Agr. Economics Adv.	FSR-3 035	Vacant	FSR-3 Ankara	16,377	900	---	200	17,477
Agr. Credit Adv.	FSR-3 421	G.W. Studarus	FSR-3 Ankara	18,082	---	---	430	18,512
Agr. Credit Adv.	FSR-4 368	W.W. Taylor	FSR-4 Denizli	12,915	---	600	200	13,715
Farm Irrig. Adv.	FSR-4 461	E.C. Dull	FSR-4 Denizli	14,694	450	600	177	15,321
								182,261

Postal Direct-Hire Technicians

Tarım Bakanlığında Amerikalı müşavirlerin «ücret»lerini gösteren tablo

ın isteklerine yerine getirmede sakınca görmemişlerdir. Nihayet önemli bir başka unsur da, memurların maddi sıkıntı içinde olması sonucu, Amerikadan getirecekleri bir otomobil ve ev eşyası onlara sosyal güvenlik temin etmiştir. Şüphesiz ki, memurların olumsuz tutumu, Amerikalılar yurda girdikten ve faaliyet alanlarının genişletme çabalarına başladıktan sonra etkisini göstermiştir. Bundan dolayı temel bozukluk, iktidarların tutumu ile ilgilidir. Menderes döneminin bataktı iktisadi politikası, memleketi içinde enflasyona sürüklediği gibi, dışarıda da mali itibarımızı sıfıra indirmiştir. Öyle anlar olmuştur ki, Merkez Bankası birkaç bin dolarlık döviz transferinde aceze düşmüş, yedek parça yokluğundan fabrikalar durma tehlikesi geçirmiş, akaryakıt ihtiyacı günlük tedariklerle giderilebilmiştir. Bu fırsatı iyi kollayan Amerikalı dostlarımız, başka memleketlerde yüz milyonlarca dolara elde edemeyecekleri imtiyazları, Menderesin günlük sıkıntısını giderici ufak harçlıklar karşılığı elde etmeye muvaffak olmuşlardır. Bu şartlar altında, Amerikalılar her gün sayılarını artırarak ve imtiyazlarını genişleterek 27 Mayıs gelincine, Millî Birlik Hükümeti iktidarının süresinin kısa olması ve başka meselelere önem vermeleri, bu işin üzerine eğilmesini engellemiştir. 1961 seçimlerinden sonra, Koalisyon Hükümetleri de bu konuya ciddi olarak el atmamışlardır. Yalnız İnönü'nün durumdan rahatsızlık duyduğunu gösteren bazı olaylar da cereyan etmiştir.

İNÖNÜ'NÜN ÖNEMLİ AÇIKLAMASI

Esasen bu süre içinde yurt içinde ortaya çıkan buhranlar, istense de, konuya vakit ayırmaya imkân bırakmamıştır. İşin hükümet seviyesinde tartışma konusu yapılması, Üçüncü İnönü Hükümeti zamanında olmuştur. Kıbrıs anlaşmazlığının buhranlı günlerinden birinde, Bakanlar Kurulunun yüksek dereceli memurları birlikte yaptıkları bir toplantıda, İnönü, ilk defa bu meseleyle ilgili anlamlı bir konuşma yapmıştır. Olay şöyle cereyan etmiştir:

Kıbrıs meselesi dolayısıyla dış politikamız çeşitli açılardan müzakere edilmektedir. Bir ara, yüksek dereceli bir memur, daha bağımsız ve şahsiyetli bir dış politikası izlenmesini savunur. Teknisveni sükûnetle dinleyen İnönü, söz isteyen bakanlara söz vermez ve kendisi su konuşmayı yazar: «Daha bağımsız ve şahsiyetli dış politika izlenmesini istiyorsunuz. Herkes aynı şeyden bahsediyor. Nasıl yapacağımı ben bunu? Karar vereceğim ve işi teknisyenlerime havale edeceğim. Olar etraflı çalışmalarını yapacaklar, teklifler hazırlayacaklar. Yaşabilirler mi bunu? Hepsinin etrafında uzman denen yabancılar dolu. İhtimal etmeye çalışıyorlar. Muvaffak olamazlarsa, işi sürüncemeye bırakılmaya çalışıyorlar. O da olmazsa karşı tedbir alırlar. Bir görev veriyorum. Neticesi bana gelmeden Washington'un haberi oluyor. Sonucu, memurumdan önce sefirlele öğreniyorum. Böyle mi teslim ettik biz devlete? Bana şimdiye kadar bunlar tarafından hazırlanmış, derdimize devâ bir tek rapor göstermediler. Hani yasak savma kabilinden şeyler. Ne yapıyoruz, gene biz kendi elemanlarımızla yapıyoruz. Pekli, bu binlerce adam «avara kanak» gibi dolanıyorlar ya... Elbette kendileri için önemli maaş-fetleri var. İstiklâl Harbinden sonra saib anlaşmasında esas mücadele bu uzmanlar konusunda oldu. Yoksa hudutlar meselesi fiili bir durum idi. Tazminat için

iki devlet aramızda hallederdik. Bütün mücadele idareimize tasallut yüzünden çıktı. Bir tek uzman vermek için büyük tavizlerde bulunmaya hazırızdır. Dayatık. Biz onların niçin ısrar ettiklerini biliyorduk. Onlar bizim niçin inatla reddettiğimizi biliyorlardı. Böyledir bu işler. Peygamber adası ile size dünyaları vaadediler, imzayı attınız mı ertesi gün gelmişlerdir. Personeli gelmiştir, teçhizatı gelmiştir, işleri gelmiştir. Ondan sonra sökebilirsen sök... Götürmezler. Ancak bu meselenin üstüne vakit geçirmeden eğilmek lazım. Yoksa ne bağımsız dış politika, ne bağımsız iç politika güdemeye olur. Havanda su döğerseniz. Fakat zannetmeyiniz ki kolay bir iştir. Savuşturulan iki iç bâdire bunun yanında çok kolay kahr. Teşebbüs ettiğimizde başımıza neler geleceğini kestiremem.»

İnönü, bu konuşmadan sonra üzgün ve düşünceli bir şekilde toplantıdan ayrılmıştır. Sonradan gelişen ve kamu oyunca da kavranmaya başlanan olaylar, İnönü'nün endişelerinin dayandığı gerçeği ivice ortaya çıkarmıştır.

200 BİNLİK UZMANLAR

İnönü'nün faydalı olmadığını söylediği bu uzmanların, yurdumuzda bulunmalarının gerçek sebebi nedir? Barış Gönüllüleri hakkında, bütün dünyada ileri sürülen iddialar malumdur. Bunun yanında, bilimsel araştırmalar adı altında yapılan casusluk faaliyetleri, gazetelerin günlük haberdarları arasına girmiştir. Bunlardan 24 Mayıs 1966 tarihli New-York Times'deki bir haber bizim bakımdan çok önemlidir. İlgili cekiçidir: Amerikan Hükümeti, Hindistan'da «Yeni Hükümetin başka yayılmasının derecesini belirlemek» üzere bir araştırma yapmak istiyor. Fakat Hint Hükümeti, araştırmanın bir casusluk faaliyeti olduğu gerekçesiyle teklifi sert bir şekilde reddediyor. Ve olay, diplomatik bir skandal ile son buluyor. Aynı teklif, o sıralarda Türkiye'de de yapılmış, ancak New York Times'in neyirivati üzerine acele geri alınmıştır. Fakat şimdi muhtevasında denemsiz bazı ifadelerle ve isim değiştirilerek yeniden Hükümete müracaat edilmiştir. Sonucun ne olacağı henüz belli değildir.

YÖN, uzmanların faaliyetlerinin mahiyetini tahmine yarayan ufak bir belge ele geçirmiştir. Aşağıda, Tarım Bakanlığında görevli on kadar müşavirin yıllık ücretini gösteren resmî bütçenin fotokopisini göreceksiniz. Buna göre, her uzman yılda yaklaşık olarak 200 bin lira ücret almaktadır. Dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir gerçek uzmana verilmeyen bir paradır bu. Tek istisna «ÖZEL GÖREV» için ödenen ücrettir. Nitekim Adana'daki Amerikan üssünden havalandırma ve Rusyada düşürülen U-2 uçağının pilotu hakkında o zaman gazetelerde yayınlanan bilgiler arasında onun da bu mük tarafta yakın bir ücret aldığı açıklanmıştır. Pilot, gazetecilerle yaptığı mülâkatta, bu işe yüksek ücret almak için girdiğini söylemiştir. Demek ki, bu kişilerin, tarım uzmanı olmalarının dışındaki marifetleri için böyle astronomik ücretlere hak kazanıyorlar.

İşin özelliği tarafı, bütün bunların karşılığında, Türkiyeye gelen de olsa yapılan yardımların güncü denemek kadar az olmasındır. Nitekim teknik yardım adı altında, Türkiyeye Amerikalıların tahsis ettikleri ödenek, 5 milyon dolardır. Bunun 4 milyonunu yukarıda kimlikleri açıklanmaya çalışılan uzmanlara maaş olarak verilmektedir. Geriye kalan 1 milyon dolar ise, Türkiye'den Amerikalılara sözde eğitim için giden Türk memurların masrafları için kullanılmaktadır. Tabii eğitim programları Amerikalılar tara-

Nasıl Faşist Olunur?

TIRMANMA

Prof. Maurice Duverger

Fransa'nın Çin Hindinde, sonra Cezayir'de yaptığı harp, Süveyş seferi, İngiltere'nin Kenya'da tenkil hareketi, Endonezya'da Hollanda'nın teşebbüsleri... Bütün bunlar, Hanof'nin bombardımanı karşısında Avrupalıların gönül rahathığı ile savcı rolüne çıkmasına imkân vermemektedir. Ama hiç değilse, Amerika'yı tecrübelerinden yararlanabilirler. Şüphesiz ABD'nin muazzam kudreti, ona Avrupalıların sahip bulunmadıkları eylemlerini getirmektedir. Bu kudreti sayesinde, Amerikalılar Avrupalıların başaramadıklarını başarmalarına inanabilirler. Fakat bir temel noktada, hiç değilse ABD'nin durumu, daha önce sömürge harbi yapanlarla aynıdır. Bir demokrasi, küçük bir ülke boyunu eğdirmek için maddi gücünü ne kadar fazla kötüye kullanırsa, kendi prensiplerini o ölçüde yalanlamış olur. Başlangıçta bu çatışma moral planda kalabilir ve ancak bir avuç aydın tarafından rahatsızlığı duyulabilir. Giderek, bu terslik kararlara hâkim olur ve bir gün prensiplere bağlılık ile bu prensiplere dayanan rejimin yok edilmesi arasında tercih yapma zorunluğu ile karşı karşıya kalır. İşte bir çarpıcı örnek: Fransa, Cezayir'deki egemenliğini sürdürmek için ya Paris'te bir diktatörlük kurmak, ya da Paris'te demokrasiyi yaşatmak için Cezayir'i terk etme şıklarından birini seçmek zorunda kalmıştır.

A.B.D. henüz bu dilema ile gerçekten karşılaşmış değildir. Şimdilik, kendi gözlerinde, prensipleri ile davranışları arasındaki çelişmeyi gizlemeye çalışmaktadır. Franco'nun generalleri, İsa'nın askerleri olduklarını iddia etmişler ve buna kendilerini inandırmışlardır. Amerikan yöneticileri de, demokrasinin savunucuları olduklarını iddia etmekte ve buna inanmaktadır. Amerikalıların, özgürlük için «Haçlı Seferi» teorileri, 10 - 15 yıl önce, komünizm, Stalin'in, temerküz kamplarının, siyasi polis ve terörün çehresini taşıyan, bir miktar gerçek görünüşüne sahiptir. Bu teoriyi savunmak bir yandan komünizmin evrimi, öte yandan boyunduruk altındaki ülkelerin mukavemetiyle gittikçe daha zalim ve daha sun'î diktatörlüklerin kurulması üzerine, günden güne güçleşmektedir. Ho Chi Minh'in rejimi, Batı standartları ile, bir özgürlük modeli değildir. Fakat bu standartlara göre, Ky'nin rejimi de, Güney Amerika'nın askeri otokrasilerinin de durumu çok daha kötüdür.

Hattâ bir Amerikalı demokrat için, komünizm eskisi gibi hâlâ çok kötü de olsa, cevaplandırılması gereken temel sorun şudur: Eğer İstiyorsa, bir halkı komünist olmaktan kuvvet zoru ile engellemek hakkı var mıdır? Katolik Kilisesi, Onikinci yüzyılda, «bâtıl» görüşlerin gelişmesine buna benzer bir sorunu karşılamıştır. Kilisenin cevabı, engizisyon olmuştur. Başkan Johnson da hâlen buna benzer yola gitmektedir. Hanof'nin bombardımanı ve Vietnam'da daha az bilinen, fakat daha az müthiş olmayan her günkü öbür davranışlar, hıristiyanlığı savunmak için insanları odun aleviyle yakanlarınkî ile aynı mahiyettedir. İki davranış arasındaki temel fark şudur: Orta Çağda kilise, kendininkinden farklı öteki insanlara müsamaha gösterilmesini reddeden bir hıristiyan halka dayanmaktaydı. Başkan John-

son ise, Amerikan halkının inandığı prensiplerle çelişme hâlinindedir.

Fakat şimdilik henüz bu sorun açıkça ortaya konmuş değildir. Washington'un politikasına getirilen halk desteği, Güney Vietnam'ın Kuzeyin saldırısına uğradığı, Millî Kurtuluş Hareketinin temel gücünün Kuzeyden geldiği ve Kuzey Vietnam olmasa hemen yıkılacağı fikrine dayanmaktadır.

Bundan on yıl önce de Fransızların çoğu, Mısır yardımını olmasa Cezayir Millî Kurtuluş Hareketinin Fransız birliklerine mukavemetten derhal vazgeçeceğine inanmaktaydı. Amerikalıların gözleri de bizimkiler gibi açılacaktır. Talebe ve entelektüellerin protestoları, gazetelere gönderilen mektuplar, son ayların televizyon tartışmaları, kamu oyu sondajları, bu bilinçlenmenin ilerlediğini göstermektedir. Aynı zamanda Fransa'da olduğu gibi, milliyetçi duygular ile demokratik prensipler arasındaki temel çatışmanın da geliştiği anlaşılmaktadır.

Zira A.B.D. vatandaşları, büyük çoğunluğu ile, samimi demokratlardır. Bir halkın kendi kaderini kendinin çizme hakkına sahip bulunduğunu, isterse sosyalist, ya da komünist olabileceğini kabul etmek zorundadır. Amerikalılar, memleketlerinin kudretinin bilincine çok iyi varmışlardır, bu kudreti sürdürmek istemektedirler, bunun için de ters yönde bir muhakeme yürütmeye istememektedirler. Vietnam gerçeği anlaşıldığı ve emperyalizme muhalefet genişlediği ölçüde, harp taraftarlarının şiddeti ve yaygarası da çoğalacaktır. Bunun yeni bir Mc Carthy'çiliğe-sevketme ihtimali vardır.

«Tırmanma» politikasının başka bir tehlikesi, bu noktada yatmaktadır. Vietnam Harbinin bir dünya harbine dönüşmesi ihtimali, çok şükür ki, zayıf bir ihtimaldir. Ama Eisenhower'ın vedâ mesajında suçladığı asker - sanayici karmaşığı'nın kudretini geliştirerek, ordunun politik nüfuzunu artırarak ve onun gerici çevrelerle olan bağlarını güçlendirerek, Vietnam Harbinin Amerikan demokrasisini tehlikeye atması çok daha kuvvetli bir ihtimaldir. Şüphesiz, Vietnam'da barışın tesisi, bu sorunu çözmeye yetmeyecektir. Zira işler bu hale gelmişken, bu, övünülecek bir başarı olmayacaktır. Cenevre anlaşmalarının Fransa'da yarattığı gibi, bir eziklik, bir yenik düşme duygusuna yol açacaktır. Ne var ki, barışta ne kadar gecikilirse, bu duygu da o kadar derinleşecektir. Üstelik, Amerika'ya komşu ülkeler konusunda, emperyalizm ve demokrasi arasındaki daha ciddi bir çelişmeyle bu duygunun birleşmesi tehlikesi doğacaktır. Amerikalılar uzun süredir, Kat'anın öteki ülkelerini, kendi «small-kânes»leri saymaya alışmışlardır. Güney Amerika'da bir komünist, hattâ bir sosyalist rejimin kurulması, onlara bir skandal gibi görülmektedir. Bugün A.B.D., Çin Hindî harbindeki bizim vcdan buhranımızı yaşamaktadır. Yarın, muhtemelen Güney Amerika'da, bizim Cezayir Harbi buhranımızı tanıyacaktır. Küba örneğinin de gösterdiği gibi, bu buhran bizimkinden çok daha ciddidir. Vietnam işi uzadıkça, harbin sonuçları çok daha önemli ve devamlı olacak ve Güney Amerika buhranını da kapsayacaktır.

fundan hazırlanmakta ve daha çok kendi propagandalarına ağırlık verilmektedir. Halbuki, hacılar için yılda 10 milyon doları rahatça harcayabilen Türkiye'nin kendi memurlarının dış ülkelerdeki eğitimi için 1 milyon dolar ayırmaması işten bile değildir. Hem bu şekilde, başkaları tarafından hazırlanan propaganda yüklü programlara göre değil, yurt ihtiyacının gerektirdiği alanlarda, en yetkili müesseselerde personel eğitmek mümkündür.

Barış Gönüllüleri

TIP Kars Milletvekili Adil Kurtel, bir önerge ile Dışişleri ve Eğitim Bakanlarından şu sorunun cevaplandırılmasını istedi:

«Toplum kalkınması ve halkımızın eğitilmesi konularında yardımcı olmak üzere yurdumuza sokulan Barış Gönüllülerinin kuruluş amaçları dışına çıkarak halkımızın sosyal, politik ve ekonomik eğitimlerini tesbit etmek için faaliyet gösterdikleri bir vâkidir.

Ortadoğu Teknik Üniversitesinde görevli iki Amerikan Barış Gönüllüsünün öğrencilerine «Son seçimlerde hangi siyasi partiye, niçin oy verdiniz?» başlıklı bir kompozisyon ödevi vermiş olmaları, bu faaliyetlerinin taze bir örneğidir. Barış Gönüllülerinin gerçek yüzlerinin ortaya çıkabilmesi için aşağıda yazılı hususlara cevaplandırılması gerekir.

1 — Halen yurdumuzda ne kadar Barış Gönüllüsü vardır. Hükümetimiz Barış Gönüllülerinin masraflarına iştirak etmekte midir?

2 — Kuruluş amaçları dışına çıkarak halkımızın politik, sosyal ve ekonomik eğitimlerini tesbit etmek için faaliyet gösteren Barış Gönüllülerini hakkında ne düşünülmektedir?

3 — Orta Doğu Teknik Üniversitesinde görevli iki Barış Gönüllüsünün öğrencilerine «Son seçimlerde hangi siyasi partiye, niçin oy verdiniz?» başlıklı kompozisyon ödevi verdikleri haberi doğru mudur? Doğru ise bunlar hakkında herhangi bir tabkikat açılmış mıdır?

Bir İhanet Tutanağıdır!

Gerçekliği en ufak şüpheye yer bırakmayacak, haber değeri hudutsuz bir «ihanet belgesi» Sayın Haydar Tunçkanat tarafından Cumhuriyet Senatosunda açıklanmıştır. Haber, vatanını ve milletini biraz seven her insanı sonsuz ilgilendirecek niteliktedir. Buna rağmen AP müteahhitlerinin ve bir takım milyonerlerin eline düşen Türk basını, «ihanet belgesi» Amerikanını aleyhine diye habere yer vermemiş, daha sonraki günlerde de, yalanlar ve iftiralarla belgeyi ve Tunçkanat'ı çürütmeye kalkışmışlardır. Türk basınının önemli bir kısmının, «Amerikan Binci Kolu» haline geldiğini, bir ibret vesikası olarak gelecek nesillere intikal ettirmek için bu tutanağı düzenledik.

Habere gereken değeri veren üç yayın organı AKŞAM, CUMHURİYET ve ULUS oldu. Milliyet gazetecilik görevini yapmakla beraber, CHP tartışmalarını manşette beş sütun üzerine verdiği halde, «ihanet belgesi» haberini altta ve iki sütun üzerinden verdi. Ertesi gün, meseleyi gereken önemle ve doğru teşhislerle ele alan güzel yazısını Abdi İpeki, «gerçek ise» ihtiyat kaydını koymaktaydı. Öteki gazetelere gelince:

SON HAVADIS: AP iktidarının resmî organı sayılabilecek bu gazete, «ihanet belgesi» haberine en ufak yer vermedi. Manşette beş sütun üzerine, İnönü'nün ortamı sulandırdığı dediğini açıklamaktaydı. Ertesi gün Son Havadis, yayınlamadığı haberin Amerikan Büyükelçiliği tarafından yalanlandığını yazıyordu. Haberin başlığı şöyleydi: **Amerikan B. Elçiliği yalanlıyor. Demirel de (Bu işe sancı el koyar) dedi.** Gazetenin Pazar günü sayısında baş sayfada Adıye Fenik, «Yeni bir James Bond» macerası başlığıyla, ihanet belgesini alaya alıyordu. Yazı bir şaheserdir:

«Nasıl geçmiş Tunçkanat'ın eline bu rapor? Yurdumuzda Amerikan casusları var da, buna karşı bizde mukabil casusluk teşkilatı mı var? Üzerinde durulmaya değer bir konu bu?

Bir Türk ajanı bu raporu, Türkiye'deki Amerikalılardan E. M. isminde birine göndermiş de, o da bunu Dickson isminde bir başka Amerikalıya vermiş. Yani muamele de görmüş bu rapor.

Peki oradan da dönüp dolayı Tunçkanat'ın eline nasıl ulaşmış? Şayet böyle bir rapor var idiyse, Amerikan İstihbarat Teşkilatı bu derece sivrük müdür ki, onu orada burada döküp saçsın? Tâ Haydar Tunçkanat'ın eline gelene kadar peşini bırakmasın...

Rapor üstelik imzasız, rümuza da yok... Hadi böyle bir rapor var diyelim... Amerikalılar bir imzasız mektubu muameleye koyacak kadar budala mı? Ben bile böyle imzasız mektupları alırsam okumadan sepete atıyorum».

Adıye Fenik, gazetesinin ilk gün habere yer vermeyişini de savunuyor:

«Neden vermemiş? İzah edelim:

1 — Sahiden böyle bir mektup veya rapor varsa bunu muhakkak bir meczup yazmıştı. Meczup değilse haindir. Ne Meczupların, ne de hainlerin işi ile ilginiz yoktur. Birinin yeri tımarhane, öbürünün yeri adliye-dir.

2 — Mektup yok da uydurulmuşsa, bu nevi küçük politika o-

yunlarına âlet olmayız da ondan. Masonluk sökmedi, nurculuk yürümedi. Şimdi de bir casusluk mu?

Pek ayıp oluyor, pek ayıp. Pazartesi günü ise «Üstad» Orhan Seyfi, Adıye Fenik'in rekorunu kırma çabasıydı:

«Buradaki mesele, Türkiye'de yabancı bir devlet emrinde casusluk edenleri yakalamaktan başka bir şeydir. Bir tabii senatör, ihtisasına dayanarak, bunların peşinde koşup hükümete yardım etmek istemiyor.

Eğer bunu yapmak istese, Amerikan ajanları hatırına hiç gelmez, Rus ajanları ile uğraşır. Onlar bizi uğraştırdıkça biz kuvvetleniyoruz: Bunun canlı bir misali olarak son senato seçimleri ortada durmaktadır.

Salı günü sıra, Ankara'da Demirel ve öteki AP ileri gelenleriyle temastan sonra, başyazar Mümtaz Faik Fenik'te idi:

«Bu rapor, Türkiye'de Amerikan düşmanlığını kıskırtmak ve yaymak isteyen bir solcu tarafından yazılmış veya uydurulmuş olmaz mı? Koparılan gürtlüye bakılırsa, bu ihtimal daha çok kuvvetlidir. Çünkü hedef suçlunun ceza görmesi değil, her devletle olduğu gibi, Amerika ile de iyi münasebetler devam ettiren bir iktidarı yıpratmak, Türkiye'nin dış politikasını nötrale etmek, onu Rusya'nın avucuna olgun bir meyva halinde atmaktır».

Mukaddesatçı ve milliyetçi Tekin Ezer de tam formdadır. «Büyük ihanet» başlıklı fıkrasında şöyle yazmaktadır:

«Amerikalıya şu adamlar tehlikeli veya bu adamlar tehlikesiz diye bir mektup yazmak ne ifade eder? Amerikalılar, bizim vasımız mıdır? Memleketimizin sahibi midir? Bizim amirimiz midir, nedir? Amerikalılar, bizim işlerimize, iç politikamıza ne karışır, ne alakaları vardır? Türkiye bir müstemleke değildir ki, böyle bir mektubun zerre kadar önemi bulunsun».

BABİLİDE SABAH: Milliyetçi ve mukaddesatçı gazete, ilk gün haberi en altta, bir iki satırla tek sütun üzerine verdi. Manşette 8 sütun üzerinden «CHP sol cereyanla mücadele için ortamı sulandırmış!» yazılıydı. Pazar günü ise, gazete, üç sütun üzerinden «Tunçkanat milli vazifeden kaçtı» diye başlık atmaktaydı! Gazetenin fıkraya yazarı Emine İşınsu Okçu ise, bütün bunların çocuklarımızı milli şuur aşılamadığımız için başımıza geldiğini söyledikten sonra, yazısını filozofça şöyle bitiriyordu: «Ve sonra şaşkınlık: Amerikalıya rapor veriliyormuş.

Evet, sanki ne bekliyordunuz?»

Vecihi Ünal ise, «Bizi alâkadar eden hiç bir şey yok. Ben polis hafiyesi değilim. Savcıları vardır» diyen Demirel'i savunma çabasıydı:

«Eğer nüfus cüzdanında Türk olduğu yazılı bir şahıs, memleketi aleyhine ajanlık yapmışsa, resmî makamların bundan haberi olmamışsa ve böyle bir vesika devlet arşivlerinde yoksa, hükümetin bu mesele ile ilgisi nedir, suçu veya kabahati nedir?»

Milliyetçi ve mukaddesatçı gazete, Pazartesi günü ise, manşette «Tunçkanat'ın tahkikata sırt çevirmesinden sonra M.B.K. şimdi de hükümeti itham etmek istiyor» yazıyordu.

ADALET: Demirel'e çok yakın olan bu gazete de ilk gün habere yer vermiyor, manşette Bayar'ı Sunay'ın affedeceğini

bildiriyordu. Pazar günü ise, bu gazete, Genel Kurmayın bildirisini tahrif ederek, «Genel Kurmayın Bildirisi - Tunçkanat'ın iddiaları çirkin bir yalandır!» diye başlık atmaktaydı. Pazartesi günü Adalet, «Ve tabanca patlar!» başlıklı başyazıda, «Tunçkanat'ın Bay Haydar çok iyi bilir: Başarısız istihbaratçılara; istihbarat sarırlarını açıklayanlara âmirleri bir tabanca verir: (Haydi derler, (kendi yaptığını, kendin temizle!) yazıyordu.

TERCÜMAN: Bu mukaddesatçı ve milliyetçi gazete de ilk gün haberi, altta tek sütun üzerinden veriyordu. Manşette, «Aileleri Menderes, Polatkan, Zorlu'nun nâşını istedi» haberi sekiz sütun üzerinden yer almaktaydı. Gazetenin milliyetçi ve mukaddesatçı fıkraya yazarları Ahmet Kabakçı ile Kadircan Kafı da, bu tutanağın hazırlandığı Çarşamba akşamına kadar bu konuya dokunmaktan nendense kaçındılar.

YENİ İSTANBUL: AP'yi tutan basından konuya tek önem veren, Demirel'e de muhalefet eden Yeni İstanbul oldu. Bu gazete, «Amerikan casuslarının iç yüzü» diye sekiz sütun üzerinden manşet de verdi. Bu gazete'de Gökhan Evliyaoglu, «Bu sükküt neden» başlıklı yazıda, öteki AP ilerin ve «milliyetçi çevrelerin» sessizliğini eleştirmektedir: «Adalet Partisindeki milliyetçilerin böyle bir olay karşısındaki müthiş sükkütü, herkesten önce onları kendi hükümetlerini ve Genel Başkanlarını sorguya çekmemeleri son derece üzücü bir olaydır...»

Moskovadan gelen etkilere (refleks) halinde cevap veren Türk milliyetçilerinin Batıdan gelen etkilere de soğukkanlılıkla (reaksiyon) vermeleri gerekir».

Salı günü de Evliyaoglu, AP ileri uyarmaktaydı: «Ne... Bir de casusluk mu? AP bir haini bağrına basacak mı, yoksa tutup atacak mı? Bunlar kaçınılmaz sorulardır. AP'iler bu soruları, kendi kendilerine ve birbirlerine sormak mecburiyetindedirler. Yoksa bir tek adam yüzünden AP'ye çok şeyler soranlar olacaktır».

Ne var ki bu gazetenin öteki yazarları, Evliyaoglu'nun çabalarına katılmadılar. Ünlü Osman Yüksel Serdengeçti «Sahtekârlık» başlıklı yazısında şunları yazıyordu: «Yine mektuplar, yine vesikalar. Yine Amerika ile Türkiye'nin arasını açmaya mâtul dolaplar..»

Amerika bizim iç işlerimize nasıl karıştırmış?

Bu mektuplar doğru olsa bile, bunda şaşacak ne var?

Amerika da kendi düşmanlarını tesbit ettirmiş olabilir. Ancak bunu orduya, hükümete, iktidara buluşturmak düpedüz sahtekârlık, alçaklıktır».

Gazetenin öteki fıkraya yazarı «Bir İstanbul Efendiside», «Tunçkanat, askerleri suçladı. Silâh arkadaşları çok üzgün» diye Osmanlı jurnalcılığı yapmaktaydı. Gazetenin Dedikodu yazarı ise, «Bir Amerikan aleyhtarlığıdır gidiyor, anladık. Bunlar birbirini takip eden hamlelerdir. Tunçkanat'ın bunlardan nasıl ayrabiliriz? Yani onları gerçek vesika sayıp hükümet masıl harekete geçebiliriz» diye arzı şecaat ediyordu!

HÜRRIYET: Tirajı yarım milyonu aşan bu gazete, manşette Bayar'ın affını vermekte, rapor haberi ise altta tek sütun üzerine yer almaktaydı. Hürriyet'in «düşüncülere hitap eden» nüshası Yeni Gazete de aynı şekilde tek sütun üzerine altta, haberi «Amerika, Türkiye'de politikaya karışmış» diye veremekteydi. Başlıkta beş sütun üzerinden «İnönü, (CHP sosyalist bir parti değildir) dedi» ibaresi yer almaktaydı.

DÜNYA: Demirel'in CHP'den esir aldığı Dünya gazetesi de haberi altta iki sütun üzerine, «Tunçkanat, gizli bir rapordan bahsetti» diye veriyordu. Falih Rifki Atay ile Bedil Faik Bey, şu tesbitin yapıldığı ana kadar nedense bu konuda kalem oynamak zahmetine katlanmadılar. Atay, «Bugünkü şartlar içinde bağımsızlık bahanesi altında tarafsızlık, apaçık Bolşevik propagandası parolasına papağanlık emektir» diyen yazılarına devam etmekteydi.

ABD HABERLER MERKEZİ: «Sahtekârlık diplomatların hayatına tad ve baş ağrısı katar». «Uydurulan şayia ve sahte doküman, dostlar ve müttefikler arasında huzursuzluk çıkarmak için sık sık kullanılır». Amerikan Haberler Merkezine göre, bu cins sahte vesikaların amacı, Üçüncü Dünyadaki hükümetleri, «Amerika veya müttefiklerinin kuklaları oldukları görüşünü yayarak, bu memleketler halkı ile hükümetlerinin arasını açmak»tır.

M.B.K. Grubu ise, bir bildiri

yayımlayarak, bu açık ihaneti tesbit etmiştir: «Türk egemenliğini ve milletin bütünlüğünü temelinden sarıncı nitelikteki bir vesikanın ciddiyet derecesini tekke dahi lüzum görmeden hafife alan ve hattâ suçlularının âdeta savunucuları gibi görünen bir kısım basın organlarının bu tutumlarının takdirini yüce Türk milletinin milliyetçi evlatlarına bırakıyoruz».

Tabii Senatör Haydar Tunçkanat

siyasi notlar

İhanet Belgesi ve İktidar

Tabii senatörlerin açıkladığı «ihanet belgesi» nin sıhhatini üzerindeki tartışmalar hâlâ sürdü-rülmemek istenmektedir. Aslında ABD istihbarat yetkililerinin imzalarını taşıyan raporun doğruluğundan şüphe etmek için en ufak sebep yoktur. Esasen Millî Birlik Grubu tebliğinde de bildirildiği gibi, «bazı yetkili kurumlar da bu konuya yabancı değildir». Cumhurbaşkanı Sunay da, askerî istihbarat da belgeden haberdardır. Ve belgenin sıhhatinden herhalde şüpheleri yoktur. Zira belge teşhisinde pek fazla güçlük çekilmeyen Amerikan yetkililerinin paraf ve imzalarını taşımadır. Bu parafın gerçeğe uygunluğu ise, görevlerini iyi bilen Türk istihbaratçıları tarafından çoktan tesbit edilmiştir. Esasen tektip çabalarına rağmen, Amerikalıların da davranışları güneşi balçıkla sıvanamayacağı; ispatlar nitelikte olmuştur. Raporun havale edildiği «Albay Dickson», bu cins işlemlerle uğraştığı herkesçe bilinen bir kişidir. 1963'ten beri Türkiye'de bulunan ve Amerikan askerî ataşelerinin en kademlisi olan Dickson, Türkçeyi iyi bilmekte-dir ve pek çok Türk dostu sahiptir. Sarışın, uzun boylu, gırgın, çok pişkin ve çok mütecessis bir kişidir. Ne garip tesadüftür ki, vesikanın Türk istihbaratının eline geçtiğinin anlaşılmasından bir iki gün sonra Albay Dickson Türkiye'yi terketmiştir!

Başka bir garip nokta, yerli ajanın raporunu Albay Dickson'a havale eden E. M. rumuzlu ajan sanılan CENTO'daki Amerikalı deniz albayı Ernest Morgan'ın tutumudur. Casusluğu şiddetle reddeden Morgan, şaşkınlık içinde gazetecilere «Albay Dickson'u hiç tanımadığımı, onu ömrümde görmediğimi» ileri sürmüştür. Ankara'daki tek Amerikan Subay Kullübünün müdavimi olan iki Amerikalı albayın birbirlerini tanımamaları imkânsızdır. Bu çocukça yalanlar ve Albay Dickson'un alelacele Türkiye'den ayrıştı, esasen çok daha önceden tesbit edilen gerçeği doğrulayan karineler olmuştur.

Yerli ajanın verdiği raporda a-da geçen üçüncü önemli yabancı M.P. rumuzludur. Yerli ajan, AP nin önündeki engelleri ortadan kaldırmak için uygulanan politikasını, «M.P. tarafından teklif edilen güvenilirlik tedbirleriyle ilgili bak halinde olduğumu» belirtmeyi özellikle lüzumlu saymıştır. Türkiye'de alınacak güvenilir tedbirlerini teklif eden ve yerli ajanı da «onun direktiflerine uygun çalışıyorum» demeye zorlayan kişinin, çok önemli bir istihbarat yetkilisi olduğu açıktır. Bu kişiyi ister istemez İnönü'yü devirerek yeni bir başbakan bulmak için Türkiye'ye gelen General Porter olduğu düşünülmüştür.

Yerli ajan kimdir? Bu ajanın da önemli bir kişi olduğu açıktır. Zira E.M. (Albay Morgan) yerli ajanın raporunu, Albay Dickson'a yollarken «kaynağın kompetan görüldüğünü» ve «raporun hükümet ve Adalet Partisinin yenmek zorunda olduğu güçlüklerle de ışık tuttuğunu» belirtirken, ajana verilen önemi ortaya koymuştur.

Millî Birlik Grubu, yerli ajanın isminin açıklamaktan şimdilik kaçınmıştır. Ama grubun, ajanın isminin bilmediğini ya da ajanın tesbitine imkân verecek ciddi karnelere sahip bulunmadığını ileri sürmek imkânsızdır. Millî Birlik Grubu, bu konuda şimdilik Hükümetin ve ön plândaki millî teşekküllerin nasıl bir tutum takınacağını izlemektedir. Unutmamak gerekir ki, «bazı yetkili kurumlar konuya yabancı değildir».

En az Millî Birlik Grubu kadar bilgiye sahip bulunan bu yetkili kurumlar susarken, Tunçkanat ve arkadaşlarının da şimdilik bekleme normaldir. Esasen ajanın ortaya çıkarılması, her şeyden önce «Ben polis hafiyesi değilim. Basın savcılığı var» diyen Başbakan Demirel'in baş görevidir.

Yerli ajanın verdiği 50 kişilik listenin nedir? Yerli ajan «çok müessir tarafsızlaştırma çabalarının daha başarı ile uygulanması için ABD'nin «ortak çabası» nı istemekte ve 50 kişilik listeyi «maksada yardımcı olacak inancı ile» sunmaktadır. Liste, mütecanis değildir. Amerikalıların zahmetlice elde edebileceği isimler kadar, asla elde edemeyecekleri isimleri de ihtiva etmektedir. Yerli ajan, «kazanılabilir» ya da «Amerikanın hoşuna gitmeyen davranışları önlenilecek» kişilerin seçilmesinde bir değerlendirme hatası yapmıştır. Yerli ajanın bu değerlendirme hatasına düşüren neden, CIA'nin «muhalefeti kazanma» politikası olsa gerektir. Nitekim Amerikalı E.M. de, Albay Dickson'a yazdığı yazıda, muhalefeti kazanma zorunluğunu belirtmektedir: «Çalışma metodlarımızı geliştirmeli ve muhalefeti münasebetlerimizde daha temkinli ve hoşlanacakları bir davranış göstermeliyiz. Hele subaylara karşı bu hususta daha hassas olmalıyız». Samiriz ki, bu görüş Bay M. P. —yani General Porter— tarafından ileri sürülen «güvenlik tedbirleri» ne uygundur. Yerli ajan, aşırı gayretkeşliği ile «kazanılabilir» kişilerin listesini, «asla kazanılmayacak» kişilerle zenginleştirerek biçimde geniş tutmuştur.

Bu arada dikkat çekici bir nokta, olay karşısında ordu üst kademesinin davranışı olmuştur. Raporda Orgeneral Tansel'in Hükümete, AP'nin seçim başarısı üzerine herhangi bir askeri müdahale olmayacağını bildirmesi ve Akşam gazetesinde İhramî Soyca'nın aslında Amerikan askeri inzibatının faaliyetini sınırlandırması dolayısıyla Cemal Tural'in davranışını takdir eden cümlelerinin bir dizgi hatası sonucu ters anlamaya yol açacak biçimde çıkması, ordu üst kademesinin aşırı biçimde sınırlanmıştır. «Orduda satılık kimse yoktur» mealindeki bir bildiriye yayınlamaya komutanların hiç bir zaman kendilerini mecbur saymamaları temenni edilirdi... Eski bir asker olan 27 Mayısçı Fikret Ekinçi, Ulus'ta bu üzüntüyü ve kumandanlarca yapılması gerekeni dile getirmektedir:

«Bugün insan isyan ettiren, millî haysiyet ve vatanperverliği aykırı düşen bu olay karşısında Bay Demirel ve ekibinin takındığı durumdur. Hiç bir teşebbüste bulunmamıştır. Bay Demirel'in bu davranışları ki kanunların en ağır ceza tayı edeceği hitaptan daha ağırdır. Millî Birlik Grubunun şu sözlerine onu muhatap kılmalıdır. (Hükümetin, bu ciddi konuyu: hafife alarak, yalnız basın savcısı ile ilgili göstermeye çalışması, tarihimizin ve millî bünyemizin yabancı olduğu, bu kadar ağır ve ciddi meseleye Türk milletini istidatlı hale getirmek gayretidir).

Şimdi sayın büyüklerin esas yürütmelerini dileriz. İktidarın gayretlerinin onlara bunu yaptırarak olduğu anlaşılıyor. Bizlere vesikalarda, kumandanların yabancılar teminat verdiği yoktur. Bir kumandanın iktidar partisi mensuplarına teminat verdiği belirtilmektedir. Bu bakımdan çıkartılan tebliğin, açık kalan yönü budur. Yok çıkarılan tebliğ ile, yabancılar ajanlık durumuna düşen iktidarlar, eğer bu vesika doğru ise, tamınıyacağı dolaylı ifade edilmek istenmişse başka. Çünkü iktidar gereken inceleme, tahkikat ve diplomatik teşebbüsleri yapmaz ise suçu benimsenmekte ve milletimizin kaderini yabancı bir devletin yetkileriyle, milletin gizli tayın etmek ihaneti içinde tutunuyor demektir. O zaman böyle bir iktidarın karşısında, hazrol duracak bir kimseyi emirlerinde göremezler. Hatta kendi emir subayları bile buna rıza göstermezler. Açıkça vaziyetimi, sayın büyükler havsiyetlerini yitirirler. Aşağı kademe ile kendi aralarında ilişki bile kalmaz. İşte felâket o zaman başlar. İhtilâl arazı, bir milletin bünyesine durup dururken dulaş-

maz. İhtilâl hastalığı, haysiyetsiz idarelerin arazıdır. Onun için istenmi nedir diye düşününler. Nihayet iki kelimelik sözdür. İktidarın başının gereken tetkik ve teşebbüslerin yapılacağını açıklamasıdır. Sayın büyükler iktidarı buna mecbur etmelidirler».

Çetin Altan'ın Gensuru önergesi

Çetin Altan'ın Amerika ile olan ilişkilerimiz ve anlaşmalar konusunda «kasıtlı kayıtsızlık gösteren Hükümet» için gensuru açılmasını isteyen önergesi, muhalefetin çabalarına rağmen AP oylarıyla reddedildi.

Önergesini savunan Çetin Altan, çok yumuşak ve duygulara seslenen «millî bağımsızlık» konusunda AP ile asgari müşterek arayışta bulunmasını kınadım, ama Parlamento olarak biz dikkatli olmalıyız. Bu memleketin Millî Emniyet yetkililerinin vazifesi nedir? Birisi tarafından Rus sefirine böyle bir rapor yazılsa, acaba aynı kayıtsızlık gösterilir miydi? Başbakan, belgelerin, açığıklayan taraftan savcılığa verilmesini ve o zaman tahkik konusu olacağını söylüyor. Bu memlekette hep vatandaşlar mı casus yaklayacak, belgeleri savcılığa verecektir? Millî Emniyet ne yapıyor? Biz kendi egemenliğimizi koruyamazsak bizim işimiz ne burada?» diyordu.

Alican da, «Ağır iddialar var, suçlular varsa ortaya çıkmalı» görüşünü savunmaktaydı. CHP adına Feyzloğlu da, gensuru önergesinin kabulü için, zaman zaman havayı elektriklendiren parlak çabalar gösterdi. Fakat Ecevit ve arkadaşlarının gruba verdikleri benzer nitelikteki önergeyi engelleyen CHP yetkililerinin, «Amerika ile olan ilişkiler ve anlaşmalar» konusundaki tutumunu, tam bir açıklıkla öğrenmek mümkün olmadı. CHP sözcüsü, konuşmaların onar dakikalık süreyle sınırlandırılmasını fırsat bilerek, CHP'nin görüşlerini anlatmaktan kaçındı ve «Sizi tarih sorumluluğunuzla başbaca bırakarak, konuşmama karar verdik» diyerek kürsüden indi.

Çok muhterem Başbakan ise, kendisinden beklenen konuşmayı yapıp, özette şunları söyledi: «Çocuk çocuk ithamları ile uğraşamayız. Bunlar gayri ciddi ithamlardır. Türkiye sömürge değildir, bağımsızdır. Üzülecek nokta, Türkiye'nin bağımsızlığı meselesinin Meclise getirilmesidir».

Ve bu kayıtsız tutuma rağmen, önerge, AP oyları ile reddedildi!

Celal Bayar

POLİTİKA VE ÖTESİ

LAF ÖGÜTMEK..:

Son 15 günden beri meşgul olduğumuz bir bilançosunu yaptığımız zaman, incir çekirdeğini doldurmayan işlerle uğraştığımızı görürüz. C.H.P. gurubu, uzun süren görüşmeler sonunda, bir alay laf öğüt-tükten sonra sosyalist olmadığımıza, fakat «ortanın solunda» bulunduğuna karar verildi. Güngörmüş C.H.P. için belki bu da bir başarıdır, çünkü bana bile karar veremeyeceklerini sananlar vardı. Senatoda, Amerikalıların üzerimizde nasıl bir kumar oynadıkları Haydar Tunçkanat tarafından açıklanınca sonra şaşanlar çıktı. Oysa İA'nın bizim gibi özellikle geri bırakılmış ülkelerde nice oyunlar oynadığının örnekleri kitap halinde bile yayınlanmıştı. Okumadıkları için, ancak gözlerine sokulduğu zaman farkına varıyorlar. (İstese Türk Millî Emniyeti böyle nice raporları Milletvekillerine ve Senatörlere verebilir, gözleri yuvalarından fırlatabilir.)

Başkent'in 35 kilometre yakınında, tel-sizleri, keşif uçakları, küçük hava meydanı ile bir Amerikan şehri vardır. Amerikalılar binalar dikmişler, su getirmişler, ağaçlandırmışlar, çarşı kurmuşlar, kendilerine göre bir düzen içine sokmuşlardır. İçine kimse giremez, civarına kimse yaklaşamaz, güvenliğini kendileri korurlar, üstünde kendi bayrakları çekilirdi, işerde kendi paraları geçer, eh, tabii olarak kendi dilleri ile konuşurlar. Gölbazından Haymana yoluna sapıp, buraya yaklaşırlarken de, küstahhklarını arttırıp:

«— Küçük Amerika'ya geldik...» diye sevinirler.

Amerikan Yardım Kurulu, Askeri Yardım Kurulu adı altında, Taslog, Jasmat, barış gönüllüleri, bilim adamı adı altında ülkemize dolmuşlardır. Sayılarının 30 bine yaklaştığını söylüyorlar, gerçek sayılarını ise kimse bilmez. Buna bir de, petrol şirketlerinde, Amerikan ticaret evlerinde çalışan, körü körüne Amerikalılara bağlı olan yerli personeli ekleyin, sayıları neye ulaşır.

Kimseye danışmadan, bilim adamı kisvesine güvenerek, anketler, araştırmalar düzenleyenleri vardır işlerinde. Daha geçende Orta-Doğu Üniversitesine ait resmi kâğıtları kullanarak, resmi kurallara riayet etmeden birisi, dairelerle yazışmalar yaptı. Sordukları içinde, «Kürt müsün, Çerkez müsün, Güreli müsün, Lâz müsün?» gibi olanlar vardı. Ona neydi bundan, ne işine yarardı?

Neden sonra Türk gizli güvenlik öğütleri için farkına vardılar, ilgilileri uyardılar da, önünü almaya çalıştılar. Önlediler mi, önlemediler mi, bilmiyorum. Ama araştırmacı daha nice örneklerine rastlanır. Genel Kurmay Başkanı Sayın Cemal Tural'ın milliyetçi yanı ağır bastı da, ortalıkta zaman zaman «tabanca» gezen Amerikan polislerinin böyle dolaşamayacakları konusunda ilgilileri uyardı. Hani, General uyar-masa, böyle dolanıp darmalarına karış-

cak makamın neresi olduğunu dahi bitmi-yecektik.

Yarı sömürge olmanın baskısı altında-yız. 20 yıldanberi Amerika ve Amerikalılar-la öyle içli dışlı olmuştuk ki, bundan kurtulmayı bile akıl edemiyoruz. Akıl edenle-rimizi de Amerikan propagandasının yo-ğunluğu altında suçluyoruz. Amerikalıların «anti komünizm» sloganı, sorumlularımı-zın da dilinin pelesenği haline geldi. Amerika'dan çok, Amerikalıyı savunularımız var. Türk sagesi veya solcusu olmak başka şey; Amerika'dan veya Rusya'dan yana olmak başka şey. Bunu birbirinden ay-ramıyorlar.

Hadi sa'fe vatandaş bunu ayıramıyor, yıllarca millî güvenlik örgütlerinin başında bulunmuş, büyükelçilik etmiş, önemli bir zat da ayıramıyor. «Yalvarış» adlı bir yazı-sında, «Bu, yüreğimin tâ dbinden kopan yalvarışı, bir vatandaş olarak Büyük Mil-let Meclisinin bütün sayın üyeleri ile, mü-nevverlerimizle, yazarlarımızla ve gençleri-mize yöneltiyorum.» diyor. Fakat iki gö-rüş tarafını (sağ ile solu) bundan hariç tutuyor ve (Tarikatçı, seriates, çöl bit'atla-rından, iptidailikten bir türlü kurtulamı-yan, güneşe cam arkasından bakanları günah işlemekle suçlayan, bütün okulları İmam - Hatip Okulu haline sokulum diyen, lâikliği sakim olarak nitelemek küstahhğın-daki gerici, ilim, fen ve medeniyet düşma-nı kötü aşırı sağıclarla), (Yurdumuzu Moskof mah, esasında insan tabiatına ay-kırı, tatbikatta ise şu veya bu devletin baş-kalarını güçlükler içinde çarpındırmak ve ya onları da kendi insanları ruhsuzlandı-ran ve mânasızlandırın yollarına sokmak için vasıta olarak kullandıkları, komüniz-min pençesi altında kan kusmağa ve Orta-Asya'daki ırkdışlarımızın yürekler acısı durumuna sürüklemeye çalışan, komünizme karşı savaşanların safına söz, yazı ve dav-ranışları ile candan ve ciddiyetle katılmı-yan aşırı solcular) diyor. Bu karışık ve çet-refil cümleler ve bağlantı hataları kendine ait.

Bu eski Millî Emniyetçi de görüşleri ikiye böldü ya, çok önemli sözler söylemiş insanların rahatlığı içinde kenara çekiliver-di. Neresini düzeltelim. İşte bu gibi adamlar bu günedek ülkemizin düşüncesiz bir top-lum haline gelmesine yardımcı olmuşlardır. Kimbilir kimleri damgalattırmış, fışlettir-miş; birini bu sepete, ötekini öbür sepete doldürüvermiştir. İşte en gizli örgütü yıl-larca yönetmiş bir insanın saçılık - solcu-luk hakkındaki anlayışı bu kadar ilkel ve kaba... Amerikalı bu düşüncedekiler ayur-ken raporlar düzer, üstümüze kumar oy-narmış; gine de az yapıyor.

Yıllardır niye laf öğütüğümüzün farkında mısınız?

Mehmed Kemal

Bayar konuştu!

Celal Bayar, gazetecileri kabul ederek beyanat vermeye baş-ladı ve pek yakında konuşaca-ğını açıkladı. Bayar'ın Tercü-man muhabirine söyledikleri şunlar: «Şimdi konuşmanın sı-rası değil... Yakında ben de ko-nuşacağım. Benim de sözüm ol-lacaktır».

Bayar, «Ne zaman konuşa-caksınız» sorusunu ise şöyle ce-vaplandırmıştır: «Henüz ortada neticeler yok. Fakat çok yakın diye yazabilirsiniz... Bana bü-yük sevgi ve hürmet gösteren Kayseriye bir teşekkür gezisine çıkacağım».

Tercüman muhabiri, konuşma hakkında ayrıca şu bilgiyi ver-mektedir: «Geniş odanın hol kısmında Celal Bayar'ın Ata-türk ile birlikte büyük bir resmi vardı. Karşısında ise Celal Bay-ar'ı demir parmaklıklar arka-sında gösteren renkli bir resim bulunuyordu. Konuşurken Bay-ar'ın sık sık gözleri bu resme kayıyordu...»

Görüşmemiz sırasında, eski Cumhurbaşkanı'nın en fazla il-gilendiği mesele af kanunuydu.

(Af kanunu ne zaman çıkacak? Bugün çıkar mı?) diye sor-du.

(CHP, 27 Mayıs hükümlülerinin af dışında bırakılmasını istiyormuş) sorusuna da kızgın bir şekilde (Bunu bana değil, onla-ra sorun cevabını verdi.)

Af talebinde bulunmayı red-deden, fakat Sunay tarafından «koçamışlık» gerekçesiyle affe-dilen Bayar'ın bu sözlerinden, Kayseride bir gövde gösterisine ve kin içinde bir politik çıkışı

MENDERES'İ

İPE Götürenler

Yazan :

NİMET ARZIK

ÇIKTI

10 Lira

Yön: 177

hazırladığı anlaşılmaktadır. Bay-ar, «perde arkasında mukad-des peder» rolü oynamaktan art-tık bıkmıştır. Harekete geçmek için, ne olduğu pek kestirilemi-yen «neticeleri» beklemektedir.

Bağdat Paketi ve silahlı saldı-rı plânları ile, iktidarı strası-a Arap ülkeleri ile aramızın açılmasına yol açan bu eski Cum-hurbaşkanı, Sabah gazetesi mu-habirine de şunları söylemiştir: «Bizim tarih ve dini bağlarla yakınlık duyduğumuz Arap âle-mi ile münasebetlerimizi bozmak için zannedildiğinden çok menfi propaganda yapılmıştır. Bu menfi propagandanın izlerini sil-mek için Arap komşularımıza karşı çok anlayışlı davranmalı-yız».

Aristokrat Bayar, «demokrat-lığın» da, «Köylüler Sipahioca-ğı içiyor» biçiminde bir başka incisini hatırlatan yeni bir inci-ye belirtmiştir: Adapazarında turistik lokanta ve motellerin fi-yatlarına çok yüksek olduğu be-lirtilince, İstanbulun en pahalı ve lüks lokallerinde sık sık görü-len Bayar, şu inciyi savunmuş-tur: «Öyleyse oralar bize göre değil. Biz demokratız. Halkın giremeyeceği yerde işimiz ne?»

İLERİCİ ASKERİ REJİMLER VE MARKSİS TEORİ

Avrupalı toplumların belli bir dönemdeki durumlarına göre geliştirilmiş kavramlar, az gelişmiş ülkelerin çoğunda toplumsal gerçeği anlamayı imkânsız kılmaktadır. Bu ülkelerde, proleterya tek veri değildir. Batıda önemsiz kalan ve bu yüzden Marksist teori tarafından ihmal edilen ara tabakalar, Üçüncü Dünyada, belli şartlar altında, milli burjuvaziden bağımsız olarak, ilerici gidişte öncü rol oynayabilmektedir. Ne var ki bu gerçek yeni yeni anlaşılmakta ve az gelişmiş ülkelerde uygulanan, «proleterya, milli burjuvazi ve komprador burjuvazi» biçimindeki geleneksel tahlil çerçevesinin yetersizliği artık kabul edilmektedir. Bu sebeple, asker ve sivil memur gibi ara tabakaların sınıfı karakteri ve belli şartlarda oynayabilecekleri ilerici rol, derinlemesine somut araştırmalara konu olmaktadır. Batıda Marksist olmıyan yazarlar, uzun süredir ilerici askerî rejimler üzerinde ilgi çekici araştırmalar yapmaktaydılar. «Az gelişmiş Ülkelerde Ordunun Rolü» adlı Anglosakson bilim adamlarının yaptıkları araştırma, bunun en iyi örneklerinden biridir. Son iki üç yıldır Sovyet Marksistleri de, eski tip tahlilleri «dogmatik» sayarak, ara tabakalar üzerinde durmaya başlamışlardır.

Bu konuda, Sovyet sorunlarında ihtisaslaşmış Fransa'daki «Fondation National des Sciences Politiques» in araştırma uzmanlarından Hélène Carrère d'Encausse'un son Orient dergisinde çıkan araştırmasının önemli kısımlarını yayınlıyoruz. YÖN Yayınları arasında pek yakında sunacağımız, «Asyada Marksizm ve Milliyetçilik» adlı önemli eserin yazarı olan Hélène Carrère d'Encausse'un yazısının ilgi ile okunacağı kanısındayız.

Bizde de Türkiye gerçeğinin doğru teşhisi için, klâsik tahlil çerçevesinin yetersiz kaldığı yavaş yavaş anlaşılmaya başlanmaktadır. Marksist metodu kullandığımız söyleyen Doç. Dr. Sencer Divitçioğlu, YÖN'de eleştirdiğimiz risalesinde, «kapıkulu» adını verdiği ara tabakalar üzerinde durmaktadır. Fakat Divitçioğlu'na göre, bu «ara tabakalar», halk düşmanı ve tutucudur. İlerici bir rol oynamaları asla mümkün değildir. Aşağıdaki incelemede okuyacağımız Marksist teorisyenler, Divitçioğlu'ndakinden tamamen aksi sonuçlara varmaktadır.

Türk toplumunun yapısını uzun uzun inceleyen TIP programında ise, Türk toplumunun evriminde, geçmişte olduğu gibi bugün de ağırlığını açıkça hissettiren ara tabakalar gerçeği yok sayılmıştır.

D. A.

SINIF BİLİNCİ VE MİLLİ BİLİNCİ

Sovyet Teorisyenlerinin Orta Doğu ile ilgili tutumu, 1956 yılının büyük doktrinal ihtilâli ile 1960 yılında tesbit edilen görüşlerin hâkimiyeti altındadır. Yirminci Kongre, her şeyden önce Sovyet teorisini milletlerarası realiteye uydurma çabasına tahik olmuştur. Bağımsızlık hareketi genellikle yerli burjuvazi tarafından yürütülen Avrupalı olmıyan egemen ülkelerin politika sahnesine çıkışı, bu ülkelerde proleteryanın yokluğu ya da zayıflığı, köylü sınıfının örgütsüz bulunuşu, komünist partilerin zor ve şansız durumu, gerçek ve «tam» bir bağımsızlığın, sosyal devrim yolundan geçtiğine dayanan bir tahlilde ısrarı imkânsız kılınmıştır. Bağımsızlıklarını, kapitalist Batıya karşı devamlı bir mücadele sonucu sağlayan bu ülkelerden teerrit edilmemek için, Sovyetler, şematik bir devamlı ihtilâlcî gidiş görüşünü bırakarak, Üçüncü Dünya gerçeğine dayandırılan daha gerçekçi bir görüşü benimsemişlerdir. Bu düşünceye göre, örgütlenmiş öteki sosyal güçlerin yokluğunda, yerli burjuvazi, yalnız bağımsızlık hareketinin liderliğini yüklenmekle kalmaz, bağımsızlık kazanıldıktan sonra da ülkenin kaderini elinde tutmakta devam edebilir. Zira onun millî bilinci (nüfusun en imtiyazlı tabakalarının dışında) işin nihayetinde, sınıf duygusundan çok daha keskindir. Emperyalist Batı egemenliğinin yeniden geri gelmesi tehdidi her an mevcuttur. Aralıksız güçlenen sosyalist ülkeler, bu bağımsızlığın teminatçısı olmaktadır. Bu durumda, her şeyden önce e-

gemenliği korumak için, sosyal çatışmaları geriye itmek mümkündür. Böylece, Sovyetler Birliği, 1956 da hemen her yerde kurulan millî rejimlere, emperyalizme karşı mutlak bağımsızlık çabasına öncelik vermek şartıyla, el uzatmıştır (.....)

DOĞMATİZMİN ELEŞTİRİSİ

Sovyetler Birliğinde, Nâsır'ı politikasının belli bir yeniden değerlendirilişi, 1963 yılı başından itibaren görülmeye başlamıştır (1). Ocak 1963 te, henüz millî demokrasi çerçevesinde (2) muhakeme yürüten Sovyet uzmanları, iktidarda bulunan millî burjuvazinin rolünü, ülkenin politik ve ekonomik hayatında emperyalizmin mevkîni azaltmaya yönelmiş reformlara giriştiği ölçüde, bazı hallerde olumlu olabileceğini - ki Birleşik Arap Cumhuriyeti (BAC) bu durumdadır -, kabul etmişlerdir. Emperyalizmi kesinlikle yenmek, güçlü ve bağımsız bir devletin varlığını sağlamak için, millî burjuvazi, bazı hallerde silâhlı bir mücadeleye bile girişmeye hazırdır. Mısır, 1956 da bunu yapmıştır. Bu burjuvazinin başka bir olumlu özelliği, millî devlet içinde hızla gelişen sosyal gelişmeler karşısında, bâzan çözümlü yolu, emperyalizmle bir uzlaşmada değil, tam aksine, ilk plânda büyük sermayenin çıkarlarına dokunan köklü reformlarda aramalarıdır. Mısrda iktidarı elinde tutan grupla ilgili bu olumlu değerlendirme, o tarihlerde, Mısırın politik sorunlarını en iyi tanıyan Sovyet uzmanlarından biri olan Mirskij tarafından ele alınmıştır. Mirskij, Orta Doğu sorunlarını teorik plânda yeniden değerlendirme çabalarının, o tarihten beri, başlıca mimarların-

dan biri olmuştur. Bu teorisyen, o güne kadar genellikle ileri sürülen, az gelişmiş ülkeler rejimlerinin tamamen burjuva nitelikte bulunduğunu fikrini reddetmiştir. Gerçekte, millî burjuvaziyi, mütecanis bir sınıf olarak görmek, Mirskij'in deyimi ile, «Dogmatik» bir tutumdur. Bununla beraber, millî burjuvazinin, kapitalist olmıyan kalkınma yoluna gerçekten girebilme yeteneği konusunda görüşler ayrılmaktadır. Bazı yazarlar (R. Avakov ve L. Stepanov), Nâsır iktidarının kapitalizmin temellerine gerçek bir darbe indirdiğini reddetmektedirler. Mali ile BAC'ın durumunu karşılaştırarak, bu yazarlar, Mali için kapitalist gelişmeden kurtulabilme yolunun açıldığını söyledikten sonra, Mısır konusunda şunları yazmaktadırlar: «1961 reformlarının ve bu yolda BAC hükümeti tarafından alınan tedbirlerin tahlili üzerinde durmadan belirtmek zordur ki, bu tedbirlerle, büyük burjuvaziye ciddi, orta burjuvaziye ise kısmî bir darbe indirilmiştir. Fakat aynı zamanda söylemek isteriz ki, BAC'de iktidarda bulunan vatanperver askerî çevrelerin, kapitalist üretim sisteminin temellerine darbe indirdiğini ileri süren G. Mirskij'in görüşlerine katılmıyoruz. Bu iddia, gerçeğe aykırıdır. Büyük ve orta burjuvaziye darbeler indirmek, kapitalizmin temellerine erişme anlamına gelmez. (5 Mayıs 1963)».

YOL TEK VE DÜZ DEĞİLDİR

BAC'de önemli bir sosyal ve ekonomik reform politikası ile sol güçleri ezme tutumu arasında mevcut gelişme, bütün yazarları etkilemektedir. Fakat bu tutum, bazı yazarlar için Mısırın evrimini değerlendirmede temel unsurdur, bazıları için ise değildir. Bu faktörü küçümsemiyerek, «antikomünizm ile sosyalizm bağdaşamaz» diyen Mirskij, sert hükümlerden kaçınılması gerektiği kanısındadır. Zira sosyalizm yolu, ne tek ve ne de düzdür. Her durum, şartlar ve zaman gözönünde tutularak ayrı ayrı incelenmelidir. Gerçekte, bu andan itibaren ve bazı çok şiddetli eleştirilere rağmen, Kruşçov ve Sovyet teorisyenlerinin büyük kısmı, geçici olduğunu umdukları bir antikomünist tutum yüzünden, sosyalist iddialı bir rejimin mahkûm edilemeyeceğini düşünmeye yönelmişlerdir. 1963 sonbaharından itibaren Mısır'ın almaya başladığı, komünistlere de şamil liberalleşme tedbirleri, bu yöndeki gelişmeyi büyük ölçüde kolaylaştırmıştır. 1963 yılı sonunda, Sovyet analizlerinde Mısır'ın mevkii, bir çok bakımdan değişmiştir. Artık, Mısır'da kapitalist olmıyan kalkınma yönünde uygun şartların varlığı kabul edilmektedir. Mirskij, BAC örneğini ele alarak, eski sömürge ve yarı sömürgelerin evrim perspektiflerinin, geçmişe nazaran son derece çeşitlendiğini ve zenginleştiğini göstermektedir. Bundan başka Kruşçov, yankı uyandıran bir mülâkatta, eski görüşlere açıkça sırt çevirerek, millî sosyalizmin muteber olduğunu tanımaktadır (.....)

Nihayet işin sonunda, Kruşçov'un Kahire ziyareti konusundaki görüş ayrılıklarına ve onun işbaşından uzaklaştırılmasına rağmen, BAC hakkındaki Sovyet görüşü istikrar kazanmış ve Mısır denemesinin olumlu karakteri tanınmıştır. Bu bakımdan ilgi çekici bir metin, «Dünya Ekonomisi ve Milletlerarası İlişkiler Enstitüsü» nün organında yayımlanan Nâsır'ın biyografisidir. Bu örnek portreyi çizen Mirskij, «Bir köy posta memurunun oğlu» olan Nâsır'ı, «uzun ve karmaşık bir politik yolun, halkın çıkarlarının savunucusu, kapitalizmin düşmanı demokrat devrimciler safına» getirdiğini yazmakta, Nâsır'ın komünistlere karşı tutumunun yarattığı sorunlara dokunmadan, 1952'den beri onun devrimci davranışındaki devamlılığı belirtilmektedir (.....)

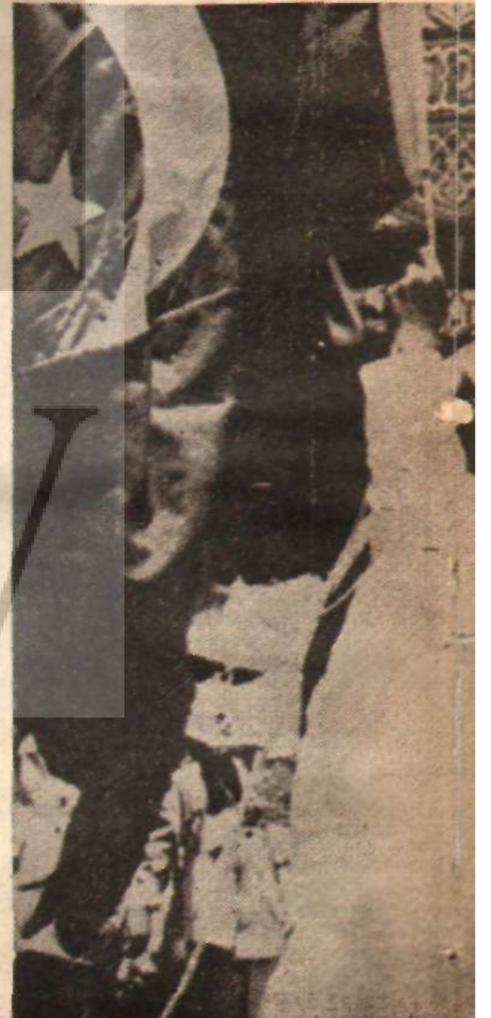
GENEL FORMÜLLERDEN KAÇINMA ZORUNLULUĞU

Nâsır rejimine karşı Sovyet tutumundaki evrimin Arap ülkeleri konusunda yol açtığı tartışma, Sovyet görüşünde mahallî politikanın evriminin daima daha gerçekçi değerlendirilmesi yönünde giden ve belli noktalarda değişiklikler getiren daha genel plânda teorik araştırmaları unutturmamalıdır. Bu konuda M.E.I.M.O. dergisi etrafında toplanmış ekonomi ve Milletlerarası ilişkiler alanlarında ihtisaslaşmış bir teorisyen grubunun katkısı önemlidir. 1964 ilk baharında M.E.I.M.O. dergisi, Üçüncü Dünya sorunlarında uzman 17 kişinin katıldığı bir oturum düzenlemiştir. Tartışmalar arasında, daha iki yıl önceden beri teorik görüşlerin düzeltilmesi yolunda çaba gösteren Mirskij, Avakov, Ostrovitjanov, Tja gunenko, Uljanovskij v.s. yer almışlar. (3) Tartışmalarda, Mirskij, Ponomarev'in,

Kahire ziyareti

hangi şartlar altında iktidara gelirse gelsin, burjuvazinin imtiyazlarını savunduğu ve dolayısıyla iktidarına muhafazakâr bir yön verme eğilimi gösterdiği biçimindeki görüşlerine şiddetle karşı çıkmıştır. Mirskij, her ülkedeki sınıflar ve sosyal tabakaların dağılışı, onların politik ağırlıkları, bağımsızlığını hangi şartlar altında gerçekleştirdiği v.s. gibi özel durumları gözönünde tutmayan genel çemalardan kaçınma zorunluluğunu belirtmiştir... Örneğin, Hindistan ile Mısır'ın durumu tamamen ayrılmaktadır. Hindistan'da millî burjuvazi, inkâr edilmez biçimde iktidardadır. Bu burjuvazi, öteki politik güçleri kendine tâbi kılmak için hayli köklü ve güçlüdür. Orada, kapitalist gelişme yürümektedir. Mısrda ise, iktidarda olan millî burjuvazi değildir. Eğilimlerini anlayabilmek için sarahatle tahlil gereken tabakalar iktidardadır. Kollantai gibi Mirskij de, az gelişmiş ülkeler ekonomisinin eskimiş genel tahlilleri yerine, belki ekonomik ve sosyal somut şartlara uygun düşen ülkeler grupları halinde sınıflandırılmasına çalışması gerektiğini ileri sürmüştür. Bu ülkelerin tercihlerinin değerlendirilmesi, politik tanımlarının ortaya konulması, önceden tesbit edilmiş tanım-

Nâsır, bir törende bayra

Kruşov, Başkan Nâsır ile kadeh tokuşturuyor

lamalar çerçevesinde değil, fakat bu somut tahlile göre yapılmalıdır. Nitekim «spesifik» sosyalizm, tamamen zıt yönlere götürülebilir. Ülkenin somut durumuna göre, kapitalist, ya da kapitalist olmayan bir yön alabilir.

Genel formülleri nisbileştirme, milli sosyalizmin perspektiflerini yeniden ele almak zorunluluğu, Avakov'u Sovyetlerin eski tutumlarından ayrılmaya ve «hâlen milli kurtuluş hareketinin, genel plânda, nasyonalizm ideolojisinden milli tipte sosyalist ideolojiye âşikâr olarak geçtiğini düşünmeye sevk etmiştir. Milli tipte sosyalist doktrinler, milli kurtuluş devrimlerinin bugünkü aşamasını açıklamaktadır. Bir yandan, milli burjuva kadroları, hareketin gelişmesi (devrimlerin) için çok dar hale gelmiştir, öte yandan bu devrimlerin sosyalist devrimlere dönüşümlü aşamasına erişilmiş değildir. Derin iç değişikliklerin gerçekleştirildiği bağımsız ülkelerde, sosyal durum istikrar kazanmış olmaktan uzaktır. Doktrinler de kesin biçimini henüz almamışlardır. Doktrinlerin devrim sırasında sarahat kazanacakları aşiktir. Bu teorilerin, Marksizm - Leninizmde yaklaşma gösterme yüzünden evrimi ihtimalini yok saymak için sebep

mak çekiyor

yoktur.

Bu tartışmalardan itibaren, M.E.I.M.O. da, Avrupalı olmayan ülkelerin bugünkü gelişme aşamasında (proleterya diktatörlüğü olmadan bir sosyalist sektörün yaratılması ve milli sermayenin sınırlandırılması aşaması), Marksist ekonomi politik'in klâsik yaklaşımının temelden yenilenmesi gerektiğini, aksi halde çok çabuk değişen karmaşık bir gerçekğin tamamen kenarda bırakılmış olacağı görüşünü savunan teorisyenler çoğalmıştır. Üçüncü dünyanın bugünkü sorunlarına yeni bir yaklaşım çerçevesinde, birçok soruların derinlemesine tahliline girişilmiştir.

ARA TABAKALARIN ÖNEMİ

Tahliyeler, eski teorilerden ayrılmakta ve milli hareketlerin daha gerçekçi değerlendirilmesine imkân vermektedir. Bu soruların ilki, Avrupalı olmayan ülkelerde iktidarda bulunan rejimlerin ve özellikle askerî rejimlerin sınıf karakteridir. Bugüne kadar, Batılı uzmanlar, askerî rejimlerin gerçek politik ve sosyolojik anlamını yakalamak için bazan çok saygınlıkla dikkat çabalar gösterdikleri halde, Sovyetler, bu konuda en ufak araştırma yapmış değillerdir (4). M.E. I.M.O.'da yayımlanan son araştırmalar, Sovyet teorisyenlerinin, dar çerçeveden çıkma azminde olduklarını göstermektedir. Mirskij'in daha önce, Üçüncü Dünyada sosyalist olmayan rejimleri tanımlamak için baş vurulan milli burjuvazi kavramının çok geniş kullanılmasını eleştirdiğini belirttik. Çok sematik tanımlamalardan vazgeçme endişesi, «spesifik» sosyalist doktrinlerin tahlilini yapan Ostrovitjanov'un incelemesinde de görülmektedir. Bu yazar, Avrupalı olmayan dünyada iktidarda bulunan sosyal güçler konusunda, proleterya, milli burjuvazi, komprador burjuvazi mülk sahipleri biçimindeki geleneksel tahlil çerçevesinin uygun düşmediğini belirtmektedir. Gerçekte, teorisyenler önceden kestiremedikleri halde, birçok ülkede ara tabakalar (intermediaire) iktidardadır. Şüphesiz, Sovyet teorisi, belli bir anda, küçük burjuvazinin iktidarı ele geçirebilme imkânını öngörmüştür. Fakat bu geçici nitelikte sayılmaktaydı. Tarih, ara tabakaların şimdiye kadar birçok kısa süreli başarılarını kaydetmektedir. Bu örnekler onların belli başlı iki özelliğini ortaya çıkarmıştır. Bu özellikler, çok kısa süreli, geçici olma ve politik yönde rabitasızlıktır. (Nitekim Ostrovitjanov, Rusyada ara tabakaların 1860 yıllarında, aynı zamanda popülistleri ve sağcı ihtilâlciler sosyalistleri - ki ihtilâlda büyük burjuvalar ve monarşistlerle ittifak yapacaklardır - hâsıl ettiğini yazmaktadır.) Avrupada ise, ara tabakalar, şimdiye kadar, çeşitli taraflarda yer almışlardır. Bu sebeple, Marksist teori, bugüne kadar, ara tabakaları, sarahatle tanımlanmış sınıfların yol arkadaşı, ya da müttefiki olarak görmüştür. Fakat çeşitli ülkelerde, ara tabakaların iktidara gelişini onları artık tâli bir unsur saymayı imkânsız kılmakta ve rollerini yeniden değerlendirmeyi gerektirmektedir. Gerçekte açıktır

ki, ara tabakalar, mütecanis bir sınıfın çıkarlarını savunan mütecanis bir sınıf sayılamazlar. Orta Doğu gerçeği de bunu doğrulamaktadır. Aynı tabakaların iktidarı, Mısır'da Nâsır reformlarına, Suriyede Baas'çı reformlara, Irakta ise gericiliğe sahne olmuştur. Demek ki, ara tabakaların sosyal parçalanması ve temsil ettikleri çıkarlar çeşitlidir. Tahlil, bundan böyle, bir yandan, sosyolojik plânda ara tabakaların gerçekte neyi temsil ettiklerini, öte yandan da eylemde buldukları çerçeveyi, yani öteki sınıflarla, yabancı sermaye ile ilişkilerini, millerarası durumun ağırlığını gözönünde tutmalıdır. Ostrovitjanov, az gelişmiş ülkelerdeki çeşitli sosyal tabakaların ağırlığını ve durumunu, bu biçimde yeniden değerlendirirken Lenin'in tanıklığına başvurmuştur. Yazara göre, Komintern'de Lenin, «demokratik burjuva» hareketi terimi yerine, «devrimci milli» deyimini kullanmasını ileri sürmüştür. Şu sebeple ki, demokratik burjuva terimi, milli burjuvazinin amaçlarını, devrimci sınıfların (köylüler ve çeşitli ara tabakalar) çıkar ve isteklerinden ayıran mesafeyi belirtmeyi engellemektedir.

TEK VERİ PROLETARYA DEĞİLDİR

Bu konuda, daha derinlemesine bir tahlil çabası, Mirskij ve Pokataeva'nın son bir araştırmasında görülmektedir. Bu yazarlar, Orta Doğu'daki ve özellikle Mısır'daki gelişme üzerinde düşünmekte ve tahlillerini, yalnız olayların ışığı altında değil, geçmiş dönemde Sovyetlerin milli yönelişlerini şüphe ile karşılayacakları Arap yazarlarının araştırmalarına dayanarak, yürütmektedirler. İki yazar, sanayileşmiş ülkelerde, proleteryanın tek temel veri olmadığı, öteki verinin, intelligentsia ve memurların gelişmesi olduğu olgusu üzerinde ısrar etmektedirler. Intelligentsia ve memurlar, mütecanis bir tabaka değildir. Bunlar, çeşitli sosyal gruplardan gelen ve burjuvazi ile proleterya arasında bir ara mevki işgal eden bireyler topluluğudur. Bu ara tabakaların içinde, askerî intelligentsia, bir sosyal grup, yeni bir politik olay teşkil etmektedir. Nâsır Mısır, hâlen bunun en iyi örneğidir.

ORDUNUN SINIFI KARAKTERİ

Mısır'da iktidarı alan askerî elit (seçkinler) gerçekte neyi temsil etmektedirler? Sınıf tabiatı nedir? Mirskij ve Pokataeva, geri kalmış ülkelerde, askerî elitin bir sınıf olmadığı, fakat içinden çıktıkları grubun çıkarlarını da temsil etmediği cevabını vermektedirler. Bunlar ileri ülkelere nazaran iktidardan ve içinden çıktıkları gruplardan, mukayese edilemeyecek ölçüde bağımsızlardır. Bağımsızlığın nedenlerinden birini, bu tabakanın, geri kalmış ülkelerin politik hayatında, sonucu tâyin edici unsur olarak ağırlığı teşkil etmektedir. Yazarlara göre, bu ülkelerde, ordunun iradesine rağmen önemli politik değişimler gerçekleştirildiğini gösteren örnek yoktur. Aksine, büyük olaylarda, Ordunun iradesini kabul ettiğini gösteren örnekler çoktur. Ordu, bu gücünün bilincine varmıştır ve bu bilinç, onu çok bağımsız kılmaktadır. Yazarlar, ordunun çeşitli sınıflara bağlı olduğunu şüphesiz reddetmemektedirler. Fakat çeşitli sınıfları temsil etmesi dolayısıyla, ortak çıkarları ekseriya çelişme halinde bulunan bu sınıfların her birinin ayrı ayrı çıkarlarından ordu daha uzak kalabilmektedir. İki yazar, özellikle ordunun gittikçe daha fazla, Devlet içinde güçlü bir kurum ve örgütlenmiş bir heyet olarak, kendi çıkarlarını temsile yönelişini belirtmektedirler. Son yirmi yıl içinde, orduyu politika sahnesine iten nedenler çeşitli olmuştur. Her şeyden önce, Ordu, milli birliğin vazgeçilmez sembolüdür. Ordu, aynı zamanda - ve belki de meselenin en önemli yönü budur - toplumun kesinlikle en ileri kısmıdır. Milli hayatın, ekonomi, idare, eğitim v.s. gibi öteki kesimleri, modernleşme ihtiyacı ile karşı karşıya iseler, bunu imkânlarla göre, az çok hızlı bir tempoda yapabilirler. Gecikmeye tahammülü olmayan tek bir kesim varsa o da ordudur. Ordu içit bu, temel sorundur. Zira onun kudreti, modernleşmesine bağlıdır. Ordu, kalkınma sorunu ile ve çok hızlı bir kalkınma sorunu ile çok yakından ilgilidir. Modernleşmenin genel bir sâbit fikir haline geldiği ülkelerde, Ordu modernleşmenin sembolü olur. Modernleşme ile, ordunun prestiji yükselir. Tabiiyle, Ordu, bulunduğu bu eşsiz mevkin bilincine varmıştır ve bir «öncü» rol oynama, milleti bütünlüğünde sembolize etmek için, Hükümetlerin temsil ettikleri de dahil, kendini özel çıkarların üstüne çıkmaya zorlayan tarihi bir misyona sahip hissetme eğilimin-

dedir. Ordunun bu iddiası, ne noktaya kadar doğrudur? Ordunun bütünü, bu misyonu paylaşmakta mıdır? Mirskij ve Pokataeva, soruyu «hayır» diyerek cevaplandırmakta ve ordunun yüksek tabakası ile (yüksek rütbeli subaylar, Batı askerî okullarının eski talebeleri, «temel» den gelme, fakat politik sistem ile çok fazla kaynaşmış generaller), orta halli köylü ailelerinden gelen, ya da taşra şehirlerindeki entellektüellerin, küçük memurların oğulları olan genç subaylar kütlesini ayırmaktadır. Ordunun bu «popüler» halktan gelme kısmıdır ki, belli şartlar altında «radikalleşmekte» ve demokratik tezleri savunmaya başlamaktadır. Bununla beraber, yazarlar, sözlerine şunu da eklemektedirler: Geri kalmış ülkelerde, Ordu, hangi sosyal menşeden gelirse gelsin, zorunlu olarak, ilerici bir güç değildir. Üçüncü Dünyada şartlar, askerî hükümet darbelerinin çoğalmasına yol açmıştır (5). Bütün durumlarda ordu, bütün milletin çıkarlarının savunucusu olarak müdahale etmiştir. Fakat bu iddia ancak belli hallerde gerçeğe uygun düşmüştür. Genellikle, Sovyet yazarları, albaylar darbeleri ile (1952 Mısır), generallerin kazan kaldırmalarını (1958 Pakistan) birbirine karıştırmamak için hükümet darbelerinin menşeni, darbeyle iten nedenleri doğru tahlile büyük önem vermektedirler. Böyle tahlilleri, Ordunun spesifik durumunu ortaya çıkarmaya ve evvelce çok fazla kullanılan «milli burjuvazi» kavramını, eskisinden çok daha büyük bir ihtiyatla ele almağa müncer olmaktadır (6).

SOLA KAYIŞIN DİYALEKTİĞİ

Ordunun ve genellikle ara tabakaların karmaşık (kompleks) karakterini açığa çıkardıktan sonra, Sovyet teorisyenleri, ikinci bir sorun üzerinde durmaktadırlar: Ordudan, ya da ara tabakalardan gelme liderler, kapitalist olmayan kalkınma yoluna gerçekten yönelebilirler mi? Daha geçenlerde, Çin ile polemik yaparken Sovyet teorisyenleri, orta burjuvazi ile küçük şehir burjuvazisinin rabitasızlıklarını öne sürmekte ve onların görünüşte devrimci yola yönelmelerine bile, imtiyazlı tabakaların baskısı altında kalacaklarını ve bundan etkileneceklerini söylemektedirler (7). Şimdi bu tahlil, reddedilmektedir. Buna sebep, ara tabakalardan gelen yöneticilerin farklı biçimde mütalâası değildir. Değişiklik, Sovyet yazarlarının incelenen ülkenin genel durumuna daha fazla önem vermelerinden ileri gelmektedir. Teorisyenlere önemli gözükse, burjuvazinin imtiyazlarını savunma teşebbüsleridir. Bu teşebbüsler bazı durumlarda, milli burjuvazinin temsil olunan rejimlerini sola itmeye müncer olmaktadır. Baas'ın yönettiği Suriye ile Nâsır Mısır'ının durumu budur. Sovyet yazarlarına göre, bu çatışma kaçınılmazdır. Zira bağımsızlığın gerçekleştiriliş şartlarından doğmaktadır. Gerçekten, hemen her yerde, bağımsızlık savaşı, burjuvazi tarafından yürütülmüştür. Burjuvazi daha sonra, önemli rolünün yeni devlette ona imtiyazlı bir mevki vermesi gerektiğini düşünmüştür. Mirskij ve Pokataeva, gerçekte burjuvazinin yönettiği hareketin, şehirli ve köylü kütlelerin desteği olmadan başarıya ulaşamayacağını ve kütlelerin, bağımsızlıktan yalnız burjuvazinin yararlanmasını kabul edemeyeceğini, bunun da sosyal gerginliği hazırladığını yazmaktadırlar. Milli zorunluklar ile sosyal zorunluklar arasında henüz mevcut karışıklığa rağmen, belli bir sosyal bilinç ortaya çıkmakta ve iktidardaki ara tabakaların, otoritelerini sürdürmek ve halk desteğinden yararlanmak için bu talepleri gözönünde tutmaları gerekmektedir. İlk aşamada, bu ara tabakalar, karşı karşıya buldukları muazzam ekonomik sorunları çözme yolunda, pragmatik ve sınırlı bir dirijizm (güdümlü ekonomi) yönelmektedir. Bu dirijizm, mülkiyet hakkını ve mevcut sosyal yapıları olduğu gibi bırakmaktadır. Bununla beraber, burjuvazi, iç liberalizm, kısmi de olsa getirilen sınırları kabul etmemektedir (8). Burjuvazi, bu tutumu ile, yeni yöneticilere karşı çıkmakta ve yöneticileri sola doğru yönelerek mevkiilerini kuvvetlendirme çarelerini aramaktadırlar. Nâsır'ı pragmatik bir dirijizmden kapitalist olmayan kalkınma yoluna götüren evrimin mantığı budur. Fakat özellikle, Baas'ın Suriye ve Irak'taki çelişmeli evrimini izaha çalışırken, Sovyet teorisyenleri, bu evrimi daha yakından yakalamayı başarmışlardır.

KAPITALİST OLMAYAN KALKINMA VE ORDU

Şimdiye kadar, Sovyet teorisyenleri, Marksizmi reddeden Baas'a kötü

KİM KİMDEN YANA?

Samim Kocagöz

Postahaneye doğru yürüyorum. Ortalıkta, çarşının içinde bugün (30 Haziran 1966) bir kaynaşma var: Halk küme küme tütüncü dükkânlarının, gazete satıcılarının önünde toplanmış. Bir gazeteci bağırtıyor: «Mezarların Resmî! Mezarların Resmî! Bakıyorum, bir gazetenin boydan boya birinci sayfasını doldurup taşırın bir resim. İmralı'da Menderes ve onunla birlikte asılanların mezarlarını resmîymiş. Resim, hayran hayran, iç çeke çeke seyrediliyor. Doğrusu bunca yıl sonra vatana ihanet suçundan asılmışların yeniden teşhir edilmesine ben de üzülüyorum. İstismarın, halkı sömürmenin, oy, daha daha insan aveligünün böyleleri görmemiş. Gazetecilerin, yazarların, şairlerin polis arkasını bırakmıyor ama, hangi gazetecilerin, hangi yazarların, hangi şairlerin? Mezar sömürücülerine söz yok.

Bakıyorum, mezar resmi derdine düşen, çarşının çoğu esnafı. Dükkânın semline fakir fukaranın uğrayamadığı, etin kilosunu bir gündeliğe satan kasap. Sebzenin, meyvenin bir kilosunu yarım gündeliğe satan manav. Bir kaçının —tanıdığım— mezar resimli gazeteyi dikkatle düküp büküp cebine yerleştirdiğini gördüm. Büyük şehirlerin, ilçelerin esnafı, dar gelirli, zavallı, geçimi zor kişiler değildir. Nedenlerini burada açıklamak yersiz; gericiilerin, emî «müdavimlerimizin» başta gelenleridir. Hal'lerde, Mezbalaharda dönen dümenlerden yeteri değün faydalanır bu çeşit esnaf. Bu yüzden biz, «Dar gelirli esnaf» edebiyatından vazgeçmeliyiz. Apartman, han sahibi esnaf bilirim ben. Büyük şehir esnafı, çoğunlukla kazıkçı, ya da kazıkçıların elulağıdır. İlçelere gelince, esnafın dükkânı, gericilik karargâhıdır. İlçenin pazartına gelen köylülerin akıl hocası, çikaret, gericilerle işbirliği eden esnaftır. 1965 seçimlerinden sonra bazı partilerin yaptığı araştırma ve anketlerle esnafın çoğunluğunun bu tutumu tam anlamı işbirliği ede esnaftır. 1965 seçimlerinden sonra mek, iktidarın dümensuyunda gidip hoş görünmek, yararlanmak, çoğu «kalanor» esnafın işidir. D.P. zamanında bakkallıktan fabrikatörlüğe terfi eden küçük ilçe esnafının en açık gözlerini, adları ile ortaya koyup, gösterebilirim. Bugün, bakkal dükkânları hâlâ açtır, ama sadece göstermelik: İçinde asıl dönen is, tefecilik. Hani bir ara, «İlçelerde Pamukçular tefecilik yapıyorlar!» diye rivayetler, dedi-kodular çıktı ya... Çiftçi, ne kadar çok toprağı olursa olsun fazla kimseye para veremez, almak zorun-

dadır. Tefecilik yapan pamukçular, bakkallıktan çırçır fabrikası kuran pamukçulardandır. Bazıları zamanında ilçelerin parti başkanları olmuştur. Bugün yeni partilerinde hâlâ dümen çevirmektedirler. Bunların hileli iflâs edenlerini de sayabiliriz. Esnafın bir bölümü bunların elulağıdır; bir bölümü de bunlarla aşık atmak, bunlar gibi olmak sevdiğidir. Mahalle bakkallarının yüreğinde bile Muhtarlık yattığından, hiçbir vakit ilerici partileri, güçleri tutmazlar. Veresiye alış-veriş eden fukaraya da istedikleri oy oyununu oynatırlar. Diyeceğim, şehilli esnafın çoğunun dümeni başka, ilçeli esnafın çoğunun dümeni başkadır. Ağacında 30 kuruş olan seftali, manavda 250 kuruştur en azından. Bu nimeti, bu kerameti de Menderes'ten, Demirel'den bilir. Şunu kesin olarak ortaya koymak: Bugün İŞÇİ nasıl gericilerden yanaysa, esnaf da gericilerden yanadır. Sömürücüler safındadır. Bunun tipik bir örneğini vermek isterim:

Bir gazetenin vatan hainlerinin mezar resimlerini kapışan, yaş gözlerle seyreden halkın arasında yürüyüp postahaneye gittiğimi söyledim ya... Dönüşte yıllardır alış-veriş ettiğimi kitapçıya uğradım. Bir dergi alıp çıkardım. Dergiyi alırken, karşıma yine mahut gazetenin resimleri çıktı. On yıldır gayet kibarece ilişkiler kurduğumuz kitabeci ile elimde olmyarak tartışmaya giriştim. Ama esnafın, kesin olarak fikrini öğrenmek bakımından yararlı oldu: Önce söyleyeyim ki, bu kitapçı, benim bir tek kitabımdan kazanamadığım parayı, raftan alıp müşteriye vermekle kazanıyordu. 750 kuruşa satılan bir kitabımın tam yüzde yirmibesini, 150 kuruşunu cebe indiriyordu. Bir tek satılan bir kitabımdan ben böylesine para alamıyordum. Satamadığım da olduğu gibi (elbette bütün kitapların) basana geri gönderiyordu. Kitapları alırken beş kuruş vermiyor, yalnız sattığına üstünden yüzde yirmibesini otuzunu alıyordu. Kısacası, yazarların sömürücüsüdür. Apartmanı da vardı ha! (Bizde kitap dağıtıcılığı, kitap satıcılığı bir rezalettir, bu ayrı konu.)

Bu sayın kitapçıya göre (Resim tartışmamızda söylediklerime göre), Menderes ve arkadaşları İsmet Paşa'nın hatırı için asılmışlardır. İsmet Paşa'nın zoru ile mezarları bir taş yığını halinde bırakılıyordu. Her doğan çocuğun yabancılara borçlu doğması, yalandı. Türkiye'nin her yanı (kendi deyişle), sanayile dolmuştu! Türkiye'de 37 bin Amerikan askeri elbette otu-

racaktı! Onlar gitsin de Ruslar mı gelsindi! «Amerikan usaklığına razıydı»). Amerikalılar giderse, muhakkak Ruslar gelirdi. Üsleri elbette (İncirlik gibi batıya) Amerika'lara verecektik. Bizi koruyacaklardı Ruslardan...

Dilim döndüğü kadar doğruyu göstermeye, anlatmaya çalıştım. Sonunda böyle düşünmesinin «ayıp» olduğunu söylemek zorunda kaldım. Karşılığı ben dükkândan çıkarken tıpkı benimki gibi oldu. Onun söylediklerinin tersini söylemekle meğer ben ayıp edermişim (!). Ne denir, kitap satıcısı, kitap yazarından çok daha iyi düşünüyor olmalı bu memlekette.

Bugün iktidar ile, daha doğrusu, A.P. ile halkın ilişkisi, halkın iktidar anlayışı tıpkı «Halifelik, Padişahlık» anlayışı ile birdir.

İstiklâl Harbi sıralarında Kastamonu'yu hilâfetçilerden temizlemek için Ankara'dan bir müfreze gönderilir. Müfrezenin kumandanına da bir bildiri verilir. Denir ki, geçtiğin her köyde bu bildiriye köylüyü toplayıp okuyacaksın. Bildiride, Padişahın İngilizlerle birlik olduğu, memleketi sattığı gibi cümleler vardır. Köylünün karşılığı şu olur: «Padişahımızın işine karışılmaz. Padişah değil mi, istediğini yapar...» Müfreze Kumandanı bir köyde imamı, muhtarı tevkif edince herkes Kuvayı Milliyeci olur. Bir de Yunan Ordusu köylerine giren köylünün aklıbaşına gelir. Memleketin elden gittiğinin farkında olmayan çoktur Kurtuluş Savaşında, ama tarlasının elden gittiğini, evinin açığının yandığını gören tüfeğini kapıp Mustafa Kemal Paşa'nın yanında so'uğu alır. Kalpaklı romanını yazarken böylesine birçok belgeye rastladım. Yurt sevgisini, ulus sevgisini cahil adama kitaplardan, okumalar gibi öğretemezsiniz. Onun yurdu, bir karış toprağından başlar. Bir karış toprağının altında, bilincinin altında, yurt, ulus sevgisi. Yurdun bir çıkmaza düşüğünü, cahilin yurt sevgisini kitapla, gazeteyle ortaya çıkarmak, anlatmak çok güçtür. Ya okutacaksınız, ya da düşman ordularının tarlasına girdiğini, kendisini sömürdüğünü eylemler, gözlemlerle göreceksiniz. Birinci İnönü Savaşı kazanıldığı vakit Mustafa Kemal Paşa'nın söylediği şu söz, çok anlamlı, çok değerlidir. Kemal Paşa, haberi alır almaz, «Çok seviniyorum. Mehmet Harbi Kabul Etti!» demiş. Bu sözün altında, Mehmet'in bilinç altındaki yurt sevgisi durmaktadır. Yıllar yıllar boyu Yemenlerde, Galiye'larda, Balkanlarda, Çanakkalelerde döğünen Mehmet İmparatorluk için değil, ÖZGÜRLÜK İÇİN HARBİ KABUL ETMİŞTİR.

Bugün de hilâfeti, padişahı misillü kişilerin elinden Mehmeti kurtarıp, sömürdüğünü bir anlatabilsek! Fabrikatörlük Sarı sendikacıların marifetlerini bir öğrenebilse, Amerikan usakları kompradorların marifetlerini bir öğrenebilse... Kimin kimden yana olduğunu...

göze bakmaktaydılar (9). Fakat bundan böyle, Baas Doktrininin Suriye'yi sevkettiği yolu görmezlikten gelmeleri imkânsızdır. Hâlen belirtmeye çalıştığımız somut durumların tahlihi dizisinde yer alan bir Baas'ı anlama çabası gösterilmektedir. Sovyet teorisyenleri için Baas nedir? Bir küçük burjuva politik örgüt mü, fakat iktidarın Irak'ta olduğu gibi totaliter biçimlerine de, Suriye'de olduğu gibi Orta Doğunun tanıdığı en radikal sosyal reformlara da götürülebilir. Baas'ın özellikle olumsuz yönlerini belirten Ostrovitjanov dahi, son zamanlarda Baas'ın çok ilgi çekici bir tahlihi yapıyor. Başlangıçta ne ideolojisi, ne de son derece çeşitli olan sosyal temeli, Suriye'de hâlen aldığı yöne girmeye, Baas'ı önceden hazırlamıştı. Burada da, Mısır'da olduğu gibi sola kayış tahrir eden Suriye burjuvazisinin tutumu olmuştur. 1963 yılı sonunda Baas'ın Irak'ta çökmesi üzerine, burjuvazi Baas'ın terit edilen Suriye örgütüne karşı tutumunu sertleştirmiştir. Baas'ın tutumunu bir zayıflık belirtisi diye yorumlayarak, burjuvazi, millî ekonomi için gerekli sermayeyi sağlamayı reddedip dışarıya ihraç ederek onun düşmesini tahrike çalışmıştır. Fakat sonuçlar, Mısır'da olduğu gibi, beklenenin tam tersi olmuştur. Bundan böyle artan ekonomik güçlüklerde burjuvazinin rolünü anlamaya başlayan kitlelerin hoşnutsuzluğu karşısında, Baas, kitlelerin baskısına boyun eğmiş ve köklü reformlara girişmiştir. Bazı tereddütler ve kararsızlıklardan sonra, sonuçlar açıktır. Ostrovitjanov, Suriye toprak reformunun, Orta - Doğu'da gerçekleştirilenlerin en radikal olduğu kanısındadır. Ona göre, Komünist Partisi, izlenen politikada, programının belli başlı kısımlarını bulabilecektir. Geçmişte ekseriya, bu rejimlerin değerlendirilmesinde onlardan daha az müsamahakâr olan Arap komünistlerinin ve özellikle Halit Bektaş'ın protestolarıyla karşılanan Sovyet teorisyenlerinin görüşlerine, son zamanlarda Suriye komünistleri de katılmışlardır. Onlar bakımından da Baas'ın giriştiği reformlar, «ülkede büyük sermayenin ekono-

mik ve politik iktidarına son vermektedir».

ORTA DOĞUDA KOMÜNİST PARTİLERİ

Böylece, Sovyet teorisyenleri, hiç bir şekilde proletar olmsın ara tabakalardan çıkmış yöneticilerin kapitalist olmayan kalkınma yolunu seçebileceklerini kabul etmektedirler. Yöneticiler, aksi yöne de gidebilirler. İşin sonunda, sonucu tayin eden şey, ne başlangıçta ortaya konan programlar (Mise El-lâk'ın ideolojisi, her şeyi Arap milliyetçiliğine tâbi kılmıştır), ne de niyet beyanlarıdır. Kesin faktör, politik zeminin gerçeği, kitlelerin politik bilinç derecesidir.

Bu değerlendirme, başka bir soruyu ortaya çıkarmaktadır: İktidardaki ekibi politik tekeli kabul edilebilir mi? Bu tekel, kitlelerin politik bilinçini geliştirecek tablatta midir? Demokratik hayatın son derece sınırlı kaldığı bu bölgelerde, komünist partiler sorununu nasıl vaz'etmelidir? Sovyetler ile Arap komünistlerini tabiatıyla farklı düşünmeye sevkeden bu noktada, Sovyet teorisyenlerinin tutumu, şimdiye kadar ihtiyatlı olmuştur. Bütün teorisyenler, Mısır ve Suriye gibi ülkelerde politik hayatın demokratlaştırılmasının zorunlu olduğunu söylemekte müteffektirler. Fakat hepsi de, komünist partilerin rolünün ne olması gerektiğini belirtmekten kaçınmaktadır. Ostrovitjanov, Baas tahlihlende, «Suriyeli Marksistlerin, bazı Baas yöneticileri için politik hayatın demokratlaştırılmasını, Marksistlerin Baas'a katılabilmesinde gördüklerini müşahade ettiklerini yazmaktadır. Onlar için ise, demokratlaştırma, kanunî bir komünist partisi olarak örgütlenilebile imkânıdır. Bu noktada tutumunu belirtmede, Ostrovitjanov, ilerici güçlerin bir millî cepheye birleşmelerinin en iyi formül olduğunu telkin eder gözükmektedir. Şüphesiz, Yir-mikinci Kongrede, Cezayir Millî Kurtuluş Hareketi delegasyonunun toplantıyı terketmesine yol açan Sovyetler Birliğinin Cezayir Komünist Partisine karşı tutumu, Sovyet yöneticilerinin devamlı biçimde tek parti fikrine bağlı

kalmadıklarını ve belli şartlarda iktidara karşı rakip bir ideoloji çıkarma iradesiyle komünist partilerini destekleyebileceklerini gösterir gibidir. Bununla beraber belirtmek gerekir ki, Bin Bella iktidarda iken, Sovyetler hiç bir zaman böyle bir ihtiyaç duymadılar. Ve Orta Doğu'da Sovyetler, politik aygıtın demokratlaştırılmasının, bağımsız ve kendi hesabına hareket edecek bir komünist partisinin kanunen tanınması ile gerçekleştirilebileceğini söylemiş değillerdir. Şüphesiz Suriye Komünist Partisi yöneticilerinin, bu konuda Milletlerarası İlişkiler Enstitüsü ile Asya ve Afrika Halkları Enstitüsü teorisyenlerinden farklı görüşlere sahip bulunmaları mümkündür. Sovyetler Birliğinde de, politik düşüncenin çeşitli seviyelerde yapıldığı ve gittikçe daha belirli bir biçimde farklı görüşler ifade eden grupların var olduğu, birkaç yıldır artık iyice bellidir. Bununla beraber, ülkeler köklü yapısal reformlar yolunda hayli mesafe aldıkları zaman —Mısır ve Suriye'nin durumu budur— gelişmesi kamu oyunu ürktürebilecek olan komünist partilerini destekleyerek, Hükümetin icraatını baltalamaktan kaçınmak konusunda, teorisyenler belli bir görüş birliğine sahiptirler. 1959'da Irak Komünist Partisinin taleplerinin, Sovyetler Birliği tarafından frenlenmesi, bu açıdan yorumlanabilir mi?

MARKSİZM VE İSLAMİYET

Sovyetler, komünist partilerinin İleriye çıkışıyla, bu ülkelerin kamu oyuunda antikomünist tepkilerin doğmasını arzulamadıkları gibi, İslamiyete çağrı yolu ile bir antikomünist tepki yaratılabileceğine de ihtimal vermekte değillerdir. Çeşitli belirtiler bunu göstermektedir. Her şeyden önce Kral Faysal'a atfedilen İslâm Paketi projesinin, Sovyet yayımlarında pek az yankısı olmuştur. Şüphesiz zaman zaman, fakat çok ender olarak, bazı teorisyenler, dinin emperyalizm elinde bir koz teşkil ettiğini ve mevkiini kaybettiği ülkelerde tekrar eski durumunu sağlamak için bu koza başvuracağını yazmakta-

dırlar. Fakat bu alanda da, durumları doğru olarak tahlihi endişesi hâkimdir. Sosyalistlik iddiasındaki devletlerde din sorunu üzerinde çalışmalar yapan Tjaguenko, kitlelerin dini duyguları kuvvetli kalan ülkelerde, dini genel evrim kaynaştırma (entegre) zorunluluğu üzerinde özellikle ısrar etmiştir. Bu yazar, İslamiyete bağlı olusun olmasın, kitlelerin her şeyden önce maddî durumlarının düzeltilmesini, yani ülkelerin hızlı kalkınmasını istediklerini yazmaktadır. Millî kurtuluş aşamasında din ekseriya, savaşan güçleri birleştirici bir faktör olmuştur. Din, sosyal mücadele aşamasında da olumlu bir rol oynayabilir. İşin sonunda, önemli gözükken, dinin sosyalist olduklarını söyleyen ekiplerle karşı kullanılmamasıdır. Sosyalist tercih lehine tanklık eden maddî ilerlemeler gerçekleştirildiği ölçüde, dinin bu amaçla kullanılabilmesi imkânları gittikçe azalacaktır.

SONUÇ

1960'tan sonraki yıllar zarfında, Üçüncü Dünya ve özellikle Orta Doğu konusunda yeni teorik görüşler tesbit edilmemekle beraber, bu ülkelerin sorunlarını yakalama biçiminde yeni unsurlar gelmiştir. Her şeyden önce (Endonezya, Gana, Cezayir v.s.) olayları, Sovyet devrimci perspektifinde, bu pilot ülkeler sayesinde, Orta Doğunun ağırlığını değiştirmiştir. Orta Doğu ülkeleri, ilk millî demokrasiler listesinde yer almadığı hâlde, artık açtır ki —Küba hariç— en ileri ve rabitalı kapitalist olmayan gelişme denemeleri Orta Doğu'da yer almaktadır. Genel ve katı şemaların yerine, özel durumların somut tahlihi getiren Sovyet teorisyenleri, bölgenin evrimi konusunda daha doğru bir görüşe sahip olmaya başlamışlardır ve bundan böyle radikalleştiğini gördükleri mahalli politik zemine, bu sebeple, daha fazla güven duymaya yönelmişlerdir. Bu teorisyenler, sosyalizmin millî varyantlarının mutlaka ve kaçınılmaz biçimde, yol bâzen çok dolambaçlı da olsa, kalkınmaya ve toplun yapılarının temelden değişmesine götüreceğine, yani Arap Dünyasının spesifik durumunun aşıla-

TIP tartışmaları

SOSYALİSTLER NE YAPMALIDIRLAR?

Avukat Kemal Kaya

Yön Gazetesi T.I.P. üzerinde yeniden münakaşa açmıştır. İyi niyetle açılmış bulunan bu cins münakaşalardan sosyalistlerin istifade edeceği muhakkaktır. Sayın Doğan Avcıoğlu, «Türk işçi sınıfının öncülüğünde» yürütülecek bir sosyalizmin ağır ve pürüzlü olmasından endişe etmektedir. «Türk işçi sınıfının öncülüğü» şart koşulmamalıdır de niyor.

Sayın Çetin Altan «Devrimler ve demokrasi yukarıdan geldiği için muvaffak olunamamış

(TIP İlçe Başkanı - Ardahan) ve halka maledilememiştir» demek suretiyle Yön'ün görüşünde olmadığını açıklamıştır. Meselemin teferruatında her iki görüşün de haklı bulunduğu tarafları inkâr edilemez. Bizim görüşümüz daha başka ve fakat Yön'ün görüşüne yakındır.

Türkiyede, sosyalizm yüksek tahsil seviyesindeki insanlara çeşitli vasıtalarla anlatılabilir, öğretilir; halka öğretilmez, yaşattırılabilir. Halk sosyalistlere rey verip iktidara geçirse bile sosyalizmi öğrendiği için değil,

denemek ve bizzat yaşayarak görmek için rey vermiş olacaktır. Sefaletten kurtulmanın son çaresine başvuracaktır.

Halkın benimsediği din yukarıdan gelmiştir. Peygamber bu işi bir ekiple değil, tek başına yürütmüştür. Halkın toptan benimsediği mülkiyeti hakkı Hazretî Ömer'in Toprak Islâhâtı ile gelmiş ve yerleşmiştir. Türk halkının kucakladığı Kıbrıs meselesi yukarıdan ve diplomasiden gelmiştir. Kurtuluş mücadelemizin heyecanı yukarıdan gelmiştir. Halka mal olmuş bulunmasından şüphe edilemez.

Devrimler ve demokrasimiz halka inenmişse bunun sebebi yukarıdan gelmişlik değildir. Anlatılmış ve öğretilmiş bir devrim ve demokrasi bugünkü durumu ile kalmaya mahkûmdur. Bizim devrimlerimiz ve demokrasimiz halka yaşattırılmamıştır. Hâlâ da yaşattırılmıyor. Demokrasimiz ve devrimlerimiz münevverlere anlatılmıştır, öğretilmiştir ve öğretilmediği yerde kalmıştır. Türk halkının yüzde kaç radyoyu takip ediyor? Halkımızın yüzde kaç gazete okuyor? Okuyan insanların yüzde kaç okuduğunu değerlendirebiliyor? Sosyalizmi kitaptan, gazeteden radyodan anlayabilecek ne kadar insan vardır? Evvelâ, köylümüz okuyor mu? İşçimiz okuyor mu? Okusa bile sosyalizmi anlayabiliyor mu? Elbette hayır. O halde sosyalizmi öğretebileceğimiz çok küçük bir sınıf vardır. Bu sınıfın eğitimi bitmek üzeredir. Bu yolda hizmet etmiş olanları şükranla hatırlayacağımızı ayrıca belirtmek isterim. Bundan sonra Ankaradan ve İstanbuldan Anadoluya doğru üflenerek gönderilen sosyalizm eğitimi münevver tabakanının dışına yetişemeyecektir. Yön, Akşam, Cumhuriyet ve bunlar gibi neşir organlarında yazı yazan sosyalistler istedikleri kadar yazsınlar; büyük halk kitlesi sosyalizmi öğrenemeyecektir. Demokrasimizi ve devrimlerimizi öğrendiği kadar öğrenecektir. Hepsi o kadar.

Sosyalizmi bu noktaya kadar getirmiş olan «Türk işçi sınıfı» değildir. Öncülüğü yapan yürekli aydınlardır. Bugünkü merhaleye ulaşmış bulunan sosyalizmin daha da ileriye götürülmesi, yani Anadoluya maledilmesi hususunda hem Yön'ün görüşünden hem de Sayın Çetin Altan'ın görüşünden farklı düşünmekteyim.

Görüşlerimi izah etmeden önce şunu da kaydedeyim ki sosyalizmin Türk Anayasasına sığdırılmış şekli ve muhteviyatından daha başka türütüsünün öğretilmesine ve anlatılmasına ne lüzum vardır, ne de zaruret. Türkiye İşçi Partisinin programı Anayasamızın müsaade ettiği

nisbette sosyalisttir. Sosyalizmin daha başka türütüsü varmış, sosyalist olarak bizim meselemiz bizim programımızdır. Sosyalizmi programımızın ve Anayasamızın hudut çizgileri dahilinde mütaala etmeye mecburuz. Bu sebepten dolayı programımız dışındaki sosyalizmden eğitim kapısı açılması çabalarını T.I.P. mensupları için sorumsuzluk sayıyoruz. Şu var ki T.I.P. mensubu olmayan bir kimse isterse Anayasamızın dışına düşen sosyalizmin ilmini yap-sın; bizi bu da ilgilendirmez.

Mevzua avdet ederek peşinen belirtmek istediğim görüşüm şudur: Sosyalistler Samsuna çıkmalıdır. Anadoluya gçmelidirler. Erzuruma geçmelidirler. Çalışkan, yürekli ve aydın 67 il başkanını, 600 e yakın ilçe başkanını bulmak ön şarttır. İl ve ilçe teşkilatları çalışır hale getirilmelidir. İlçe teşkilatları vasıtası ile köyle irtibat kurmak aynı şekilde ön meseledir. Köylerdeki temsilciler mutlaka tespit edilmelidirler. Köydeki temsilcilerle Genelbaşkanlık arasındaki irtibatın kopmamasına titizlikle dikkat sarfetmek gerekir. Programımızın özeti köylünün ve işçinin alfabeti haline getirmek mecburiyetindedir. Türkiye İşçi Partili Milletvekillerinden gelen kanun teklifleri küçük alfabeler halinde köylüye ve işçiye ulaştırılmalıdır. Aksi halde demokrasi ve devrimler için olduğu gibi sosyalizmi de müzelik bir meta gibi Ankara ve İstanbul bazı gazetelerinden başka bir yerde görmek ve bulmak imkânına hiçbir zaman kavuşamayız. Seçim heyecanı içeriinde çekilen nutukların bu vazifeyi yerine getiremediği acı tecrübelerle sabit olmuştur.

Diğer partilerin bu tarz bir çalışmaya ihtiyacı yoktur. A.P. nin istisnasız olarak her köyde bir veya birkaç tane din istismaracı, C.H.P. nin de buna paralel olarak değişmez kadim mutemet adamları mevcuttur. Bunların karşısında T.I.P. in yürekli yurtseverleri bulunmalıdır. Ama mutlaka bulunmalıdır. Sosyalistlerin iktidara gelmesi kitap, gazete ve radyo ile olamayacaktır. Bu işi otuzdörtbin köyün otuzdörtbin temsilcisi yapabilecektir. Şu var ki öncülük ve takip edilen metod zikrettiğimiz gibi olmalıdır.

YÖN'ün notu:
D. Avcıoğlu, «Sosyalizm, işçi sınıfının öncülüğünde olmasın» demiş değildir. Sosyalizm, işçi sınıfının ideolojisidir. Yalnız işçi olmak, sosyalist olmaya yetmez. Pek ünlü bir formül ile, «İşçi sınıfına bilinç dışardan gelir.» Sosyalizmde işçi sınıfı öncüdür, fakat işçi sınıfının öncüsü de partidir. Bir partide de aranacak ilk vasıf, sosyal men-

şei değil, gerçekten sosyalist olmasıdır.

TARTIŞMAYA DAİR...

Tartışma, ön yargılardan sıyrılarak yapılsa olumlu olur. «Sosyalist düşünce ve sosyalist eylem, iyi niyetle, dostça yapılacak tartışmalarla zenginleşecek ve güçlenecektir» diyen Sayın Avcıoğlunun düşüncesine katılıyorum.

Ancak «öncü işçi sınıfı değil, işçi sınıfının öncüsü olan partidir» sözü, bizde aydınlardan yıldır süren yanlış tutumlarının bir devamıdır.

Çünkü: ler olduğunu halk anlar ve kabul rakı devrimler, Atatürk'ün bazı aydınlardan kişisel çabaları sonucunda yapılabilmıştır. Halk, yöneticileri bu devrimleri yapmağa zorlamıştır. Kısacası, halk istememiştir, ona verilmiştir. Sanılmıştır ki, biz bu devrimleri yapalım, zamanla bunların iyi şeyler olduğunu halk anar ve kabul eder. İşte yanlış tutum burada başlar ve demokrasi, sendikalar, grev ve toplu pazarlık örnekleriyle sürüp gider. Sayın Avcıoğlunun düşüncesi, önümüzdeki bu örneklerle bir yenisini eklemekten başka sonuç doğuramaz. Nasıl ki, bugün halk, devrimlere, Anayasaya ve demokrasiye gerçek anlamıyla sahip çıkmıyorsa yarın sosyalizme de sahip çıkamayacaktır. Bu sakatlığın bir yanı.

İkinci yanı ise şu: Bizim halkımız, fakirdir, yoksuldur ama, gururludur. Onu her şeyin üstünde tutar. Aydın sınıf ikinci hatayı burada yapmıştır. (Bu sınıfa aydın sınıf değil de okumuşlar sınıfı dersek daha yerinde olur.)

Halk, okumuşlar sınıfı deyince, tahsildarı, rüşvet alan ve dayak atan jandarma başçavuşunu, nüfus ve tapu işlerine bakan memuru, kısacası memur sınıfını tanır.

Atatürk'ün ölümünden sonra, halkın hizmetinde devlet memuru değil, yöneticilerin emrinde ve hizmetinde bir anlayış, sürgün, hapis v.s. gibi tehdit yoluyla veya bir takım imtiyazlar vermek suretiyle, okumuşlar sınıfının büyük çoğunluğuna yerleştirilmiştir.

İşte halk, bu duruma kızmış ve 1950 yılında reyleri ile isyan etmiştir. Bugün CHP'nin boyuna kaybedişi bundandır. Halk, kendisini hor gören ve tepeden bakan okumuşlar sınıfını sevmeyi, sevmeyi... Ve haklıdır da. Çünkü aralarındaki bağlar kopmuştur, derin uçurumlar meydana gelmiştir. Onun halktan yana olabileceğine inanamaz. Çünkü hep karşısında olmuştur, hep gururuyla kırmıştır onun.

Sayın Avcıoğlu, «en iyi sosyalistler meclise» derken, sanırım aydın sınıfa mensup sosyalistleri kastediyor.

Ben burada, çalışanları hor görme eğilimi görüyorum. «En iyisini aydınlar bilir» anlayışı var bu sözde. Burada denlebilir ki, kastedilen sosyalist aydınlardır, halktan yanadır, onun çıkarlarını savunur.

Ben de diyorum ki: Kimse anasından aydın olarak doğmazdır. Madem ki sosyalist aydınlardan halkı çok severler böyleyse bu ün güçlerini ortaya koysunlar (hatta ölümü bile göze alsınlar) ve sosyalizmi çalışanlara öğretsinler. Niçin ille de bir koruyucu melek olmak istiyorlar? Halk kendisine kendisi sahip çıksın.

Bütün değerleri yaratan emekçilerin, kendi kendilerini yönetmeyeceklerini düşünmek bence hâtdir.

Hoşça kalsın.
YAKUP ERDEM
(Tersane-31. B. Mx. Fb.
Tornacı-Gölcük)

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No 1
İstanbul
Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telgraf adresi : BASINKURUMU

BASIN — 15495

VARLIK YAYINEVİ

Bu ay çıkan yeni kitaplarını sunar :

1. Hükümet Devirme Tekniği (Malaparte) 5 Lira.
2. Stepançikovo Köylü (Dostoyevski) 4 Lira.
3. Vatikan'ın Zindanları (Andre Gide) 4 Lira.
4. Uşak (Panait Istrati'nin romanı) 4 Lira.
5. Küçük Lord (Çocuk romanı) 2 Lira.

Yön - 174

cağına inanmış gözükmektedirler. Böylece, Arap Sosyalizmi, uzun bir yolculuğun sonunda, evrenselliğe açılan bir yol olabilecektir.

(1) Kruşçov, 20.5.1962 tarihli Pravda'da Arap, Afrika v.s. sosyalizmine açıkça karşı çıkmaktaydı.

(2) Milli Demokrasi Devletinin tanımı, 1960'ta 81 komünist partinin konferansında yapılmıştır. O tarihte, milli demokrasi devleti sayılan ülkeler arasında Endonezya, Küba, Gana, Gine ve Mali vardır. Arap ülkeleri, bu tanımın dışında tutulmuşlardır. (Çevirenin notu).

(3) Tartışmalar, «Socializm, kapitalizm, slaborazvitye strany» başlığı altında M.E.I.M.O.'nın 4 - 1964 tarihli sayısında yayımlanmıştır.

(4) Örneğin, J. Johnson'da, The role of the military in underdeveloped countries, Princeton, Princeton University Press, 1962, S. 472. Manfred Halpern'in «Middle Eastern Armies and the new class» ad-

lı çok yararlı araştırması, S. 277 - 317.

(5) Askeri hükümet darbeleri, şu hâllerde revaç bulmuştur: Emperyalizme taraftar bir hükümet politikasına bir halk muhalefeti varsa ve rejime karşı bir sivil muhalefet yoksa (Mısır, 1952); en okunmuş tabakalar, ilkel ve despotik bir rejimi reddetme durumunda ise (Yemen, 1962); iktidarın çözemediği devamlı bir politik kriz varsa (Birmanya, 1962); aynı zamanda, müessiriyet-yen yoksun ve hürsüz bir iktidar ile olaylara ilgisiz kütleler varsa, komünizm korkusuyla imtiyazlıların yönettiği bir darbe olabilir (Pakistan ve Sudan, 1958); uzun iç harpler (Birmanya), harpte yenilgiler (Suriye, 1949 - Mısır, 1952) v.s..

(6) Çeşitli olayları birbirine karıştırmaktan kurtulmak için milli burjuvazi kavramını açıklığa kavuşturma eğilimi, 1963'ten itibaren görülmektedir. Bu vesileyle belirtelim ki, Marksist edebiyatta, «milli burjuvazi» kavramının hiç bir açık ta-

tanımlanması yapılabilmemiş değildir. Ve bazı prensip meseleleri (devlet kapitalizmi yolları, toprak reformlarının karakteri ve sonucu gibi) hâlâ tartışma konusudur.

(7) E. Jukov'un 12 Ağustos 1963 tarihli Komünist'le, Çin Komünist Partisinin Afrika, Asya ve Güney Amerika «dünya ihtilâlinin temel fırtına bölgeleridir» görüşünü ileri süren 14 Temmuz 1963 tarihli mektubuna cevabı.

(8) M.E.I.M.O. 1966 Şubat sayısında Abdülmalik'in «Egypte societé militaire» eserini zikretmektedir. Buna göre, 1956 yılında Hükümet, milli sermayenin sanayile yatırımını istemiştir. Ama yatırımlarının yüzde 75'ini lüks inşaatla yönelten burjuvazinin muhalefeti ile karşılaşmıştır.

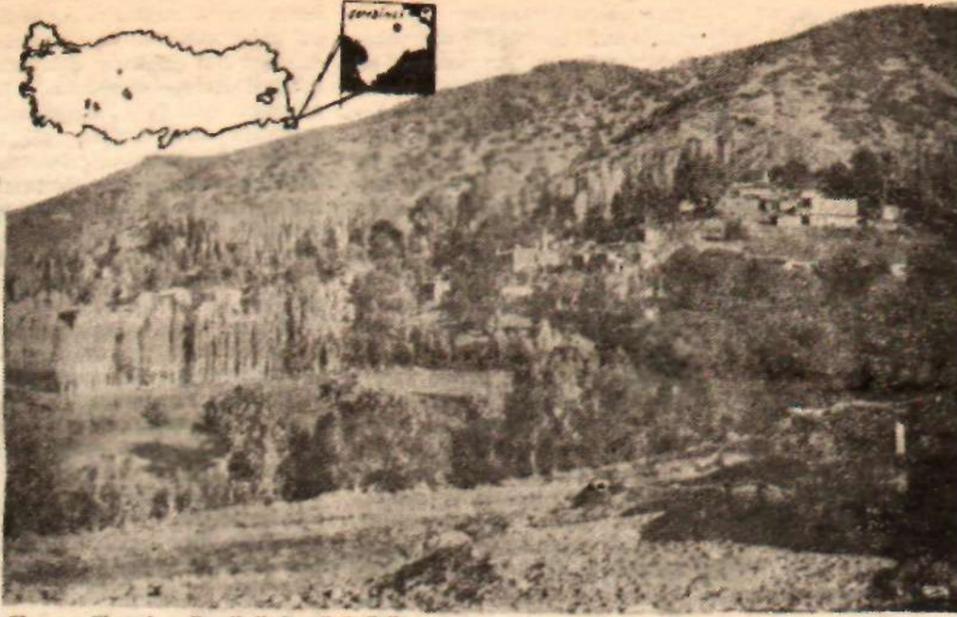
(9) Ostrovitjanov, Haziran 1964 sayılı M.E.I.M.O.'da Mısır Sosyalizminin devrimci karakteri ile olumsuz sonuçları olan sosyalist ideolojileri (Kasım, Baas) karşılaştırmaktadır.

ŞEMDİNLİ RÖPORTAJI.

Bana, bu yazı serisini hazırlamak fırsatını veren 1/118 Seyyar Jandarma Tabur Komutanı P. Yarbay R. Bozkurt'un şahsında ordumuza adıyorum.

Yazı ve Fotoğraf

Muzaffer Erdost

Tavşan Tepeden Şemdinlinin görünüşü

DOĞU ANADOLU'YA HAKİM OLAN NAKŞBENDİ TEKKESİNİN KURULUŞU

BİR ÖNSÖZ YERİNE

Sayın Okur,

1/118 Seyyar Jandarma Taburunda veteriner yedek subay olarak askerliğimi yaptığım bir yıl içerisinde, bu röportajın filili çalışmalarını tamamladım. Röportaj biraz uzun. Okurun, hele bu yaz gezileri içerisinde, takip edip okuyabilmesi ne kadar mümkün olacaktır, bilemiyorum. Ama ben, röportajın ana temasını kısaca çizmek isterim.

Birinci bölüm, Şemdinli'nin tarihi. Bugün aktifliğini yitirmiş durgun konuları, gazete okurunun zaten dağınık olan ilgisini daha fazla dağıtmamak için bu hafta yayınlanan yazılar içerisinde özetleyerek geçtikten sonra, Birinci Dünya Savaşından önce ve sonra İngilizlerin Kürtler içerisine sızmasını, Şeyh Saif İsyanının siyasi tertipçisi Seyit Abdülkadir'i ve İngiliz ilhallerini ve buna benzer çeşitli ilginç olayları, Şemdinli'nin küçük pen yerlerinden izleyeceğiz. İkinci bölümde Şemdinli'nin dış komşuları, özellikle Molla Mustafa Barzani ve aşireti, üçüncü bölümde Şemdinli'nin sosyal ve ekonomik yapısı, dördüncü yani son bölümde yönetici kadro ve devlet kurumları anlatılmaktadır.

Olayları elimden geldiği kadar objektif olarak anlatmaya çalıştım. Yorumdan mümkün olduğu kadar kaçındım. Bazı eksiklerimi tamamlamak, bütün çabalarıma rağmen mümkün olmadı. Bazı yanlışlara düşmüş olmam da o kadar mümkün. Yalnız burada şunu yazmalıyım ki, her zaman taze bir heyecanla Şemdinli'yi dolaştım, olayların geçtiği yerleri gittim, gördüm; topladığım bilgileri çeşitli kitap, dergi ve gazete-yi tarıyarak tarihteki genel yerlerine yerleştirmeye çalıştım; yazıları, gazete okurunun özelliklerini göz ederek biçimlendirdim. Okumak fırsatını bulduğunuz zamanlar, parça parça da olsa, okumanızı dilerim. Sizde Anadolu'nun en uzak köşesinden ilginç şeyler ulaştırabildiğimi sanıyorum.

İ K İ

KÜRTLER HAKKINDA GENEL BİLGİLER

GENÇLERİN TAZE

BEYİNLERİ

YARALARINA

SARILDI!...

Şerefnâmede, kürtlerin oluşuna ait Bülülî Şeref Han'ın anlattığı efsanelerden biri de şu:

Çimsid'in ölümünden sonra, Pişidağ'ın beşinci padişahı olan Dakkak tahta geçmişti. Dakkak'ın iki omuzunun yılan başı şeklinde damarlar çıktı

ve çok acı vermeye başladı. Doktor ve âlimlerin ahtı ve gayretli bir şifa olmadı. Dakkak, gece ve gündüz acı içinde kıvranıyordu. Şeytan bir gün doktor şeklinde Dakkak'a göründü. «Senin derdinin ilacı genç insanların beynidir.» dedi. «bunu yaralarım sürersen rahat edersin.»

Dakkak, o gün şehirden iki genç saraya getirterek öldürttü. Beyinlerini çıkarttı. Yaralarına sarıncı acularını unuttu. Fakat ertesi gün acular yeniden başladı. Gene iki genç getirtilip öldürttü. Gençlerin taze beyinleri yaralarına sarıldı ve Dakkak uykuya yattı. Artık her gün iki genç getiriliyor, kesilip beyinleri çıkartılıyor, Dakkak'ın yaralarına sarılıyordu.

Gençlerin öldürülmesine ve beyinlerinin çıkartılmasına memur olan adam, güzel ve temiz kalpli idi. Her gün önüne gelen iki gençten birini kesiyor, öbürünü sahyor, mamurelerden uzak, dağ kovuklarında yaşamalarını ve kimsesiz görünmemelerini öğütüyordu. Canlarını kurtarmak için insan uğrağı olmayan dağlara saklanan bu gençler, ağaç

kovuklarında, mağara diplerinde yatıp kalkmaya, dağ meyveleri, av hayvanları yiyerek yaşamaya başladılar. Dağlarda yaşayıp evlendiler, mamureler meydana getirdiler ve kendilerine birdil buldular.

KÜRTLERİN SOYU, SAKA TÜRKLERİ!...

Bülülî Şeref Han'ın da dediği gibi bu kürtlerin yerleştiği coğrafyaya ve yaşayışına uygun düşünülmüş bir maddesidir.

Tarihte çeşitli ırklar ve soylar bu bölgede görünüyolar. Asurlular ile Nayri Kralığı ve Urartulular arasında (M.Ö. 1200 - 600 yıllarında) süren savaşlarda, Şemdinli toprakları bazan Asurlular eline, bazan Urartulular eline geçmiş ve bazan da Urartu'ya sempati besleyen bağsız, küçük kiralıkların sınırları içerisinde kalmıştır.

Bir iddiaya göre (1), Gurdo, Kirhi Kralığının değişmiş bir adıdır. Kirhi Kralığı, öbür Nayri Kralıkları gibi Hurri - Mitani'dir. Yani Hitit Türkleridir. Kirhi, zamanla Kirho, Kurhi, Gurdo, Gurdu, Gurt, Kurt değişik adlarını almıştır.

Bu konuda en yeni eser Kirznoğlu M. Fahrettin'in «Kürtler» kitabıdır (2). Kirznoğlu, Saka - İskit Türklerinin Kafkaslardan geçerek Önyasya'ya geldiği tarihle, Kürtlerin Önyasya'da görüldüğü tarihlerin aynı olduğunu belirtiyor.

Kirznoğlu, önceleri Hakkâri - Zap suları kesimindeki balkanlık bölgeye sığınan Dicle Kürtlerinin (yani Kirmançların), Saka Türklerinin Kortuk soyundan olduğunu, zamanla Kortuk, Kürtük, Kürt adlarına ulaştığını delillerle belirtiyor. Deliller, Asur ve Urartu çivi yazısı belgeler ile daha sonraki evrelere ışık tutan yazma kitaplardır. Bu bölgede henüz arkeolojik araştırmalar yapılmamış olması da, belgelerin toprak altında gizlendiğini düşündürüyor.

Röportajımız, Kirmançların Saka Türkleri olduğu yolundaki tez üzerine kurulmuştur.

DİN DEĞİŞMELERİ!...

Şemdinli halkı Tanrıya «Hudi» diyor. Hudi ile Musasir'deki Huldî tapınağı arasında ne gibi bir bağ olduğunu bilmiyoruz. Kutsal ülke Musasir'in merkezî olduğu tahmin edilen Gevar'da (Yüksekova'da) Huldî Tapınağı vardı (3). Bu tapınak, Tanrı güneşe, ışık ve rene yapılmıştı.

Sakalar geldikten sonra, bu bölgenin nasıl bir din değişikliğine uğradığı bizce karanlıktır. İsa'dan sonra, 4. yüzyılın başlarında (M.S. 305) Kürteli de Hıristiyanlığı kabul etmiş, Hıristiyanlık tam yerleşmeden bölge Romalılarından Sasanlı İranlıları nefine geçmişti (M.S. 363). Böylece ateşe tapan İranlıların baskısı altında dinlerini değiştirerek Hıristiyanlığı terk etmişlerdir. Üç

Hakkâri'nin ilçesi Şemdinli, Türk-Irak-İran sınırlarının birleştiği, Anadolu'nun Ankara'ya en uzak köşesindedir. Barzan aşiretinin baskınından sonra (1930) İlçe merkezî Nehri'den Navşar'a yani bugünkü adı ile Şemdinli'ye nakledilmiştir. «Şemdinli» adı, aslında İlçe merkezînin değil, bölgenin adıdır. Eskiler Şemdinan, Şamdinan, Şanzdinan, Şamsdinan diye değişik adlarla anıyorlar. Şemdinli adı iki köke bağlanıyor: İlk Şemdinan Mîri (beyi) olan Abbasi Beyzadelerinden Şerif al-Din'in büyük dedesinin adı Şems al-Din idi. Birinci İddia Şemsdinan adının, Şems al-Din'den geldiğine dairdir. İkinci, «Sem-din-an» yani din mumu olan yer, din ışığı saçan yer anlamına bölgeye Şemdinan dendiği iddiasıdır. Bu iddia sahipleri, din yeri olarak Nehri'ye Nakşbendi tarikatının tekkesini açan Seyit Taha'nın faaliyetlerine işaret etmek isterler ki bu iddiaya göre Şemdinan adının en fazla yüz kırk yıllık bir geçmişi vardır.

yüz yıl süren İranlıların baskısı, 642 yılında Müslüman Arapların bölgeyi ele geçirmesiyle sona eriyor. Kürteli Müslüman oluyor, Arap dili ve kültürü etkisine giriyor. Araplar, İranlılar, Moğollar ve daha sonra Osmanlılar ve İranlılar arasında sık sık sahip değiştiren Şemdinli, 16. yüzyılın sonlarında (Sultan Murad III. zamanında) kesinlikle Osmanlı İmparatorluğuna bağlanıyor.

ŞAŞIRTICI BİR DİL!...

Kürtçe ve lehçeleri üzerinde İngiltere'de, Sovyet Rusya'da, Amerika'da, Fransa'da, Suriye'de, Almanya'da, İran'da, Irak'da incelemeler yapılmaktadır. Çalışmalar, hareket noktalarını bağlı buldukları devletlerin Ortadoğu politikasından almışlar ve Kürt dilini, kendi politikalarına uygun bir geçmişe bağlamaya gayret etmişlerdir.

Minorsky, Kürtleri «Dil mütalâalarına» bağhyarak İrani kavimden saymıştır. Ernest McCarus (Beyrut Üniversitesi Harici Hizmetler Direktörü) ise şöyle diyecek: «... Umumi heyeti ile Kürtçe, Farsçadan tamamen ayrı bir mahiyet göstermektedir.» Dr. Fritz «Din şekli kaybolmuş ve istilâların tesiri altında yeni bir dil halitâsı hasil olmuştur.» der. Prof. Weber ise bu halitâ kavramını daha da özelleştirerek, şöyle diyor: «Kürt dili bir dil halitâsı değil, belki bir kelime halitâsıdır.»

Petersburg Akademisi tarafından yayınlanan Kürtçe - Rusça - Almanca sözlükte 8037 kelime vardır. 3090 tane Türkmençe, 2000 tane Arapça, 1030 tane Farsça ve diğer kelimeler başka dillerden alınmıştır.

Önemli olan, en eski, ilkel yaşama evrelerinden beri kullanılan yer, yapı ve araç karşılıkları Türkçedir. Arap kelimeleri «Dini İslâhat ve İlim kelimeleridir.» Kürtçenin, tarihî oluşta ve uygarlaşma ile paralel olarak incelenmesi gereklidir.

Ü Ç

ARAP SOYUNDAN GELENLER KIRMANÇLARI EGEMENLİKLERİ ALTINA ALIYOR

GEL SANA YATTIĞIM

YERLERİ GÖSTEREYİM!...

Bişems'e, mağaraya gidiyorduk. Güney batımızda suyu kurumuş bir dere, onun ilerisinde bir türbe ve mezarlar vardı. Nehri'li Aptullah, atının üzerinde dönerek «Geng İkon» dedi «İtikadım zavıftı benim.» Sonra devam etti, «Allah bilir ya, o zamanlar Seyit Taha'ya pek önem vermezdim. İran'dan, Irak'tan, Türkiye içinden her gün ziyaretçiler gelir, şu karşındaki mezarını ziyaret ederdi. Ama gene de ona karşı içimde bir ilgisizlik vardı. Sekiz, dokuz yıl oluyor ki, artık ilgisiz değilim.»

«Sıcakların tam bastırıldığı günlerdi» diye konuşmasına devam etti. «Bir ak-

ŞEMDİNLİ DOLAYLARINDA SÖYLENEN KIRMANÇO HALK TÜRKÜLERİ

Keç Meyru Meyru
Keç Meyruku Ertuş
Tel sid kara poş
Zer memika nafurüş

Kız Meyrem Meyrem
Kız Meyrem Ertuşil
Başında kara poş
Sarı memelerini atar mısın?

Kız Meyrem Hakkâri
Başında kara poş
Bana gönderilmiş hediye

Elma değil Meyrem, kavundur
Ellemesi uygundur
Yanıma gel ne olur

Meyrem sandırı yakıyor
Bana göz ediyor

Haynım haynım hay Nifo
Nifo mindit ser banj

Nifo, Nifo, hay Nifo
Nifo'yu damda gördüm
Bana göz etti
«Gel eve gidelim
«Ne bilirsen onu yap...»

Nifo'yu gördüm çeşmede
Hiyar doğruyor çakyla
Onu çok sevdim
İstedim kaçurayım Şinovi kazama
Nifo ördektir gillerde gezir

şam üstü, ortalık yeni kararmıştı ki, dışarda biri Muhtar diye bağırdı. Dışarı çıktım, tanımadığım biri vardı. «Buyur beyim» dedim, eve davet ettim. Fakat girmedim. «Nehri muhtarı Aptullah sensin değil mi?» dedi. «Sana zahmet olacak, Seyit Taha'nın kabrine beni götürüreceksin.»

«Buyur beyim» dedim, «Bir çayımın iç, yemek ye, istirahat et. Görürsün karanlık oldu. Sabahleyin kal-kar gideriz, gösteririz, ondan kolay ne var...»

«Ben senin çayını içmek için gel-medim buraya» dedi, ağlamaya başladı. Kapının önündeylez daha, ayak üstün-de. Eve içeri seslendim «feneri hazırla-yın» dedim. «Buyur beyim» dedim, «Allahın seversen, feneri hazırlayana kadar buyur otur.» Oturdu.

«Şemdinli'ye gelmeden önce Dört-yol'daydım» diye misafir bize anlatma-ya başladı. «Dört yol'da satıcıları dola-ğırken, bir kitap aldım. Akşam okur-ken, Seyit Taha ile karşılaştım. Adım ilk defa görüyordum. Dine hizmetleri anlatılıyordu. Sonra yattım. Gece uzun boylu, yeşil gözlü, beyaz sarıklı biri gel-di, yatağımın başına oturdu. «Evlâdım» dedi, «Seyit Taha benim. Gel sana yat-tığım yer gösterelim. Nehri'yi gezdire-yim.» Kalktum. Beni Nehri'ye getirdi.

Fener geldi, kalkık, kabristana doğ ru gitmeye başladık. O, hikâyesine de-vam etti:

«Uyandım. Rüya görmüştüm. Lâmbayı yaktım. Birden ağlamaya başladım. Tutamıyordum kendimi. Sabaha kadar uyuyamadım. Tâyin zamanı yaklaşınca Ankara'ya gittim. Arkadaşlarımı bul-dum. Tâyinimi Şemdinli'ye yaptır-dım. Bugün Şemdinli'ye geldim. Çocukları bir yere yerleştirdim, hemen yola çık-tım...»

Seyit Taha'nın kabri önünde diz köktü. Ellerini açtı. Dua etti. Berabe-rinde Kur'an-ı Kerim getirmiş, açtı. Bize «Feneri buraya bırakın, siz gidin» dedi. Ona hah, yastık getirdik. İki gün yiyecek ekmeğe, içecek su getirdik. A-gustos'tu. Sıcak demedi, uyku demedi. İki gün oradan hiç ayrılmadan Kur'an-ı Kerim'i hatmetti. Sonra kalktı, gitti. Bir hafta duruyor, ikinci hafta Cumartesi günü geliyor, yeniden ziyaret ediyordu.

KUREYŞ KABİLESİNDEN BİR AİLE!...

Mogol Kralı Hülagu, Bağdat'ı aldığı zaman (1258), Seyit Taha'nın ailesi Seyit Abdülâziz Geylani, Akre'de oturuyor. Hıristiyan olan Hülagu, Abbasi halifelerini ve akrabalarını öldürüyor, sa-ra-yı yağma ediyordu. Abdülâziz Geylani ve oğlu Şeyh Ebubekir, Kuzey Dağ-lık Bölgesine kaçıyor ve Şemdinan Dağlarına sığındılar. Önce Ustuni kö-yüne yerleştiler ve birkaç kuşak sonra da (Molla Hacı zamanında) Türk - İran sınırında Şehidan Dağlarının eteği-ne geldiler. Diman ve Meleyan köyleri-ni kurdular. Seyit Taha zamanında bir aile Nehri'ye gelerek yerleşti ve Seyit Taha, Nehri'de hocalık yapmaya baş-ladı.

MİRLER DE ARAP SOYLUNDANDI!...

Şemdinli, o yıllarda yönetim mer-kezi olan Nehri'den Mirler (beyler) ta-rafından yönetiliyordu.

Mirler de, Seyit Taha ailesi gibi dışardan gelmişti. Musul ile Bağdat ara-sında göçebe yaşayan Abbasiler soyun-dan Şams el-Din ailesi, Şammarların istilasında Kuzey Dağlık Bölgesine kaç-mışlar ve Şemdinan dağlarına saklan-mışlardı. Onlar da önce Ustuni köyüne geldiler. Daha sonra bu aile Betkâr'a, Betkâr'dan Sürünüs'e geliyor ve Sürünüs'ü merkez yapıyor. Zeyn al-Din, Bembo'da bir kale yaptırdı; oğlu Şe-rif al-Din ise babalarının yerine geç-tikten sonra, ilk defa Şemdinan Miri adını aldı. Nehri'ye gelerek bölgeyi Nehri'den yönetmeye başladı.

SÜLEYMANİYE VE MUSUL'DAN VAN'A KADAR!...

Seyit Geylani ailesinden Seyit Taha Geylani Bağdat'a büyük dedelerinin Abdülkadir Geylani türbesine git-miştir. Rivayete göre, uzun bir mura-kabeye daldığı türbede, Kadiri Tarika-tının kurucusu Abdülkadir Geylani, Seyit Taha Geylani'ye rüyasında görün-yor. Abdülkadir Geylani ona «Kendi tarikatından ayrılmamı ve Mevlâna Halid'e teslim olmanımı» söylüyor.

Seyit Taha tasımı alıyor, Bağdat'tan yola çıkıyor ve Şam'a geliyor. Nakş bendi tarikatının Mevlevî kolunun ku-

NAKŞBENDİLİĞE KISA BİR BAKIŞ

İLK KAYNKLAR

İlk özünü Halife Ebu-bekire kadar uzattıkları Nakşbendilik, Hoca Yusuf al-Hamadani (1140) zamanında gerçek hüviyetini almış, ve Halifesi Abdül Halid Gucdavani, tarikati Horasana yaymış. Baha al-Din Nakşbend (Şah-ı Nakşbendi) ile tarikat kendi adını alıyor ve zayıflamış olan tarikat esasları yeniden canlanıyor (Ölümü 1389).

NAKŞİLİĞİN SON KOLU: HALİDİYE

19. Yüzyılın başlarında, tarikatin en büyük şeyhi Abdullah Dshlevi idi. Hindistanda Dehlevde oturuyordu. Önceleri Musul ve Süleymaniyede, daha sonra Bağdat'ta bulunmuş olan Mevlâna Halid, Hi-caz yolu ile Hindistana gitmiş, Dehlevi'nin müridi olmuş, ve «ruhsat» olarak Suriye'ye gelmişti. Şam'da, nakşi tarikatının Halidiye kolu, Mevlâna Halid ile kurulmuş oldu. Mevlâna Halid, Halife Ebubekir'den başlayarak altın hak-kamın otuzuncu düğümünü meydana getiriyordu.

Mevlâna Halid 1839 da öldü. Bir kaynağa göre, halifeliği sağlığında Seyit Taha'ya vermişti. Başka bir el yazması kaynağa göre, Mevlâna Halid'den sonra, Halidiye kolu ikiye ayrılıyor. Biri Seyit Taha idi, türbesi Nehri'deydi. Öbürü, Mekke'de yatan Abdullâh-ı Mekki'di.

İÇ ANADOLUDA VE DOĞU ANADOLUDA NAKŞİ TARİKATININ GELİŞMESİ

Abdullâh-ı Mekki Fat-sahid ve tarikat çalışmaları Mekke'de yürütmüş-tür. Abdullâh-ı Mekki'den sonra sırayla Seyit Yahya Dağustani Mekke'de, Çorum Mustafa Rumi Çorum'da, Hacı Mustafa (Hacı Mustafa-i Haki) Tokat'ta altın zincirin devam eden halkalarıdır. Hacı Mustafa, Tokat'tan Mec-lis-i Mebusan'a üye seçilip İstanbula gittiği zaman, aşağıda göreceğimiz gibi Seyit Taha kolundan gelen Abdülhakim Arvasi de İstanbul'da bulunuyordu. Hacı Mustafa'yı Niksarlı Hacı Ahmet Efendi, onu Sivash Hacı Ahmet Efendi, onu Sivash Hacı Mustafa Tagi, Hacı Mustafa Tagi'yı Tokat'ta Hacı Ahmet Efendi takib ediyor. Hacı Ahmet Efendinin ölümünden sonra tarikatın

ruçusu Mevlâna Halid Seyit Taha'yı beklemektedir. Seksen gün süren özel bir eğitimden sonra Seyit Taha'ya «ruh-sat» veriliyor, Seyit Taha, «irşat» görevi ile Şam'dan yola çıkıyor, Nehri'ye dönüyor (1827).

Seyit Taha, Nehri'de Nakşbendi tek-kesini açıyor, kısa zamanda müridleri çoğalıyor. 42 yıl içerisinde Süleymaniyeli ve Musul'dan Van'a kadar olan bölge-nin dini lideri oluyor.

TEOKRATİK YÖNETİMİN KURULUŞU!...

Şemdinan miri Musa bey zamanın-da, halk vergileri ödeyemeyecek kadar fakir düşmüştü. Aynı zamanda baskı artmış ve ırza tecavüzler çoğalmıştı. Musa Beyin, bir gece iki kırıncı bir

(Nehri Köyü)

Seyit Taha'nın türbesi, Türkiye'de, Irak'tan ve İran'dan gelenler tarafından ziyaret edilir. Mezarlığın girişinde ki ağaçlara, Seyit Taha'ya hitaben çeşitli dilek ve şikâyetler yazılı küçük tahta parçaları çakılır. Fotoğrafta, yerinde ehlini bulup okuturamadığımız Seyit Taha'nın mezar taşlarından biri

bu kolunun şimdi Sivasta faaliyette bulunan ve mürid-i Kâmil olduğu mürid-lerince kabul edilen Şeyh İsmail efendi tarafından yürütüldüğü söylenmektedir.

Seyit Taha Kolu ise ayrı bir zincir teşkil ediyor: Seyit Taha, Başkale'nin Arvas köyünden Seyit Fehim - Arvasiye mürid-i kâmil ruhsatını veriyor. Seyit Fehim'den sonra Abdülhakim Arvasi (Necip Fazlî'nin şeyhi) altın zincir-i 33. halkasını teşkil etmektedir. Abdülhakim Arvasi'den sonraki gelişmeler bizim bildiğimiz dışında kalıyor.

ANADOLUYA AYRI TARİHLERDE VE AYRI YOLLARDAN GİRİYOR

Demek ki, Nakşbendi tarikatı Anadolu'ya iki ayrı zamanda giriyor: İki 15. Yüzyıl ortalarında Molla İlahî Simavî tarafından Horasandan, ikincisi 19. Yüzyılda Seyit Taha tarafından Şam'dan ve Çorum Mustafa Rumi tarafından Mekke'den getirilmiştir. Seyit Taha, Misir çöllerinden

Kafkas dağlarına kadar olan sahada irşad ile vazifelendirilmiş ve genellikle Kuzey Irak'ta ve Doğu Anadolu'da Kürtler içinde etkin olmuştur. Çorum Mustafa Rumi ise ayrı bir şeyh tarafından Rum diyarını yani Anadolu'ya irşad ile vazifelendirilmiş ve gördüğümüz gibi İç Anadolu'da etkin olmuştur.

NAKŞBENDİLİK VE CUMHURİYET

Nakşbendi tarikatının bizim için önemli yanı, siyasi hayata ulaşmış etkisi ve cumhuriyet tarihinde meydana gelen iki ayaklanmanın (Şeyh Said isyanı, Menemen olayı) özü olan, hilafete bağlılığıdır. Sünni ilkelere sıkı sıkıya bağlı olması ve hilafeti desteklemesi dolayısıyla, sünni hükümdarların himayesini kazanmış ve yardımını görmüştü. Osmanlı İmparatorluğunun parçalanması ve yıkılış evrelerinde de bütünlüğü korumak için Nakşbendi tekkelerine ümit bağlanmış ve kuruluş yayılmasına itina gösterilmiştir.

hi gözünden konanının saçağına as-tırması, halkın (kırmancıların) ayaklan-masına sebep oluyor.

Halk, ertesi gece Musa Beyin konanını basıyor, Musa Bey ile ailesini Nehri'den çıkartarak (halk gene de Mirlerin Humaro aşiretinden korktuğu için), beylerin köyü olan Sürünüs yakınlarına getirip bırakıyor. Bu tarihten sonra, Seyit Taha'nın oğlu Şeyh Ubeydullah'ı Nehri'de iktidara gelmiş görüyoruz.

Artık Şemdinli'de Abbasî kabilesinden gelen beyzadelerin egemenliği sona eriyor, Kureyş Kabilesinden gelen «Kudretli Nehri Şeyhlerininin yani seyitlerin egemenliği başlıyor. Şeyh Ubeydullah, babasının kudreti üzerin-

den ilerleyerek, kısa zamanda bölge-deki aşiret reislerini hükmü altına alacak, böylece Şemdinli'de teokratik bir yönetimin temelleri atılmış olacaktı (4).

ŞEYH TEBRİZE GİRMEMİŞTİ!...

İktidara gelen Şeyh Ubeydullah'ın Osmanlı İmparatorluğu zamanında Navahiye Şarkiye adı ile anılan Şemdinli, Bradost, Mergover ve Tergever bucakları üzerinde katli egemenliği vardı. 1877-78 Osmanlı Rus savaşlarına (93 harbi'ne) yirmi binin üstünde millis ile katılmış ve bunlara komutanlık etmişti.

Savaştan önceki iki yıl olmuştu. İran'lı sünnîler Şeyh Ubeydullah'a gelmiş ve şifhlerin zulmünden şikâyetle bulunmuşlardı. Şifler, şafî ve hanefilerin köylerini basıyor, mallarını talan ediyor, namuslarını lekeliyordu.

Şeyh Ubeydullah yeniden millis top layarak İran üzerine yürüdü. Tebriz'e kadar il ve ilçeleri yaktı, yıktı. Hattâ Tebriz'i tehdit etti. İran Hükümeti endişeye kapıldı. Seferberlik ilân etti. Fakat Şeyh Ubeydullah, Tebriz'e girmedi, geri döndü (5).

İran Şahi, Osmanlı İmparatorlu-guna Şeyh Ubeydullah'ı şikâyet ediyor. 1877-78 savaşlarında Kafkas ve Bal-kan cephelelerinde yenilmiş, Ayastefanos'ta Ruslarla bir anlaşma imzala-mış olan Osmanlı İmparatorluğu, baş-na bir de Türk - İran sınırında «Gal-le açmak» istemiyordu. Şeyh Ubey-dullah ve oğullarının İstanbul'a getir-tilmesi için Van Mutasarrıfına emir verildi (1880). Nehri'ye gelen bir ta-bur asker, Şeyh Ubeydullah'ı ve oğlu Seyit Abdülkadir'i İstanbul'a götürdü-ler. Şeyh Ubeydullah'ın öbür oğlu Mu-hammed Sıddık ise, asker gelince kaç-tıyor, asker çekildikten sonra Nehri'ye dönerek babasından boşalan yere otu-ruyor.

Şeyh Ubeydullah ve oğlu Seyit Abdülkadir İstanbul'a getirilince, kendilerine yakınlık ve sevgi gösterildi. Ay-rıca, Seyit oldukları için kendilerine altın ihsan edildi ve maaş bağlandı.

Şeyh Ubeydullah İstanbul'dan Mekke'ye gitti ve orada öldü (1883). Oğ-lu Seyit Abdülkadir ise, İstanbul'da ka-larak, babasından devam eden doğu-daki dinî miras üzerinde ilerleyerek poli-tik bir kuvvet olmaya başladı. Musul'dan Süleymaniyeli'den Van'a kadar kürt-lerin temsilcisi haline geldi. Hattâ dâ-ha sonra göreceğimiz gibi Ayan Meclisi üyesi, Kürt Tealî Cemiyeti Başkanı oluyor ve Damat Ferit'in ilk kabinesinde Devlet Şurası Başkanlığına getiril-iyor.

1) Cenup Doğu Anadolu'nun eski zamanla-rı, Kurmay Yrb. Kadri Perk.

2) «Her Bakımdan Türk Olan Kürtler» ad-lı kitabın, birinci bölümü yayımlanmıştır. Birin-ci bölüm «Tarih bakımından Türk olan Kürtler» dir.

3) Gevar'in, Musasir'in merkez olduğu ŞL. Selmanastar kampanyasında pekiştirilmiştir.

4) Şerafname'de Bitlîli Şerif Han «Kürt tafeleri arasında ittifak mevcut olmadı gibi, yekdiğerine de tâbi olmaz ve itaat etmezler» der. Minorsky «Kürtler üzerinde din adamlarının tesiri büyük olmuştur» der. Nikitine ise bu söz daha genişletiyor, diyor ki: «Kürtler genel. İkile Arap soyundan gelenleri daha çok sayar-lar». Dikkat edilirse Nehri'de iktidara için ça-puşan mirler de, seyitler de Arap soyundan gel-mektedir. Bugün hiç biri Arapça bilmediği hal-de Arap olduklarını iddia eder ve kürt olmayı bayağı bulurlar. Mirler Abbas, Seyitler Harre-ti Peygamberin soyundan, Kureyş kabilesinden gelmektedir. Egemenlikleri altına alıp yönettik-leri ise halktır, köylüdür, çalşan sıvıtır, yani kırmancıdır. Bu kırmancılar, daha önce gördüğümüz gibi Saka Türklerinin Kortuk boyundandır. Zamanla, Mesopotamya topraklarından kaçarak bu bölgeye gelen Arap aileleri kırmancıları egemenlikleri altına almış, yönetmişlerdir. Kırmancılarla evlenerek, zamanla evin dil kürç-leşmiş ve yeni yetişen çocuklar Arapçayı unu-tmuşlardır.

5) Rusya'nın eski Kürtler masan şefi Mi-norsky, Şeyh Ubeydullah'ın Tebriz'e seferini şöyle anlatıyor: «1877-78 savaşından sonra (.) Şeyh Ubeyd Allah hareketi vukua geldi. Bu nakşbendi tarikatı mensubu Osmanlı devletine tâbi muhtar bir Kürdistan kurmayı düşünüyordu. Müstevli Kürtler, Miyanda-ab, Merga bölge-lerini tahrip ve hattâ Tebriz'i bile tehdit ettiler. Asil kurbanları şifler arasında idi. İran, bu münasibetle, bütün kuvvetlerini silâh altına aldı. (İslâm Ansiklopedisi, cilt 6, s. 1106). Şeyh Ubeydullah, muhtar bir Kürdistan için isyan et-seydi, bu isyanın hedefi İran şifleri değil, ken-disini bağlayan Osmanlı İmparatorluğu olacaktı. İkincisi, Şeyh Ubeydullah Tebriz kapılarına bir istilâ emri ile gitmemiş, bir nezhep misilleme-sinde bulunmuştu. Onun için de, Tebriz'e gir-medem geri dönüştü. Benim iddiamın temeli bir mantık ürünü değildir. Benim iddiamın temeli Seyit İslâm Geylani'nin tanıklığına dayana-maktadır. Bu nokta günün için önemlidir: Muhtar bir Kürdistan fikri, ancak dışardan tahrik edildikten sonra başarıyacaktır.»

Gelecek Yaz

- 1 — İngilizlerin ilk pazarlığı: 12
- 2 — İngiliz siyasi hâkimi kayıp.
- 3 — Nesturilerin ihaneti
- 3 — İngilizden para almayıcağı-mıza yemin ettik.

GÖRÜNMEYEN İŞGAL

Mustafa Kemal görünen düşmanı yendi, görünmeyene yenildi. Görünen işgali durdurdu, görünmeyeni durduramadı.

Prof. Dr. Cahit Tanyol

MANDACILAR, BİSELERİ UTANIRLARDI

Önümde YÖN'ün son sayışı ve elimde bir kitap var. YÖN, son sayısında «Kurtuluş Savaşımızın Belgeleri» adlı bir yazı yayınladı. Bu yazı, Kurtuluş Savaşı sırasında ve işgal yıllarında olayların perde gerisine ışık tutuyor.

Gerçekte bu belgeler bugün artık herhangi bir düşmanlığı körükleyecek durumda değil. Zaman onların yazıldığı devirdeki akışını çok değiştirmiş ve eski düşmanlıklar bugün artık küllenmiştir. Zaten böyle olmasaydı, devletin temelinde gizli ve sır tutma niteliği olan İngiliz Hükümetinin bunları yayınlaması daha bir hayli gecikebilirdi.

Fakat bu belgeler, günümüzün olayları ışığında bizim tarafımızdan değerlendirildiği takdirde bazı korkunç hakikatler ortaya çıkmaktadır ki, bunlar üzerinde düşünmek ve durmak gerekir.

Ülkemizde devlet bilincine ve toplum mutluluğuna kendilerini adanmış olan aydınlar, YÖN'de çıkan belgeleri okumak ve üzerinde düşünmek zorundadırlar.

Şimdi bu belgelerden kaderimize ışık tutar amacı ile birkaç örnek alalım ve bunları günümüz olayları içinde değerlendirelim.

İstanbul'un işgali ve 16 Mart olayı, gizli belgelerde şöyle değerlendiriliyor:

«Vesika No: 24 — 16 Mart 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

16 Mart sabahı İstanbul işgal edildi.

Sultan, müttfiklerle çabıktan hoşlandığını, fakat işgale üzüldüğünü bildirdi. Muhtelif tevkifler yapıldı. Mukavemet gösteren 5 Türk askeri öldürüldü. 1 İngiliz öldü.»

Bu vesikada, Padişah Sultan Vahdettin'in tutumu açık. Ülkesi işgal edilmiş, ordusu dağılmış bir padişah ne yapabilir? Buna rağmen üzüntü içinde, savunuyor işgali. İşgali savunanların karşısında Padişahın bu tutumu daha namuslu görünüyordu.

«Vesika No: 32 — 25 Mart 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

Türklerle yapılacak sulh anlaşmasının gene geri bırakıldığı haberi aldım. Amerikan Hükümeti öcüllük yapmak istiyor. Wilson, Türklerin İstanbuldan atılmasını ısrar ediyor. Bu kadar şiddetli tedbirler, silâhlı çatışmaya sebep olur.»

Bu belgede Amerikan Cumhurbaşkanı Wilson'un Türk Milletinin mahvına yönelmiş düşüncesi ve niyetleri açıkça görülmektedir. İstanbul'dan koğulmasını istiyor. Amerikan politikasının bu korkunç hüviyeti yanın da, 16 Mart'ta İngilizlerin Türk askerlerini öldürmesi daha masum görünüyordu.

O günden bu güne, Amerikan politikasında bizim lehimize bir değişme olmuş mudur? Eğer böyle bir değişme yoksa, bile bile Amerikan dostluğundan bahsetmek açıkça halka ve memlekete ihanettir. Eğer böyle bir ihanet, iktidarı devam ettirme imkânına sahip olursa, Birinci

Dünya Savaşı sonundan daha korkunç ve belki de daha ümitsiz bir kurtuluş savaşı bizi beklemektedir.

Şu son beş altı aylık gazete ve dergilerin yazdıkları hatırlanacak olursa, yüzyıllar boyunca Osmanlı Devletinin başına belâ olan Patrikhane meselesinin tekrar ortaya atıldığını görürüz. Tekrar Türk barbarlığı propagandası etrafa yayılmak isteniyor. Ve yine görürüz ki, bütün bu hareketler Amerikada hazırlanmaktadır. Ermeni katliamının yıldönümü Amerikada örgütlenmekte, vatanımızın Wilson prensiplerine göre parçalanması iddiaları orada yuvalanmaktadır. Wilson ile Johnson arasında fark olup olmadığına dikkat etmeliyiz.

Şu vesika, 1920 yılına aittir:

«Vesika No. 46 — 5 Nisan 1920, Washington'daki Mr. Lindsay'den Lord Curzon'a:

Amerikan Senatosu, Ermenistanın mandası için konuştu. Beş sene önce 757 milyon dolar verecekti. İlk başlangıçta 59 bin kişilik bir ordu, sonra da 200 bin kişi gönderilecek. Amerikan kuvvetlerinin başına General James G. Harbord getirilecek. Ayrıca, bütün Türkiyenin mandası müzakere edilmektedir. Ermeni ordusunun yetiştirilmesi ve her türlü teçhizatını Amerikan ordusu üzerine alıyor. Ben bu hareketin daha çok bir iş politikası olduğunu sanıyorum.»

Bu vesika tarih ve numarasını silecek olursak, ortaya çıkan manzara nedir? Amerikanın 1920'de Anadolu'yu parçalamak isteyen, Türkleri İstanbuldan koğmak isteyen tutumu mu daha namusludur, yoksa bugünkü tutumu mu? Bir Türk olarak bunu eleştirmeye mecburuz. Birinci Dünya Harbinde Amerika bizim karşımızda savaşmıştır ve biz yenilmişiz. Bugün ise bir cepheye bulunuyor ve savuşturuyoruz. Kısacası düşman değil, dostuz. Birinci Dünya Harbinde Amerika, görünen açık bir düşmandı. Savaşlar oldukça, bu düşmanlıklar olacaktır. Biz bu düşmanlığa Kurtuluş Savaşı ile cevap verdik.

Kurtuluş ve felâket yıllarında, Amerikan mandasını teklif edenler, şu yukarıdaki vesikalarda okuyunca utançlarından saçlarını başlarına yolaacaklardır.

YA YENİ MANDACILAR?

İki mandacılar, mâsum ve namuslu idi. O zaman vatan bilginini korumak ve kurtarmak için zorunlu bir tedbir olarak Amerikan mandasını düşünmüşlerdi. Ya yeni mandacılar? Bunlar görünen işgali, görünmeyen işgal hâline getirdiler. Görünmeyen işgal, dostluk maskesi altında içimize, her kuruluşa sinmiştir.

Önce bu vesikaların ışığı altında, bugünkü Amerikan politikasının Türkiye üzerindeki niyetlerini açık seçik tartışmadan, iç ve dış politikamızı vatanlı ve namuslu bir yöne iletemeyiz. Bu satırların yazarı, hiç bir milletin düşmanı değildir. Halkların birbirine düşman olacağına da inanmaz. Kendi milli menfaatleri ile hangi politika uyuşursa o yöndedir. Ve fakat, Amerikanın bugünkü politikası, 1920'deki politikasına aynı ise

bizim Amerikan dostluğu gütmemiz, ancak ve ancak ihanetle, satılmışlıkla mümkündür. Ve bunda da suç, Amerikanın değil, bizindir.

Hiç bir devlet sürekli ve devamlı olarak, bir ülkeyi, eğer içeride ortaklar bulmazsa işgal edemez.

Alçaklığın, ihanetin kol gezdiği ve meşrulaştığı ülkelerde namuslu, yurtsever insanlar hayatları pahasına birleşemez ve çetin bir mücadeleyi göze alamazlarsa devletin yıkılması, milletin çözülmesi mukadderdir.

Elimin altında bir kitap var deniyim. Bir Fransız yazarın. Kitap, Kurtuluş Savaşı sonunda yazılmış ve 1927 yılında sıcaklığı sığdığına, ibret olsun diye Nurullah Ataç tarafından Türkçeye çevrilmiştir. (1)

Bu kitapta yazar, 16 Mart 1920 tarihindeki İstanbul işgalini şöyle anlatmaktadır: «Mondros Mütarekesinden sonra, Franché Desperé, İstanbul'a gelip umumî karargâhını kurdu. Doğu Ordusunun Başkumandanı olmak haysiyeti ile onun orada en mühim mevkii işgal etmesi lâzım geliyordu. Fakat onun huzuru, İngiliz plânının tahakkukuna engel oluyordu. İngiltere artık bir vahime menzelesine imiş olan Fransız kumandasından büsbütün kurtulmak için bir emrivaki ihdas etti. 16 Mart 1920 tarihinde, İngiliz generali Türkiye'de milliyetperver bir cereyan uyanmasına mani olmak bahanesi ile Osmanlı Devletinin bütün nezaretlerini (bakanlıklarını), İstanbul'un bütün kışlalarını işgal ve şehirde süresiz bir 3rfi idare ilân etti. Türkiyenin hür kalmasına taraftar olan bütün insanlarla birlikte, Fransanın en sadık mühipleri de tevkif olundu. Ertesi gün Kahire'de olduğu gibi İstanbul'da da İngiliz nizamı kuruldu. Fransız generali Franché Desperé, bu ırt ve kaba elkoyma muamelesini huzuru ile tasvip etmemiş olmak için Paris'e döndü.»

Yazı, içinde yaşadığımız günler bakımından dikkate değer ve uyarıcı olan şu sözlerle devam ediyor: «İngiltere, Osmanlı İmparatorluğunu bizzat kendisi idare etseydi veya Türklere idare ettirseydi maksatlarını belki tahakkuk ettirebilirdi. Yenilmişlik yüklü altına düşmüş, Enver ile Talat'ın kendilerine hata ettirmiş olduğunu anlayan Türklere, İngilterenin himayesine razı gibi gözüküyorlardı. Fakat böyle bir himayenin devamı büyük bir orduya bağlı idi. İngiliz askerleri İstanbul'u murakabe altında bulunduruyordu. Fakat Anadolu üzerinde hiç bir etkileri yoktu. Bunun için Londra kabinelerinde tahakkümünü Hicazlılar vasıtasıyla icra ettiği gibi Türkiye'yi de yine böyle bir vasıta ile hüküm altına almak istedi. Bu maksadın temini için Yunanlılara müraaat etti.» (2)

«SÖMÜRGE DEMOKRASİLERİ»

Birinci Dünya Harbinden sonra İngilterenin uygulayamadığı bu politikayı, Amerika İkinci Dünya Harbinden sonra her ülkede kendi milli politikasının ana hedefi olarak uygulamış,

işgal ettiği her ülkede yerli bir «Amerikan devşirme kadrosu» kurmuş, devlet mekanizmasının su başlarına bu «gönüllü devşirme»leri yerleştirmiş ve birçok ülkelerde bir Amerikan hassa ordusuyaratmış, böylece hâkimiyetini sürdürdüğü memleketlerde, o memleket halkının keşfetmesine imkân olmayan itaatlı ve sadık bir kadro kazanmıştır. Yeryüzünün dört bucağında bu cehennemî makine kendisine kadrolar yetiştirmekte, Amerikanın çıkarlarına uygun hükümetler kurulmakta, İngiliz Entelijans Servisinin bir hayli maharetle ve tehlike ile kazandığı başarıyı yeni sömürge halklarına eğitilmiş, kafaları yıkanmış bir kadro vasıtasıyla uygulamaktadır. İngiliz sömürgeciliği, İngiliz Entelijans Servisinin maharet, sadakat, gizlilik ve yeraltı teşkilâtına çok şey borçludur. İngiliz sömürgecileri, İngiliz Entelijans Servisine mensup yerli ajanlar idare eder.

Amerikan sömürgeciliği ise, başarısını yoğun ve sürekli bir propaganda ve eğitim sayesinde gerçekleştirmektedir.

Yine YÖN'deki 80 numaralı vesika, İngiliz politikasının Orta Doğu'da nasıl işlediğini göstermektedir:

«Vesika No: 80 — 10 Haziran 1920, Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

Sadrâzam, istikbaldeki Türk Devleti için İngiliz himayesini talep etti. Ve yeni yetişen basın tam bir İngiliz dostu olarak yetiştirileceğini söyledi.»

Bu vesika İngilterenin kendisine bağlı, kukla krallarla sömürgecileri nasıl idare ettiğini açıklamaktadır. Nitekim Birinci Dünya Harbinden sonra, Türkiye dışında bunu güzelce uygulamış, sıkıştığı yerlerde sözde bağımsızlıklar vermek suretiyle ekonomik ve politik çıkarları devam ettirmiş, böylece hem bir yükten ve sorumluluktan kurtulmuş ve hem de çıkarlarını sağlamlaştırmıştır.

Amerikan sömürgeciliği ise başka niteliktedir. Yüzyıllık bir Güney Amerika denemesinden sonra, İkinci Dünya Harbinde kit'asına çekilme imkânı bulunmayınca, Güney Amerikada uyguladığı metodları, Orta ve Uzak Doğu'da da denemiş ve kendi etkisi altında bulunan ülkelerde yerli kadrolar vasıtasıyla sosyal, politik ve ekonomik temeli bulunmayan «Sömürge demokrasileri» kurmuş veya kurduzmaya zorlamış ve bu demokrasilere alternatif olmak üzere komünizm fobisini ve düşmanlığını sürekli olarak propaganda etmiştir. Böylece Amerikan politikasına ve onun çıkarlarına karşı bağımsızlığı savunanlar, her ülkede komünistlikle suçlanmış ve mahkûm ettirilmiş tir. Bu propaganda bugün yeryüzünün her yerinde cehennemî bir şekilde işlemektedir. Halklara bunu anlatmak çok güçtür.

ORDUSUZ İŞGAL!

Çünkü halk için düşman, ancak duyuruları ile kavranır. Düşman deyince, o ordu ile gelebilir. Ülkeyi onun ordusu idare eder. Oysa ki Amerika dost ve müttfik olduğu ülkelerde bunu ordusuz olarak uygulamaktadır.

Kapitalist Amerikanın bu politika ve dünya görüşü, bugün artık gizli olmakta çıkmış ve bir çeşit yeni hâkimiyet doktrini hâline almıştır.

Türk halkı, tarihi geleneği icabı, sadece görünen işgali işgal sayar. Gerçi bu her yerde böyledir, ama Osmanlı politika geleneğinde bu bir çeşit idrak verisi olmuştur. Türk aydınları, İngiliz politikasının, Rus politikasının geç de olsa, bulanık da olsa, aşağı yukarı niyetlerin kavrayabilir.

Osmanlı Türk aydınları, dev-

leti parçalamakta ve imparatorluğu sömürge yapmakta sürekli olarak görünmeyen işgal ile görünen işgale, görünmeyen düşmana karşı ittifak etmiştir. Oysa ki imparatorluğun parçalanmasında her zaman dost ve müttfik olduğumuz İngiltere ile her zaman sürekli savaşlara tutuştuğumuz Rusya arasında bir mukayese yapacak olursak, Osmanlı mirasını görünen işgal mi sahip olmuştur, yoksa görünmeyen mi, bu açıkça ortaya çıkar. Zaten bunu araştırmaya da lüzum yok. Yüzyıllar boyu süren Osmanlı - Rus savaşlarının muhasebesi ortada. Bu savaşlardan bizim kadar Rusyanın da kârı çıkmadığı meydanda. Bu savaşlar, sadece Balkanlarda bağımsız millî devletlerin kurulmasına sebep olmuştur. Osmanlı Devletinin Asyadaki ve Afrika'daki topraklarını ise görünmeyen işgal paylaşmış ve bir anda Osmanlı Devletinin şerefli tebasası sömürge ahâlisi hâline gelmiştir.

Görünmeyen işgal, iki yüz yıldan beri Batılılaşma hareketlerinin içine sızarak devlet bilincini körletmiş, halkta devlet düşmanlığı yaratmış, üst yapıdaki kadrolarda geleneksel kapıkulu devletini yürütmeye çalışmış ve bu bizi burjuva Batı uygarlığının gerçekleri ile yüzyıze getirecek yerde, onun bir çeşit ibrah madde olan gerçekte girdiği yerli ölüme mahkûm eden üst yapı şekillerini tartışma ve uygulama sapıklığına sürüklemiştir. Sömürge pazarlarına yollanan eşyadan çok bir, «Sömürge Demokrasileri» milletleri içinden yürütmüştür. Ruhumuzda, çöken imparatorluktan ve kaybedilen topraklardan daha zararlı bir göküntü ve yıkıntı yaratmıştır. Çünkü yeryüzündeki milletlerin çoğu, devlet bilincini ancak eğitim yoluyla öğrenirler. Türk ırkında ise bu bir içgüdüdür. Türklerin onaltıncı yüzyıldaki bir çeşit dünya hâkimiyeti, uygarlıklarının değil, devlet bilincinin eseridir.

KURT VE KUZU

Batı emperyalizminin bizi kendi çıkarları dışında koruyacağına sanmak, kuzunun kurdun himayesini sağlamasına benzer. Bir arada bulduğukça kurdun vazifesi yemek, kuzunun vazifesi yem olmaktır. Politikada kurt suz alanlar aramak zorundayız. İkiyüz yıldan beri, Batılılaşmayı kurtla dostluk kurmak, onun sesini, davranışını taklit ederek cemaatlerine alıncağımızı ummak sannaştık. Kurdu taklit etmek, kurda yararlanmak ölmümüzü hızlaştırdı. Batı bizi kendisine benzemeye teşvik etti, her taklide aklı şıttı ve sıratı gelince, bizim kendisinden olma dığımızı açıkça söyledi.

Osmanlı borçlarını şöyle bir üstün körü inceleyenler, bu olayı kolayca görürler. Fakat biz uslanmadık. İkinci Dünya Harbinden sonra tekrar dış yardım adı altında aynı tuzaklara düştük. Böylece, devletin haysiyeti kalmadı.

Biz Batılı değiliz. Tarihimizin büyük ve şanlı devirlerinde de emperyalist olmadık. Tabiatımızda yok bu bizim. Biz ancak mazlum halklara adalet götürürebiliriz ve Batının asla ulaşamayacağı bir sosyalizmi kurabiliriz. Bunun gerçeklerini aramak hem ölümden kurtulmak hem de mazlum milletleri kurtarmak olacaktır.

Batılılaşma, kurdun gezdiği ve gittiği yolları izlemektir. Bununla hem onu aşar ve hem de onun zararlarından kendimizi koruruz. Kurda usaklık fayda vermez.

(1) René Grassé, Asyanın uyanması - İngiliz emperyalizmi ve milletlerin isyanı, 1927, Halkın Milliyet Matbaası.

(2) Adı geçen eser, S. 10 - 11.

Aziz Nesin

Ünlü Türk yazarı

AZİZ NESİN KONUŞUYOR

Aziz Nesin, geçen ay «Toros Canavarı» adlı oyununun temsil dolayısıyla Yugoslavya'ya gitti. Bu münasebetle, Üsküp'te Türkçe olarak yayınlanan Birlik gazetesi, tanınmış yazarımız ile yapılan bir mülakatı yayınladı. Birlik'te çıkan yazıyı aktarıyoruz:

BİRLİK: — Halklar tiyatrosu Türk grubu tarafından oynanan «Toros canavarı» oyununun prömyerini ve umumiyetle tiyatromuzun artist kadrosunu nasıl buldunuz?

Aziz Nesin: — Hiç ayırtmaz bütün oyuncular beğendim tabii, diyalog üzerinde hiç durmuyorum. Buna aksaklık bile denilemez. Elbette, Üsküp Türklerinin ağzı İstanbul ağzı değildir. Buradaki oyuncular Türkiye tiyatrolarına kursa gönderilerek, Türkiye tiyatroları buraya çağrılarak ve İstanbul'dan gönderilecek bandlar dinlenilerek bu diyalogtaki aksaklık giderilebilir.

Gelecek Sayıda
TÜRK DİL
KURUMUNDA
NELER
OLUYOR?

Önemli olan, piyes yorumuydu. Çok doğru yorumlanmış olduğu için, rejisöre teşekkür ederim. Buraya gelirken piyesim için en çok korktuğum şey buydu: Piyesdeki kahramanlar, tabii İstanbul özelliği taşıyan karakterlerdir. İstanbulu bilmeyen ve tanımayan rejisör ve oyuncuların bu tipleri nasıl canlandıracaklarını merak ediyordum. Bence asıl başarı buradadır, karakterler tam olarak verilebilmiştir.

BİRLİK: — Tiyatromuz ikinci bir oyununuzu sahneye koymaya sizden rica etse, hangisini öğütlerdiniz?

Aziz Nesin: — «Koltuk» adlı bir oyunum var, onu sahne ve zirim. Bunu sahne verirken buradaki seyircinin kültür düzeyini gözönünde tutuyorum.

BİRLİK: — Hikâye ve romandan başka tiyatro oyunlarına geçmenize sebep ne oldu?

Aziz Nesin: — Ben edebiyata şiirle girdim. Şiirde büyük başarı elde ettim. Çünkü ne ka-

dar kötü şiir yazılabileceğini ispat ettim.

Nazım Hikmet bana şiirden vazgeçmemi söyledi. Herhalde beni kıskanmış olacaktı (!) Şiirden vazgeçtim ama kötü şiir para getirmediği için. Ben hayatımı kalemimle kazanmak zorundayım. Sanatımda esas çizgi, halktan yana ve halkçı bir yazar oluşumdur. Mizah hikâyelerimin büyük çoğunluğuyla, memleketimin sosyal topografyasını veriyey çalışıyorum. Onun için benim konularımın çoğunluğu Türk halkı, Türk halkının sorunları ve halkın daha iyi bir hayata kavuşması için gerekli değişimi sağlamak ve bu yolda ne yapılması gerektiğini göstermektir.

Benim eleştirilerimde kategori seçmem imkânsızdır. Bugüne kadar yalnız 2000 hikâye yazdım. Bunun dışında gazetelerde günlük sürekli yazılarım, fıkralarım, felyetonlarım, romanlarım, piyeslerim de var. Yani benim çok ve çeşitli konulara ihtiyacım vardır. Bu bakımdan belli kategori üzerinde çalışmıyorum. Kalemim her kategoriye uzatıyorum. Halk düşmanlarını yenerken halkımın yani kendimin de budalahlıklarını, hilelerini, aşağılıklarını ele alıyorum. Bence, halkı mübarek bir melek gibi görmek de yanlış. Halkın tümü kusursuz olsaydı, kendisine düşman hâkim sınıfı tutmazdı. Ama halkı kurlarında haklı gösterecek elbet gerekçeler de vardır. Mizahın başlıca ilkesi, kendi kendini eleştirir, kendi kendini denetim ve kendisiyle alay etmektir. Göte: «Kendisiyle alay edemiyen olgun insan değildir» diyor. Ben bu söze çok hak veriyorum. Benim mizahımın çekirdeği budur. Ben hâkim sınıfı, halkın düşmanlarıyla alay ederken halkla da, yani kendimle de alay etmeyi unutmuyorum. Ne var ki, halkla alay edişim, halkı aşağılamak için değildir. Bundan halkın olumlu sonuç çıkarmasını sağlamaya çalışıyorum.

BİRLİK: — Çağdaş Türkiye edebiyatının hareket ve cereyanlarından kısaca bahsedermiydiniz?

Aziz Nesin: — Dünyadaki bütün edebi akımlara Türkiye'nin kapıları açıktır. Onun için Türkiye'de bütün edebi akımlar geçerlidir. Ama daha çok Türk edebiyatının ağırbaşlı kritik realizm yolundadır. Ayrıca soyutlama da gerçekçi edebiyatçıların elinde iyi ve etkin bir araç olarak kullanılmaktadır. Bunlar soyut eserler değil, yine gerçekçi eserlerdir. Türk romanında ağırlık bugün köy ve köylü sorunlarıdır. Bu çok normaldir. Çünkü Türk halkının yüzde 70'i köylüdür.

BİRLİK: — Çağdaş Türkiye edebiyatında yergi türü nasıl tutuluyor?

Aziz Nesin: — Çok tutuluyor. Başka ne diyeyim?

BİRLİK: — Üsküpte bulunduğunuz bu birkaç günlük izlenimlerinizden bir şeyler söyleyermiydiniz?

Aziz Nesin: — Bazı soruların tek cevabı vardır. — Birkaç örnek ver-yim: Türkiye'de birine: «Sen, komünist misin?» diye sorarlarsa, o, bir tek cevap verebilir: «Hayır!» Birisine kendi karısı: «Beni seviyor musun?» diye sorarsa, onun tek bir cevabı var? «Evet!» Başka türlü söyleyemez. Bir piyes yazarına piyesi oynayanlar; «Nasıl buldunuz?» diye sorarlarsa, onun bir tek cevabı vardır «Güzel!» Başka türlü olmaz. Bir misafire: «Memleketimizi nasıl buldunuz?» diye sorulunca, onun bir

GÖZLER

YARGI:

Bir tutarım insanla gözü
Nerde göz güldü
İnsan da güldü.

Bir tutarım insanla gözü

Nerde göz büyüdü
Oldu kaşık kadar yüzde kocaman
İnsan dövüldü
İnsan sövüldü.

AGA GÖZÜ:

Dağ başlarında ot bitirmez
Varılmaz çıkılmaz üstü yosun
Kayalar gibi gözler, ben biliyorum
Tek damlacık olsun mavî düşürmez.

Geniş Türkiye'mizin gözü altında
Diyelim gün dağdan uzandı ovaya
Sarıgöz çiçeklerine daha varmadan
Dolar halkasını günün boyuna
Gün düşmanı, gül düşmanı bir yılan.

HALK GÖZÜ:

Kara kaş altında Erzurum'da
Bakmaya doyamaz kanamaz insan
Kadınlarda, çocuklarda, kızlarda
Noksan resimler gibi duvarlarda
Güney - Doğu'da trahomdan.

Süzme bal rengindedir Muğla taraflarında
Zamanların başlangıcında
Bir soğuk gelmiş yalamış geçmiş
Tıkamış yolu, bell, damarı
Tuzlu deniz pınarıdır oralarda.

9 Eylül 1922 de

İlk hangi süvari girmişti İzmir'e
Toz toprak içinde ter içinde
İşte İzmir'in gözleri
O süvarinin gözleridir, bırakıp gitti
Ve dere sularında
Bir çakılda kaldı atınkı.

At Sivas'ıydı, gözleri mor - ak
Süvari Urfa'ıydı, kın
Şimdi gecelerde inat için
Belki sarı güneşlerde bilinmez ki
Bir adam dolanır sokaklarında İzmir'in
Gözleri tıpa tıp Urfa'lınıki.

Tek odada on çift göz
Her birinde dünyalar
Islak, çamur, ateş almaz
Bir odundur umut, yakamazlar.

Şimdi ta nerelerde
Bırakmışlar gelmişler
Yıldızlar mı yağar ki üzerlerine
Göz çiçeklerinde her sonbahar
Kar sularında sonra
Auldar da silinip kaybolur gider.

İSTANBULUN GÖZÜ:

İstanbul gözünün kuyruğu kalkık
Yapma kalkık
Geç.

İstanbulun gözü
Bilinmez mavî midir kara mı
Bilmez kendi de
Geç.

Ama bir kesimde İstanbulun gözü
Görür derin deniz dibini
Görür dip çamura
Görür yosundaki inciyi

UMUT GÖZÜ:

İşte düştü bir iki
Cölin kumun üstüne.

İşte dağlarda bir iki
Biri mor biri mavî.

İşte yollarda bir iki
Biri gelir, biri de
Bir şafak söküyor akar sular üstüne
Glr içine
Glr içine

Mehmet Karabulut

tek cevabı vardır: «Güzel!» Başka türlü söyleyemez. Ben Üsküp'ü çok güzel buldum. Ama bu sözün doğruluğuna inanmanız için benim buradan ayrıldıktan sonra söyleyeceklerimi duymalısınız. Üsküp'ten izlenim

lerimi, Türkiye'ye dönünce gazetelerde yazacağım. Mizahçı olduğum için, benim gözlerim kötü şeyler görmeye alışmıştır. Üsküpte: «Neden kötü şey görmedim?» diye gözlerime kızma-ya başladım.

Henri Sée

EVRİM VE DEVRİMLER

İngiliz, Amerikan, Fransız, 1830 - 1848 Avrupa, 1917 Rus devrimleri evrimin devrimleri hazırlayış, devrimlerin evrime getirdiği katkılar. Tartışma yaratacak nitelikte bilimsel bir eser.

Türkçesi: Avni ÖNEŞ
YENİ ÇIKTI

6 Lira

FAHİR ONGER YAYINLARI
P.K. 918 İSTANBUL

Dağıtım: UĞRAK — Beyazsaray, Beyazıt

Yön - 176

...Türklere derhal sulh şartlarını kabul ettirmek gerektiğine karar verildi. Ayrıca Wilson'a verilecek cevap kararlaştırıldı. (Aynı eser Cilt: VIII, S. 1).

Vesika No. 2 — Aynı Toplantı :

...Musul ve civarı ile Filistin İngiliz mandasına, Suriye ise Fransız mandasına girecek. Lloyd George, Amerikan Standart Petrol Şirketinin işleri katıştırmamasından ve ayrıca Fransızların yüzde 50 hisse istemesinden hoşlanmıyor.

(İngiliz Dış Politikası Dökümanları 1919 - 39, Cilt: VIII, S. 5).

AMERİKA'YA VERİLECEK PAY :

Vesika No. 4 — Aynı Toplantı :

...Wilson'un Türkiye ile yapılacak sulh hakkındaki notunun müzakeresi: Lloyd George, Amerika'nın İstanbul, Trakya ve Ermenistan hakkında birçok sorular sorduğunu açıklıyor ve Amerika'nın buralarda, diğer kavvetlerden daha kötü mevkiiler kapmaması gerektiğini izah ediyor. Mr. Berthelot'a göre, Amerika Türklere harp ilan etmediğine göre, birinci derecede rol oynamaya kalkışması sağlamdır. Lloyd George ve Lord Curzon'a göre, İngiliz Hükümeti, Türkiye meselesine çok fazla para sarfetti, dolayısıyla İngiliz menfaatleri, Amerikan menfaatlerinden önce gelir.

Türk delegasyonu, 10 Mayıs 1920 ye kadar Paris'e gelmiş olacak. Türklere sulh şartları zorla kabul ettirilecek. Bunun için, gerekirse, önemli imkanlar zaptedilecek ve askeri gösteriler yapılacaktır. Ayrıca Osmanlı borçlarını tahsil için bir komisyon kuruluyor. (Cilt: VIII, S. 20).

Vesika No. 4'e ikinci ek — Aynı toplantı, Amerikan notasına cevap :

1 — Sultanı İstanbul'dan çıkarmanın faydalı ve zararlı tarafları vardır. Bunu her memleket kendi menfaati açısından inceleyip, sorumlulukları paylaşmaktadır. Amerika'da arzu ettiği takdirde, bu sorumluluğa katılabilir.

2 — Adana Bölgesi hakkında bir çok mahallî, coğrafi ve iktisadi faktörler vardır.

3 — Müttefikler, Boğazlar Komisyonunda Rusya'nın da bulunması teklifinizi memnuniyetle karşılıyorlar.

4 — Boğazlar konusunda ve serbest geçiş hakkında çok dikkatli inceleme yapmış durumdayız. Türklere yapılacak nihai sulh anlaşmasında Rusya'ya danışmak fevkalâde hayatiyettir.

5 — İstanbul'un dışında kalan Trakya hakkında, Yunan Kralının Amerika ile konuştuğu anlaşılıyor. Maamafih, Edirne ve Kırk kilisenin Bulgaristan'a verilmesi fikriniz hâttâ, oralarda çok az Bulgar vardır.

6 — Türk Hükümetinin biz Avrupalı kuvvetleri birbirine düşürmesi ihtimalini ileri süren fikrinize gelince, biz Avrupalı kuvvetler, birbirimizle mall ve ticari meselelerde serbest rekabet etmeyeceğimize hususunda anlaşmış durumdayız.

7 — Müttefikler, Amerika'nın Ermenistan üstündeki bütün arzularını iyi karşılıyor. Ermenistan'ın istikbaldeki gelişmesi için teklif ettiğiniz yerler, maalesef hâlen Türk askerinin işgalindedir. Müttefikler, kendi sempatiyi ölçüsünde olmasa bile, Ermeni potansiyelinin son hududunda olan yerleri Ermenilere vereceklerdir. Sürmene, Of ve Karadeniz'de serbest bir liman verileceği gibi, Erzincan Bölgesi de askersiz hâle getirilecektir.

8 — Musul dolayları, Arabistan, Filistin ve Adalarda, Türkiye'nin bütün haklarından vazgeçmesi gereklidir. Bu konuda Amerikan Hükümetinin bizimle aynı fikirde oluşuna çok sevindik.

9 — İzmir meselesi, müttefiklerin karşılaştığı en çetin işler. Bu bölgenin Yunanlılara verilmesine bizi zorlayan muhtelif hususlar oldu. Bütün Batı Anadolu'nun hayatı bu bölgeye bağlı olduğundan, bu iş çok zor halledilecektir.

10 — Yeni kurulacak Türk devleti ile ekonomik anlaşmaları yoluna koymak lazımdır.

BATILILARIN TÜRKİYE'NE PAYLAŞMA PAZARLIKLARI

Erol Ulubelen

11 — Müttefikler, Türk anlaşmasında imtiyazlı şahıslardır. Amerikan vatandaşları ve şirketleri de korunacaktır.

Not :

1 — Amerikalılar bizim memleketlerimizin istifade ettikleri avantajlardan ve üstünlüklerden yararlanacaklardır.

2 — Kapitülasyonlar, imzası olan devletler lehine geliştirilecektir. Amerika, kapitülasyonlardan istifade edebilir.

3 — İmzası olan devletler, Türkiye'yi ekonomik şartları kabule zorlayabilir (Cilt: VIII, S. 31).

OSMANLILARDAN

NASIL PARA ALINIR?...

Vesika No. 5 — 19 Nisan 1920, aynı toplantı :

...Amerika'nın müdahalesi hakkında münakaşalar yapıyor, bundan pek memnun değiller. Şayet Edirne'yi de Yunanlılar almaya kalkarlarsa işler bozulabilir. İtalyan Nitti, Osmanlı İmparatorluğunun en zengin yerleri Yunanistan'a verilmedir tezini savunuyor.

Türk borçlarına ait meseleler görüşülürken, 1908'deki Türk Hükümetinin mali müşaviri olan Mr. Laurent çağırılıyor ve Osmanlılardan en iyi şekilde nasıl para alınabileceği öğreniliyor.

Sir Adam Block'a göre, ancak kendilerinin kontrolünde bir Türk maliyesi olabilir. Türklere hiç bir zaman kendi maliyelerini organize edemezler. Belçika da mali komisyonunda yer almak için ısrar ediyor.

Lord Curzon, Kürt meselesinin zor bir soru olduğunu ve İstanbul, Bağdat ve diğer yerlerde yaptığı incelemede Kürtleri temsil edecek hiç kimse bulunmadığını, Şerif Paşa'nın kendisini Kürt temsilcisi gibi takdim etmesine rağmen, bundan emin olmadığını, Kürtlerin Türklere beraber yaşamaya alışıklarını, esasen Kürtleri Türklere ayırmamanın çok zor olduğunu ve bu işin ancak İngiltere ile Fransa tarafından manda yolu ile halledilebileceğini söyledi. (S. 35).

MUSTAFA KEMAL'E RÜŞVET!...

Vesika No. 11 — Aynı Toplantıda :

...Lloyd George, «Ermenilerin böyle lüzumsuz imtiyaz beslemeye hiç hakları yok. Kağıt üstünde böyle haklar vermenin ne faydası olabilir? Amerika'nın da Erzurum'u fetih için oraya asker gönderdiğini sanmıyorum. Belki biraz para toplarlar, hepsi o kadar» diyor.

Mr. Berthelot ise «Mustafa Kemal ve kuvvetleri, RÜŞVET vermek veya başka bir yoldan ortadan kaldırılabılır. Bu sebeple Erzurum meselesinde acele etmemek lazımdır.» diyor. (S. 110).

Vesika No. 13 — Aynı Toplantıda :

...Lloyd George, «Şayet Erzurumun Ermenistan olmayacaksa, bu hiç bir zaman Ermenistan olmayacaktır demektir.» diyor. (S. 139).

TÜRKİYE'NİN KALKINMASINI İSTERLERMİŞ!...

Vesika No. 13'e Ek, a — (ÇOK GİZLİ) — Aynı Toplantıda :

...İngiltere, Fransa ve İtalya Hükümetleri, Türkiye'nin gelişmesini samimiyetle isterler. Şöyle ki: Türk Hükümetinin adliyesini, maliyesini, jandarma ve polisini yeniden organize edecekler, azınlık gruplarının her türlü hakları korunacaktır. İlerde hür bir Kürdistan kurulacaktır. Güney Anadolu'da İtalyan menfaatleri, Adana'da Fransız menfaatleri ve Dicle'nin Batısında ki İngiliz menfaatleri en müessir biçimde korunacaktır. Mersin —

Adana — Tarsus demiryolu bu üç devletin idaresinde kalacaktır. Yunanlıların menfaati olan bölgeler, Yunanistan'a terkedilecektir. Antalya'daki kömür madenleri İtalyanlara ait olacaktır. Türkiye'nin herhangi bir yerinde özel ekonomik menfaati olan büyük devletlerden her biri, o bölgede azınlıkları idaresi altına alacaktır. (S. 141).

«MUSTAFA KEMAL DÜNYA İÇİN TEHLİKELİ!...»

Vesika No. 33 — 21 Haziran 1920, Villâ Belle'deki toplantı :

...Lloyd George, «Türkiye'de son bir kaç günlük gelişmeler çok tehlikeli olmaya başladı. Son zamanlara kadar bu hareket İstanbul'u tehdit etmiyordu. Şimdi İzmir'de önemli sayıda Mustafa Kemal kuvveti var. Mustafa Kemal, hemen hemen Çanakkale'ye ulaştı. Çok büyük bir Yunan birliğini derhal Bandırma'ya gönderip Mustafa Kemal'i arkadan çevirelim. Paris'e gelmekte olan Türk delegasyonu ile konuşmalar yapmanın hemen hemen anlamı kalmamıştır. İstanbul'daki kumandanlarımızdan, Mustafa Kemal'in Herlemesinden duyulan telaşı belirten telgraflar alıyoruz.» dedi.

Kont Sforza, «Yunan kuvvetlerinin Türklere hiç bir şekilde yenmesine imkân yoktur.» görüşünde olduğunu söyledi. Lloyd George, «Belki Yunanlıların çarpışma kabiliyetini gözümüzde büyüttük, Türklere ise olduğundan küçük gördük...Durum, tehlikeli olabilir.» dedi. Fransız delegesi, «Türk sulh anlaşmasını geri bırakalım» teklifini yaptı. Lord Curzon, «Bu, kabul edilemez. Fakat maalesef Mustafa Kemal çok kuvvetli durumda» cevabını verdi. Lloyd George, «Türklere bir milyon Ermeni öldü dediğim zaman, cevaben iki milyon da Türk öldü, diyorlar. Maamafih Türk Hükümeti, Mustafa Kemal'e karşı bu sebeple anlaşmayı imzalatabiliriz. Damat Ferit, anlaşmayı imzalayacaktır. İmzalama hiç bir surette geri bırakılmamalıdır.» dedi. (S. 346).

Vesika No. 47 — 7 Temmuz 1920, Villâ Frainouse'deki toplantı :

...Türkiye'ye teklif edilen sulh anlaşmasına cevap aldık. Sultan, İstanbul'dan atılırsa bütün İslâm dünyası ayaklanabilir. Buna mukabil, İstanbul Hükümeti, yalnız bizim için değil, bütün dünya için tehlikeli olan Türk millî hareketini bastırmada bize yardımcı olabilir. Venezelos Türkiye'de doğduğu için Türklere çok iyi tanıdığını söyledi. «Türklere akıl landracak tek yol, Mustafa Kemal'i her cepheye mağlup etmektir.» dedi.

Lloyd George, «Boğazlar delegasyonu ve mali komisyona birer Türk alabiliriz.» dedi. Lloyd George şunları da söyledi: «Yunan kuvvetleri ilerlemekte ve şimdiden Mustafa Kemal'in prestijini havaya uçurmuşlardır. Yunan Ordusunda İngiliz subayları bulunuyor. Bu subaylar Yunan Ordusunu çok beğeniyorlar. 1878'de, İngiltere ve Fransa, Türkiye'yi kurtarmıştı ve Avrupalı kuvvetler Türkiye'yi mali bakımdan ayakta tutmuşlardı. Harp başlayınca, bunun iki sene uzamasına Türklere sebep oldu. Onlara hiç merhamet edemeyiz.» Mareşal Foch, «Anadoludaki hareketi 300 bin kişi ile durdurabiliriz.» dedi. Venezelos, «Türklere silâhtan başka bir şeyden anlamazlar.» dedi.

Sonuç: «Bütün Yunan bölgeleri silâhlandırılıp Mareşal Foch'un emrine verilecek. (S. 443).

Vesika No. 62, İkinci ek — 11 Temmuz 1920, Türkiye'ye verilen cevap :

Türk Hükümetinin notası dikkatle incelendi. Harbin sorumlulu-

kümüti, isteyerek, bütün milletlerin hürriyetlerine karşı girişilen desiselerle karışmış ve diktatörce arzularını açıklamıştır. 150 seneden beri dostu olan devletleri aldatmıştır. 1914'te harbin başında, Türkiye nötr kalırsa Türk dominyonlarının korunacağını bildirmişti. Türklere bunu dinlemediler ve müdahaleleri ile insanlığın kayıplarına ve sefaletine sebep oldular. Türklere, milletlerarası su yollarını müttefiklerin yüzüne kapayarak milyonlarca insanın hayatına ve milyarlarca sterlin'in kaybına sebep olmuşlardır. Türkiye'nin dünyada hürriyetin yeniden kurulması için ödeyeceği para korkunç fazladır. Bulgaristan, Makedonya ve Ermenistan'da yaptığınız zulüm, insanlık vicdanını titretmiştir. 1914 de sözde İsyân ettiler gerekçesiyle 800 bin Ermeni öldürülmüş ve evlerinden atılmıştır. Türkten gayri ırklar, müttefikler tarafından devletler haline getirilecektir. İzmir ve Trakya, Türklere elinden alınacaktır. Amerikan Cumhurbaşkanının karar vereceği sınırlar içinde bir Ermeni devleti kurulacaktır. Boğazlara gelince, Türklere medeni dünyaya bir daha ihanet etmemeleri için sıkı tedbirler alınacaktır. Bu sebeple, Türkiye küçük bir devlet haline getirilecektir.

Mali kontrollara gelince, bu, Türkiye'nin aleyhine değil, bilâkis lehinedir. Hükümetinizi bataktan çıkaracak ve Türk halkının emperyalist arzularını silecektir. Onları iyi idare edilen bir halk hâline getirecektir.

Boğazların hürriyet garantisine gelince,

1 — Sulhun imzalanmasından üç ay sonra bütün askeri tesisler yıkılacaktır. Marmara sahilleri de dahil, bütün sahiller silâhsız hâle getirilecektir.

2 — Buralarda yapılacak bütün silâhsızlandırma masrafları da Türkler veya Yunanlılar tarafından verilecektir. Adalarda, Müttefik kuvvetleri hariç, hiç bir asker bulunmayacaktır. Türk jandarmaları bizim emrimiz altında olacaktır.

3 — Türk borçlarına gelince, bunların hepsini Türklere ödeyecektir. Şayet bu anlaşmayı imzalamazsanız, Avrupa'dan nihai olarak atılacaksınız. Tetkik etmeniz için 10 gün müddet veriyoruz. (S. 533).

LLOYD GEORGE VE PANTURANİZM!...

Vesika No. 87 — 22/23 Ağustos 1920, İngiliz — İtalyan Başbakanları toplantısı :

Mr. Lloyd George, Senyor Giolitti'ye «Türklere karşı daha fazla İtalyan askeri gönderelim.» diyor. Ve iknaya çalışıyor. Devamla «İstanbul'daki Türklere, artık o eski yumuşak insanlar değiller. İstanbul'da barınmak zorlaşıyor.» diyor.

Senyor Giolitti, «Çanakkaleyi bombardıman ederek Türklere mağlup edebiliriz.» diyor. Lloyd George «Biz İngilizler Çanakkaleyi keşfettik. Gemilerin orada hiç bir rolü oynamıyor, Çanakkaleye hücum ettiğimiz zaman Türklere orada veya biz, bir kuvveti vardı. Şayet siz veya biz, karadan kuvvet göndermezsek, Çanakkale Yunanlılara veya Bolşeviklere verilecektir. Ayrıca İtalyanların madenlerini koruyabilmeleri için mutlaka Çanakkaleyi ele geçirmeleri şarttır.» diyor ve devamla, Mustafa Kemal'in hemen hemen bittiğini ve elinde hiç bir harp malzemesi kalmadığını, ama buna rağmen Türklere bilinemeyeceğini söylüyor. (S. 771).

Vesika No: 98 — Lloyd George

...Bolşevikler ile Türk Milliyetçileri arasında bir menfaat ayrılığı çıkartmak. Türk fikri, Panturanizmdir, yani Türkistana gitmektir. İzmir ve Trakya'ya bakmazlar. Türklere, bu yüzden Bolşevikleri tehlikeli ve kendi düşmanları sayacaklardır. Mustafa Kemal'in bütün itibarını doğudadır. Şimdi Ermenistan'ı zaptetti ve bu, Bolşevikler ile arasını açabilir. Türklere bize ihanet ettiler, Çanakkale'de binlerce insanımızı öldü. Şimdi Türklere ölümüne kim bakar... (S. 846).